

Institutt for historie og religionsvitenskap ved fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning.

Svein II Estridsson

Et kildestudium i Svein Estridssons vei til makten i Danmark og hans ambisjoner om England

—

Christine Marie Antonsen Sagemoen

Masteroppgave i historie HIS-3900. Våren 2017

Til Brage

Takk

Det begynte med Knut den mektige, fortsatte med Edvard Bekjenneren og avsluttes nå i denne masteravhandlingen med Svein Estridsson. Jeg vil først og fremst få rettet en stor takk til professor emeritus Richard Holt, som vekket min interesse for de anglo-danske relasjonene på 1000-tallet.

Du har alltid tatt deg tid, kommet med innspill, tips, råd og beroligende ord når det har vært behov for det, samt diskusjoner rundt emnet.

Jeg vil også rette en stor takk til professor Lars Ivar Hansen, som gjennom sine forelesninger vekket min interesse for middelalderen.

Ellers vil jeg få takket professor Michael Gelting, som har kommet med innspill underveis. Dr. Timothy Bolton, som med sin store kunnskap rundt skaldediktingen har hjulpet med tolkningen av Sveins dikt. Og som har delt av sitt og vårt upubliserte materiale, til bruk i denne avhandlingen. Og professor Svein Harald Gullbekk som har svart på mine numismatiske spørsmål rundt Svein Estridsson.

En takk til professor emeritus Niels Lund, dr. Nils Hybel, Lasse Sonne, professor Else Roesdahl, professor Jon Vidar Sigurðsson og forskergruppen CNN som har bidratt med gode tips og innspill rundt arbeidet mitt.

Jeg vil også få takke professor emerita Birgit Sawyer som ønsket å følge denne avhandlingen, men som dessverre gikk bort før den var ferdig.

En stor takk rettes til gjengen på lesesalen i Breivikila. Særlig Lovisa, Ragnar, Aasmund og Joakim som har bidratt til et godt studiemiljø. Takk til Tor-Ivar Krogsæter som har hjulpet meg med gjennomlesning og Helene Andreassen på UB som har guidet meg gjennom utallige «endnotekriser».

Den største takken går til familien min: Mamma, Svenn Terje, Magnus, og pappa som har vist interesse for arbeidet mitt, som har støttet meg gjennom hele studieperioden og som har hjulpet meg med å opprettholde motivasjonen. Jeg vil også få rettet en takk til Lars Petter som har gjort dette mulig, og som har vært en superpappa for Brage i studieperioden.

Forkortelser

AB, Gesta = Adam av Bremen Gesta Hamburgensis ecclesiae pontificum

ASC = The Anglo-Saxon Chronicle

FsK = Fagrskinna

HaH = Henry av Huntingdom

HkR = Heimskringla

JaW = John av Worcester

MsK = Morkinskinna

OV = Orderic Vitalis

Saxo, Gesta Danorum = Saxo Grammaticus Gesta Danorum

SGENG = Saxo Grammaticus Danorum regum heroumque historia: books X–XVI

SkP = Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages

TM = Theodoricus monachus

WaJ = William av Jumiegès

WaM = William av Malmesbury

Innhold

Takk.....	b
Forkortelser	c
Kapittel 1: Introduksjon.....	1
1.1 Presentasjon av emnet	1
1.2 Problemstilling og metode.....	2
1.2.1 Metode.....	2
1.3 Avgrensning og avhandlingens struktur.....	3
1.4 Tidligere forskning	4
1.5 Kilder.....	7
1.5.1 Numismatikk	8
1.5.2 Engelske diplomer	8
1.5.3 Hagiografier.....	8
1.5.4 Krønikere.....	9
1.5.5 Skaldevers	13
1.5.6 Roskildekrøniken, Saxo Grammaticus og Svend Aggesen	15
1.5.7 Øvrig nordisk kildemateriale og sagamateriale	16
1.5.8 Sagakritikk.....	20
Kapittel 2: Krigføringen mot Magnus den gode 1045–1047.	23
2.1 Svein II Magnus Estridsson, konge av Danmark (d. 1076)	25
2.1.1 Oppløsningen av Knuts nordsjøimperium og dets konsekvenser	25
2.2 Det tradisjonelle narrative rundt Sveins vei til den danske tronen	27
2.2.1 Jarl Harald og Magnus den gode	28
2.2.2 Hva forteller kildene om Sveins vei til tronen?.....	32
2.2.3 Myntfunn om Svein og Magnus	34
2.3 Danmarks herskere 1042–1047	34
Kapittel 3: Konsolidering av makten 1047–1064.....	38
3.1 Sagalitteraturens framstilling av Svein Estridsson.....	43
3.2 Sagalitteraturens framstilling av krigføringen ca. 1043–1064	43
3.3 Sagaskrivernes bruk av Sveins skaldedikt.....	45
3.3.1 Bruk av diktet i sagalitteraturen	46
3.3.2 «Ekko».....	47
3.3.3 Sveins gjenreiste ære	49

3.4	Hvordan opprettet Svein hærene sine?.....	50
3.4.1	Hva sier kildene om Sveins hærer?	51
3.5	Sveins skandinaviske allianser	55
3.5.1	Sveins «danske ekteskap»	56
3.6	Sveins myntforringelse og innføring av monopolmynt 1060–1065.....	59
3.7	Myntforringelse som et ledd i krigsfinansiering?.....	62
Kapittel 4: Sveins danske slektsrelasjoner		65
4.1	Sveins danske slektsbakgrunn	65
4.1.1	Jarl Waltheof	69
4.2	Knut den mektiges engelske elite	71
4.3	Jarlene under Edvard Bekjenneren og deres tilknytning til Svein Estridsson..	73
4.3.1	Spørsmålet om arvingen til den engelske tronen etter Edwards død i 1065 ..	77
4.4	Tapet av fotfeste i England.....	79
4.4.1	Geistlige flyktninger ved Sveins hoff.....	80
4.5	Det engelske opprøret 1068–1071.....	85
Kapittel 5: Det danske erobringforsøket i 1069/70.....		89
5.1	Den første flåten 1069/70	92
5.2	Sveins ankomst i 1070.....	95
5.3	Nytt erobringforsøk 1075.....	97
5.4	Svein Estridssons død og jarl Waltheofs henrettelse.....	98
Kapittel 6: Konklusjon og oppsummering		100
Vedlegg		i
	<i>Sveins flokk og Nizarvisur</i>	i
Litteraturliste		

Kapittel 1: Introduksjon

1.1 Presentasjon av emnet

Den danske kongen Svein II Estridsson (død. 1076) er kanskje en av de mest bemerkelsesverdige kongene i dansk historie. Likevel opptrer han som en fotnote i mye av skandinavisk og engelsk historieskriving og har naturligvis i stor grad havnet i skyggen av Knut den mektige.

Han ble født inn i den politiske eliten under Knut den mektige,¹ som nevø av Knut, barnebarn av Svein Tjugeskjegg (986–1014) og sønn av Estrid Sveinsdatter og jarl Ulf. Svein Estridssons barndom og ungdom kan ikke dokumenteres gjennom kildene, og det er ikke utenkelig at Svein aldri var til tenkt den danske tronen. I perioden fra Knuts overtakelse av den engelske tronen i 1016 og til hans død i 1035 hadde Knut tre sønner selv, Svein Knutsson (1030–1035) og Harald II Harefot (1035–1040) som han fikk med Ælfgifu av Northampton og Hardeknut² som Knut hadde med Emma av Normandie. Det kan ikke utelukkes at Svein var tiltenkt en stilling innen den geistlige administrasjonen, da John av Worcester bemerket at Svein var en mann som hadde de boklige kunnskaper.³ Denne bemerkningen fra John av Worcester kan ha vært noe overdrevet. En annen kort opplysning om Svein kommer også fra Adam, der Svein skal ha herjet som viking tidlig på 1040-tallet.⁴ Fordi Sveins tidligste år er i et kildemessig tomrom er det ikke noe man kan si med sikkerhet før han kommer inn i kildematerialet, fra ca. 1042–43.⁵

Den siste av Knuts sønner til å dø var Hardeknut. Hardeknuts død, «standing at his drink»,⁶ uten en mannlig arving i 1042, forårsaket den totale kollapsen av Knut den mektiges nordsjøimperium. I England løste kongespørsmålet seg enkelt ved å innsette Edvard Bekjenneren, sønn av Æthelred II. I Danmark var situasjonen en annen, og landet opplevde langvarig maktpolitisk og militær uro. Det er i denne perioden Svein Estridsson kommer inn i kildene, der han entrer scenen i den maktpolitiske kampen om den danske, og senere engelske

¹ Konge av England 1016–1035, konge av Danmark 1018–1035 og konge av Norge 1030–1035. Kongene vil heretter bli opplyst med regjeringsår i parentes bak navnet, eller bli merket med en d i parentes for dødsåret.

² Konge av Danmark 1035–1042, konge av England 1040–1042.

³ John av Worcester, *Chronicon ex chronicis, The Chronicle of John of Worcester* bd. 3: The annals from 1067 to 1140 with the Gloucester interpolations and the continuation to 1141 i Reginald R. Darlington og P. McGurk (red.), Oxford, Clarendon Press 1998: s.a. 1076.

⁴ Adam av Bremen, *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*, i Francis J. Tschan og Timothy Reuter (red.), New York, Columbia University Press 2005: bok II, lxxv (73).

⁵ Lasse Christian Arboe Sonne, «Svend Estridsens politiske liv», i Lasse Christian Arboe Sonne (red.), *Svend Estridsen*, Danmark 2016: s. 15.

⁶ *The Anglo-Saxon Chronicle*, i Michael Swanton (red.), London, Psychology Press 1998: s.a. CDE.

tronen.⁷ Svein Estridssons vei til den danske tronen var preget av harde kamper mot Magnus den gode,⁸ og han måtte senere kjempe mot Harald Hardråde (1045–1066) for å beholde fotfestet i Danmark. Skal man tro kildene tapte han alle slag. Likevel klarte Svein Estridsson å beholde makten i Danmark og samtidig grunnlegge et solid kongedømme som fem av hans sønner skulle overta. Han involverte seg tungt i den engelske politikken, drev en vellykket og aktiv kirkepolitikk med Tyskland. Dette og mer gjør Svein Estridsson til den interessante kongen han faktisk var, og gjør at han fortjener å bli løftet ut av fotnotene og få en større plass blant de skandinaviske middelalderkongene.

1.2 Problemstilling og metode

Hovedformålet denne avhandlingen er å studere Svein Estridssons vei til den danske tronen og ambisjonene hans om England. Jeg vil også studere hvordan han knyttet alliansene sine i Skandinavia, ekteskapspolitikk og barn, myntreform og hvordan han klarte å skaffe nye flåter og hærer. Videre skal jeg se på slektsrelasjonene hans i det engelske hoffet, relasjonene hans til Edvard Bekjenneren og slektsforholdet hans til jarl Waltheof. En annen viktig faktor vil være hvordan de nordiske kildene, da særlig utvalget mitt av norsk-islandske kongesagaer, framstilte Svein Estridsson; årsaken til at jeg vil se nøyere på disse, er fordi de i stor grad har vært med på å danne det bildet og det narrative man i dag har av Svein Estridsson.

1.2.1 Metode

I denne empiriske avhandlingen vil jeg benytte meg av en kildekritisk nærlesning av kildene, samt gjøre en revurdering av sagamaterialet som i stor grad ligger til grunn for vår oppfatning av Svein Estridsson. Fordi Svein har et eget skaldedikt vil det i denne avhandlingen være viktig å ta dette ut av saganarrativet, studere og bruke det som en frittstående kilde. Det vil også bli foretatt en komparasjon av de tilrådelige kildene, for å se hvordan de ulike kildene framstiller Svein. Det vil særlig her være interessant å se om de utenlandske kildene beretter noe annet enn de nordiske, og om Sveins skaldedikt kan komme med noe ekstra informasjon. De ulike kildene har forskjellige agendaer, og dermed ha ulike framstillinger av Svein.

Det vil for denne avhandlingen være av stor betydning å ta ut Sveins skaldedikt av saganarrativet. Fordi sagaene ble forfattet på et annet tidspunkt enn skaldediktene,⁹ vil en del av denne studien ta i betraktning hvordan de ulike sagaforfatterne har brukt diktet for å få det

⁷ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 15.

⁸ Konge av Norge 1035–1047, konge av Danmark 1042–1047.

⁹ Det antas at Sveins *skaldedikt* ble komponert tidlig på 1050-tallet, mens mitt utvalgte sagamateriale ikke ble forfattet før ca. 1220-tallet.

til å passe inn i narrativet sitt, og se hvordan de ulike forfatterne utelot noen stansa, mens andre ble tilpasset deres narrativ.¹⁰ Det vil også være viktig å studere verdien av de ulike kildenes innhold. Herunder menes samtidighet, forfatterens agenda, hvor godt informert forfatterne var om Svein og hvor de hentet informasjon sin fra.

Komparasjon vil i denne avhandlingen være viktig da det vil gi et tydeligere bilde på forskjellene i de ulike kildenes framstilling, av Svein Estridsson. Dog er det viktig å presisere at hva som kommer fram som betydelige eller ubetydelige forskjeller blir bestemt av forskeren.¹¹

1.3 Avgrensning og avhandlingens struktur

Jeg har valgt å starte avhandlingen med 1034 og avslutte med det siste erobringsforsøket av England før Sveins død i 1076. Jeg har valgt 1034 fordi det markerer Knut den mektiges tap av Norge, som var starten på konflikten mellom Danmark og Norge. Denne konflikten roet seg med fredsavtalen mellom Hardeknut og Magnus den gode, men blusset igjen opp etter Hardeknuts død i 1042. Det er også fra 1042 at Sveins samtidige historikere fattet interesse for ham, og man kan dermed følge de største hendelsene i hans politiske liv fra ca. 1042 og fram til hans død i 1076.¹² Jeg har i tillegg valgt å kun fokusere på Svein Estridsson og hans forhold til de norske kongene Magnus den gode og Harald Hardråde i perioden ca. 1043 til fredsavtalen med Harald Hardråde i 1064, og Sveins relasjoner til England. Dette vil omfatte hans slektsrelasjoner inn i det engelske hoffet, hans mulige slektskap med jarl Waltheof og hans erobringsforsøk i 1069–70 og i 1075. Jeg har bevisst valgt å ikke se på Sveins relasjoner til kirken, og vil heller ikke se på økonomi- og administrasjonspolitikken hans ettersom dette er nøye og meget godt utredet, senest i artikkelsamlingen om Svend Estridsson fra 2016.¹³ Jeg har derfor, i stedet for å ta et overfladisk blick på disse temaene, heller valgt å fordype meg i Sveins vei til tronen, og hans ambisjoner om England. Oppgaven er tematisk bygget opp, der jeg starter med han vei til tronen og krigføringen mot de norske kongene, før jeg går over på hans ambisjoner om England, og til slutt min oppsummering og konklusjon. Oppgavens tematiske oppbygning, gjør også at hendelsene blir presentert kronologisk

¹⁰ Knut Kjeldstadli, *Fortida er ikke hva den en gang var : en innføring i historiefaget*, 2. utg. utg., Oslo, Universitetsforlaget 1999: s. 185.

¹¹ Knut Ågotnes, «Komparasjon – metode eller oppdagelsesreise», *AHS ARBEIDSLIV-HISTORIE-SAMFUNN* nr. AHS SERIE B 1989 – 8, 1989: s. 8.

¹² Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 15.

¹³ Lasse Christian Arboe Sonne og Sarah Croix, *Svend Estridsen, University of Southern Denmark studies in history and social sciences ; vol. 528*, 1. udgave. utg., Odense, Syddansk Universitetsforlag 2016.

1.4 Tidligere forskning

En av de første som tok Svein Estridsson i nærmere øyesyn var Johan Georg Fredrik Ræder som skrev en bok om *Svend Estridsen og hans sønner*.¹⁴ Fordi boken er fra 1871, og ikke inneholder referanser i teksten annet enn en og annen sporadisk fotnote, samt manglende referanseliste, har jeg valgt å se helt bort fra denne boken. Likevel noterer jeg meg at det allerede så tidlig som i 1871 ble utgitt en større publikasjon om Svein Estridsson.

De to neste større studiene ble utført av Erik Arup, *Kong Svend 2. Biografi* (1931)¹⁵ og av Sture Bolin, *Kring mästare Adams text. Interpretation och kommentar. Bidrag till Nordens Historia under 900- och 1000-talen* (1932).¹⁶

Erik Arups biografi er en grundig og kronologisk gjennomgang av Svein Estridssons liv, der han tar utgangspunkt i beretningen til Adam av Bremen. Arups biografi gir en dypere innsikt i Sveins familiære opphav, hans kamper med de norske kongene og forholdet hans til Hamburg-Bremen. Biografien er bygd opp kronologisk, og gir en god oversikt over Sveins politiske liv. Problemet er at Arup i all hovedsak brukte Adam av Bremen, og tidvis støttet seg til Saxo og *Roskildekrøniken* som kilder for Sveins liv, og med dette i stor grad velger bort de engelske kildene. Tidvis kan det virke som Arup jobber hardt for å ivareta det bildet man har i dag, om Svein som en tapende konge, «skjaldene kunde han dog betale, selv om han led nederlag».¹⁷

Sture Bolins studie fra 1932 omhandler først og fremst Adam av Bremens krønike, men gjennom arbeidet sitt kommer han nærmere innpå Svein Estridssons regjeringstid. Bolin bidrar i stor grad med en grundig kildekritisk granskning av Adams arbeide, der han i likhet med Arup kommer innpå de kronologiske problemene med krøniken, særlig i bok tre.¹⁸ Han framhever også viktigheten av å være oppmerksom på at Adam kunne vært påvirket av Sveins fortellinger til ham, og at dette igjen gjør Adam til en noe tvilsom kilde, når den brukes som kilde til en studie av Sveins liv.¹⁹ Bolin brukte i likhet med Arup Adam som hovedkilde, og tar dessverre ikke med de engelske kildene. Bolin er i motsetning til Arup så vidt inne på Svein og England, men fokuset ligger på den skandinaviske drømmen om en gjenopprettelse av Knuts nordsjøimperium, ikke hva Svein faktisk foretok seg i 1069–70 og i 1075.²⁰

¹⁴ Johan Georg Frederik Ræder, *Danmark under Svend Estridsen og hans sønner*, H. Hagerup 1871.

¹⁵ Erik Arup, «Kong Svend 2.s Biografi», *Scandia : tidskrift för historisk forskning* nr. 1, 1931.

¹⁶ Sture Bolin, «Kring mästar Adams text. Interpretation och kommentar. Bidrag till Nordens historia under 900- och 1000-talen.», samme sted nr. 2, 1932.

¹⁷ Erik Arup, «Kong Svend 2.s Biografi», samme sted nr. 1, 1931: s. 82.

¹⁸ Sture Bolin, «Kring mästar Adams text. Interpretation och kommentar. Bidrag till Nordens historia under 900- och 1000-talen.», samme sted nr. 2, 1932: s. 225–226.

¹⁹ Bolin, 1932, «Kring mästar Adams text.»: s. 219.

²⁰ Bolin, 1932, «Kring mästar Adams text.»: s. 220.

Artikkelsamlingen om Svein Estridsson (2016)²¹ var den neste store studien av Svein Estridsson, inneholder flere individuelle bidrag, fra Skandinavias fremste historikere på perioden.²² Boken gir en grundig og detaljert innføring i Svein Estridssons politiske liv, økonomi og administrasjonspolitikk og kirkehistorie. Boken har vært til stor hjelp og inspirasjon for denne avhandlingen. Dessverre mangler også denne en større studie av Sveins erobringforsøk av England, og bruker heller ikke Sveins skaldedikt som uavhengig kilde.

I tillegg til disse større studiene eksisterer det flere artikler om Svein Estridsson av ulike skandinaviske historikere og numismatikere. Per Sveaas Andersens artikkel «Harald Hardråde, Danmark og England» (1966)²³ omhandler først og fremst Harald Hardråde, men Andersen kommer samtidig inn på Haralds krigføring mot Svein i perioden etter Magnus den godes død, og fram til deres fredsavtale i 1064. Svein Harald Gullbekks artikkel, «Myntforringelse i Danmark og innføringen av Monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)» (1994),²⁴ kommer med viktige opplysninger om myntforringelsen som fant sted under Svein Estridsson i perioden ca. 1060–1065, der Gullbekk i motsetning til sine danske kolleger har fokus på metallinnholdet i myntene, framfor myntskattenes sammensetning.

Else Roesdahl skrev i 2010 artikkelen «Svend Estridsen – en konge mellom vikingetid og middelalder»²⁵ som kortfattet, men grundig dekker Sveins politiske liv i Skandinavia, da med fokus på krigene mellom Norge og Danmark, myntreform, kirkepolitikk og hvordan Svein tok Danmark ut av vikingetiden og inn i middelalderen. Også i denne artikkelen framgår det lite om Sveins forhold til England.

For å komplementere primærkildene mine og den skandinaviske sekundærlitteraturen, har jeg valgt å benytte meg av sir Frank Stenton, *Anglo-Saxon England*, (1943)²⁶ Sten Körner, *The Battle of Hastings, England and Europe 1035–1066*, (1964)²⁷ Frank Barlow autorative biografi, *Edward the Confessor* (1970),²⁸ Ann Vilhelms, *The English and the Norman Conquest* (1995)²⁹ og Timothy Bolton, *The Empire of Cnut the Great: Conquest and the Consolidation*

²¹ Sonne og Croix, 2016, *Svend Estridsen*.

²² Niels Lund, Nils Hybel, Michael Gelting og Birgit Sawyer for å nevne noen.

²³ Per Sveaas Andersen, «Harald Hardråde», i Arno Berg (red.), *Harald Hardråde*, Oslo 1966.

²⁴ Svein H. Gullbekk, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)», *Nordisk Numismatisk årsskrift*, 1994–96.

²⁵ Else Roesdahl, «Svend Estridsen – en konge mellom vikingetid og middelalder», i *Middelalderens Verden*, 2010.

²⁶ Min utgave er tredje utgave, som ble trykt i 1973.

²⁷ Sten Körner, *The battle of Hastings, England, and Europe 1035-1066* (14), Lund: Gleerup 1964.

²⁸ Frank Barlow, *Edward the Confessor*, New Haven, London, Yale University Press 1997.

²⁹ Ann Williams, *The English and the Norman conquest*, Woodbridge, Boydell Press 1995.

of Power in Northern Europe in the Early Eleventh Century (2009)³⁰ og den siste boken hans *Cnut the Great* (2017).³¹

Stentons verk gir et engelsk perspektiv på Skandinavia og de skandinaviske relasjonene med England. Verket er fra 1943, men er fortsatt verdifullt for å forstå de lange linjene og relasjonene mellom Skandinavia og England. Sten Körners bok tar for seg et viktig spørsmål rundt Svein og England, nemlig det påståtte arvekravet hans til den engelske tronen.

Barlows biografi om Edvard Bekjenneren (1042–1066) gir et godt innsyn i Edwards regjeringsperiode og hans forhold til Skandinavia. Fordi Edwards regjeringsperiode hans starter i samme periode som Svein kommer inn i kildene, og fordi Edvard i hele perioden sin må manøvrere de ulike skandinaviske kongene, blant annet Svein Estridsson, er den viktig fordi den i grove trekk gir et innsyn i hvordan Edvard forholdt seg til Svein.

Williams' bok gir et omfattende og detaljert innsyn rundt de to engelske opprørerne «det engelske opprøret» 1068–1070 og «de tre jarlers opprør» som tar for seg det siste opprøret ca. 1075, der opprørene trolig var startskuddet for Sveins invasjonplaner av England i 1069–70 og i 1075. Fordi Svein trolig var i slekt med jarl Waltheof, som var en sentral deltaker i begge opprørene har boken vært av stor betydning den delen av avhandlingen som omhandler Svein og hans ambisjoner om England.

Bolton er den eneste av de utenlandske bidragsyterne innenfor sekundærlitteraturen min som ser på hendelsene fra et skandinavisk ståsted. Dessverre er hans område Knut den mektige og dermed for tidlig for meg, og streifer derfor bare innom Svein Estridsson i forbindelse med oppløsningen av Knuts nordsjøimperium. Likevel har bøkene vært av stor nytte, nettopp fordi hans perspektiv er skandinavisk og hans grundige gjennomgang av skaldediktingen, har vært sentral for min avhandling.

Bolton har utgitt en rekke artikler for perioden. Artikkelen hans, «English political refugees at the court of Sveinn Ástríðarson, king of Denmark» (1042–76) (2005)³² og «Was the family of Earl Siward and Earl Waltheof a lost line of the ancestors of the Danish royal family?» (2007)³³ har vist de nære relasjonene som var mellom Danmark og England under Sveins regjeringsperiode. Særlig interessant er Boltons kartlegging av en mulig slektsrelasjon mellom

³⁰ Timothy Bolton, *The empire of Cnut the Great : Conquest and the Consolidation of Power in Northern Europe in the Early Eleventh Century, The Northern World*, Leiden, Brill 2009.

³¹ Timothy Bolton, *Cnut the Great*, New Haven and London, Yale University Press 2017.

³² Timothy Bolton, «English political refugees at the court of Sveinn Ástríðarson, king of Denmark (1042–76)», *Mediaeval Scandinavia*, 2005.

³³ Timothy Bolton, «Was the family of Earl Siward and Earl Waltheof a lost line of the ancestors of the Danish royal family?», *Nottingham Medieval Studies*, 2007a.

Svein og jarl Waltheof, som trolig hadde betydning for Sveins invasjonforsøk I 1069/70 og i 1075.

Som tidligere nevnt er Svein i historiografien grundig og godt kartlagt i forhold til hans politiske liv, økonomi- og administrasjonspolitik, og forholdet hans til den tyske kirken. Forsøkene hans på å holde fotfeste i England, først under Edvard Bekjenneren, og de senere erobringsforsøkene hans av England har i stor grad vært utelatt. Både skandinaviske og engelske historikere har gjort individuelle studier, der noen kun omhandler Svein Estridsson, mens andre har ham med fordi han er en faktor for å forstå hva som skjer i England eller i Norge i perioden. Det skal også nevnes at i alle de store studiene av Svein er ikke hans skaldedikt brukt som selvstendig kilde, men blitt sett på i sagakonteksten. Om dette skyldes fordi de ikke har kjent til Sveins skaldedikt, eller at mange historikere vegrer seg for å benytte skaldedikting som frittstående kilde kan jeg ikke svare på. Svein Estridsson er en konge som inngår i mange historiske verk, men da som en tredjeperson for å skape en forståelse av en annen hendelse. Det har derfor vært lite fokus på hva Svein gjorde, noe som gir meg rom til å gjøre Svein til hovedperson. Svein Estridsson er en konge som dukker opp i flere ulike historiske presentasjoner; likevel har det i perioden 1931 og fram til i 2016 ikke vært gjort noen større individuelle studier av rundt Svein Estridsson før denne avhandlingen, der fokuset vil ligge på Sveins vei til den danske tronen og hans erobringsforsøk av England

1.5 Kilder

Kildematerialet jeg har valgt å benytte meg av er i all hovedsak skriftlige kilder, i tillegg til noe numismatikk. Det er her viktig å nevne at jeg har benyttet meg av engelske oversettelser av kilder som opprinnelig har vært skrevet på norrønt, gammelengelsk eller latin. Kildegrunnet består av ulike engelske krøniker, Adam av Bremen og de nordiske kildene som vil være skaldedikt og sagamaterialet. I denne studien vil *The Anglo-Saxon Chronicle*,³⁴ John av Worcester, Adam av Bremen og skaldediktingen være sentrale kilder. Jeg har derfor i presentasjonen min av kildene valgt å presentere de utenlandske kildene først, for så å ta de nordiske. Den første delen av avhandlingen som omhandler Sveins vei til den danske tronen vil jeg i stor grad støtte meg på de tilgjengelige primærkildene både nordiske, engelske og Adam av Bremen. I den andre delen av avhandlingen som omhandler Sveins forhold til England, vil jeg støtte meg til de engelske kildene og sekundærlitteraturen, da de norsk-islandske kildene og

³⁴ Heretter omtalt som ASC.

Adam av Bremen ikke dekker Sveins erobringforsøk av England. Fordi Svein Estridsson allerede i 1042 ble fanget opp av sine samtidige historikere har jeg et rikt kildegrunnlag.

1.5.1 Numismatikk

Numismatikk er vitenskapen om mynt og myntvesen, som herunder også vil omfatte ulike myntlingende gjenstander. Numismatikken kommer inn som en viktig primærkilde, når det kommer til forståelsen av eldre kulturell og politisk historie.³⁵ For denne studien vil særlig myntenenes metallsammensetning være av betydning. Fordi skriften på disse myntene varierer i kvalitet, samtidig som myntene ikke er preget med årstall vil de ut fra mynter være vanskelig for meg og konkludere gjennom myntfunn dateringer for regjeringsperioden til Magnus den Gode og Svein Estridsson i Danmark.

1.5.2 Engelske diplomer

Diplomene for perioden, ble katalogisert av Sawyer i 1968, og har senere blitt gjort tilgjengelig online under *Electronic Sawyer*.³⁶ Jeg vil derfor referere til disse i fotnotene med en S og det gjeldene nummeret for diplommet. Diplomene være av betydning fordi de forteller noe om sammensetningen i Edwards regjering, som i stor grad var en forlengelse av Knut den mektiges, der det befant seg en stor andel av anglo-danske menn. De vil også være viktige fordi de kan berette noe om hvem som var hvor, og når, samtidig som diplomene vil fortelle litt om deres stand og posisjonen, utfra rekkefølgen på vitnelisten. Jeg er klar over at det i materialet mitt kan være feil og forfalskninger, men fordi de mest samtidige engelske kildene har jeg valgt å bruke dem i kildematerialet mitt.

1.5.3 Hagiografier

Vita Æwardi regis, The Life of King Edvard Who Rests at Westminster,³⁷ er et bestillingsverk av dronning Edith, Edvard Bekjennerens kone, og Godwins datter; det ble skrevet av en anonym munk fra Flandern. Det har vært foreslått at boken ble skrevet i to omganger, der den første boken trolig ble skrevet i perioden 1065–66, mens del to kom etter den normanniske erobringen i 1067. Trolig ble hagiografien skrevet i én omgang, ca. 1068, der innholdet ble bestemt av Edith selv.³⁸ Verket var ment som helgenberetningen til Edvard

³⁵ Kolbjørn Skaare, *Numismatikk*.

³⁶ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 13. <http://www.esawyer.org.uk/about/index.html>

³⁷ *Vita Æwardi Regis, The Life of King Edward who Rests at Westminster*, i Frank Barlow (red.), London, T. Nelson 1962

³⁸ Simon Keynes og Rosalind Love, «Earl Godwine's ship», *Anglo-Saxon England*, 2009: s. 199.

Bekjenneren, og går gjennom historien hans, samt noen mirakelskildringer om ham. Verket, som var ment for Edvard, kan i stor grad betraktes som Godwin og hans families biografi.³⁹

1.5.4 Krønikere

The Anglo-Saxon Chronicle startet med kong Alfreds ønske om å få forfattet en bok på engelsk som skulle omhandle hendelser i England, herunder lover, slag i England og kongene som gikk til krig. Dette formidable, og komplekse settet av annaler er fordelt på syv manuskripter og et fragment. De engelske klostrene var pålagte å notere ned hendelser innenfor sitt prosti i en krønike. Disse krønikene ble igjen sendt rundt til andre klostre, der de ble redigert og kopiert. Disse har igjen blitt katalogisert, utfra opphavsstedet deres, hvor de ble kopiert eller samlet.⁴⁰

Manuskriptene er i dag kjent som A, B, C, D, E, F og G. A-manuskriptet,⁴¹ også kjent som Winchester manuskriptet er det eldste gjenlevende manuskriptet av ASC og ble skrevet av en skriver ved Old Minster, Winchester, som kopierte opp annalene fram til år 891. B-manuskriptet⁴² ble skrevet av en hånd, og manuskriptet inneholder annalene fra år 60 f.v.t. og går fram til år 977 e.v.t. Fordi disse to manuskriptene slutter før min periode, er C, D, E og F de aktuelle manuskriptene for denne avhandlingen.

C-manuskriptet⁴³ ble trolig forfattet på midten av 1000-tallet, og man kan utfra de ulike innskytelsene gå utfra at det stammer fra Abingdon Abbey. Manuskriptet er skrevet av samme hånd fra 490–1048. Annalene fram til 1044 er tilsynelatende skrevet samtidig, der man grunnet ulike endringer antar at de påfølgende nedtegningene ble gjort årlig. Dermed er C-manuskriptet en samtidig kilde for 1040-tallet.⁴⁴ D-manuskriptet,⁴⁵ Worcester-manuskriptet, kan dateres til tidlig på 1100-tallet, og har trolig blitt skrevet i York eller Worcester. Ulikheter i skrift og blekktype indikerer at også dette ble skrevet i intervaller. Disse skriverne hadde god kunnskap om hendelsene i Nord-England, da spesielt de anglo-danske relasjonene.

E-manuskriptet,⁴⁶ Peterborough-manuskriptet, slutter i 1154, og ble ført i hånden av en skriver fram til 1131, og man kan grunnet lokale opplysninger stedfeste dette til Peterborough.

³⁹ Pauline Stafford, *Queen Emma and Queen Edith : queenship and women's power in eleventh-century England*, Oxford, Blackwell 1997: s. 28–45.

⁴⁰ Egne forelesningsnotater fra His-2017, 9.januar, 2014 med Richard Holt.

⁴¹ Cambridge, Corpus Christi College MS 173.

⁴² MSS Cotton Tiberius Aiii

⁴³ MS Cotton Tiberius Bi

⁴⁴ M. K. Lawson, *Cnut : the Danes in England in the early eleventh century*, *The Medieval world*, London, Longman 1993: s. 50.

⁴⁵ Liberary MS Cotton Tiberius Biv

⁴⁶ MS Laud 636

Disse annalene ble kopiert og gjenkopiert gjennom flere år. Dermed kan man med sikkerhet si at E-manuskriptet stammer fra tidligere manuskripter, som nå har gått tapt, selv om E-manuskriptet er 80 år yngre enn del C, så man finner informasjon i E som ikke finnes i C. Dermed kan dateringen i annalene være feil. Hva som skulle noteres og i hvilken rekkefølge hendelsene skulle skrives i, var helt opp til skriveren. Derfor er ofte hendelsene som hadde implikasjoner for det angitte klostret prioritert.⁴⁷ Det er også verd å bemerke seg at Stenton presiserer at til tross for angrep av vikinger og to erobringer (Knut den mektige og Vilhelm Erobreren) fortsatte skriverne ved klostret tilsynelatende upåvirket av hendelsene utenfor klosterveggene med arbeidet på annalene.⁴⁸

ASC er ikke en samtidig kilde, men en samling av kilder, som ble nedtegnet og kopiert ved ulike klostre. I likhet med andre kilder må også ASC leses med et strengt kildekritisk blikk. De som skrev krøniken var allerede i kongelig tjeneste, eller ønsket seg en slik stilling; dette forklarer også hvorfor ASC stor grad handler om konger og deres politikk.⁴⁹ Samtidig kan man i disse annalene se hvordan skriverne ved de ulike klostrene tar side i ulike politiske konflikter som de beskriver. Dette kommer tydelig fram i E-manuskriptet der skriveren er tydelig «godwinistisk», mens skriveren av D-manuskriptet på sin side viser sin misnøye med Godwin og handlingene hans. Dette kommer særlig fram for nedtegnelsene i 1051, der anglo-danske og pro-normanniske partier braket sammen under Edvard Bekjennerens regjeringstid.⁵⁰ Derfor er det tenkelig at D-manuskriptet kan være mer vennligsinnet overfor Svein Estridsson, som var Godwins nevø. Det skal også nevnes her at nedtegnelsene som omhandler Svein trolig vil være troverdige, da skriverne uavhengig av hvor de satt ikke har hatt noen grunn til å utelate eller legge til opplysninger om ham. Svein ikke var en mann de måtte forholde seg til på samme måte som Godwin eller Edvard Bekjenneren.

På starten av 1100-tallet var de siste overlevende fra før-1066 i ferd med å dø ut eller allerede døde, og det hastet med å samle inn kunnskapene deres om England før den normanniske erobringen. Man kan derfor se et oppsving i kildeinnsamlingen som gav en økende skriving hos de anglo-normanniske munkene, som John av Worcester⁵¹ og William av Malmesbury. De var omhyggelige «forskere», kommenterte kildenes pålitelighet og sammenlignet avvikende kilder. Problemet var at de så på historie som en lærerik serie av

⁴⁷ Lawson, 1993, *Cnut : the Danes in England in the early eleventh century*: s. 49–53.

⁴⁸ Frank Merry Stenton, *Anglo-Saxon England*, bd. 2, Oxford University Press 1971: s. 396.

⁴⁹ Nicholas Brooks, «Why Is the Anglo-Saxon Chronicle About Kings?», *Anglo-Saxon England*, 2010: s. 43–50.

⁵⁰ Swanton, 1998: s. xviii.

⁵¹ Som feilaktig har fått navnet Florence of Worcester.

hendelser, som var ment for å bistå deres medmennesker i hva som var rett og galt. Derfor må disse leses med forsiktighet.⁵²

William av Jumiegès var en av de tidligste forfatterne av anglo-normannisk historie, og er forfatteren bak verket *Gesta Normannum Ducum*. Han fortsatt der Dudo slapp arbeidet sitt om de normanniske hertugene i 1050, og fortsatt så fram til 1060. Han tilførte senere erobringen av England i 1066, og fortsatte så arbeidet sitt fram til 1070. Det er vanskelig å spore opp hvilke kilder William benyttet seg av, men han framstår som meget godt informert, da særlig om hendelsene i sin egen samtid. William er i denne avhandlingen en samtidig kilde for opprøret i 1069, men fra et normannisk perspektiv.⁵³

På andre halvdel av 1000-tallet skrev Adam Bremen,⁵⁴ trolig rundt Svein Estridssons dødstispunkt, *Gesta Hammaburgensis ecclesiae ponteficum*. Dette verket skulle være en hyllest til Hamburg stift og erkebiskopens bedrifter. Verket er delt inn i fire deler, der del to og tre vil være viktig for denne avhandlingen. De tre første delene er en kronologisk framstilling av historien til Hamburg stift, som starter på andre halvdel av 700-tallet, og går fram til Adelberts død i 1072. Adam skiller seg fra sine andre samtidige med den enorme kunnskapen hans om etnografi, allmennkulturelle forhold, geografi og historie. Adam var en bereist mann, og hadde trolig i tillegg til sine egne tilgjengelige kilder studert og tatt notater av kilder på steder han har besøkt. Han besøkte selv Svein Estridsson i Danmark, trolig etter at han ble kannike i 1067, og skrev mange steder «dette har jeg fra kongen selv». Dette gjør at verket hans som var ment å skulle berette om hans kirkes storhet, tidvis får et preg av å være Svein Estridssons selvbiografi, fordi det var Svein selv som dikterte overfor Adam hva som skulle være med om ham og handlingene hans. Adam skiller selv mellom det man kan vite med sikkerhet, og oppgir prinsippene sine som forsker og sine ulike kildestudier.⁵⁵ I samtalene sine med Svein må det påregnes at det har vært en tolk tilstede, som kan ha forårsaket ulike misforståelser. Samtidig kan det være at Adam selv ikke alltid har vært like god til å ta notater. Adams kronologi er også tidvis et problem. Bok tre er i stor grad preget av Adams eget kristenmoralistiske syn, der han forsøker å få en rød tråd gjennom hendelsene slik at de tilslutt framstår som en enhet.⁵⁶ Man må igjen i aller høyeste grad ta i betraktning at det er Svein selv som er kilde for Adam, og at

⁵² Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 16.

⁵³ William av Jumièges, *The gesta Normannorum ducum of William of Jumièges, Orderic Vitalis, and Robert of Torigni : Vol. 1 : Introduction and books I-IV*, bd. Vol. 1 i Elisabeth M. C. Van Houts (red.), Oxford, Clarendon Press 1992: s. xx–xxxix.

⁵⁴ Heretter Adam av Bremen

⁵⁵ Adam av Bremen, *Beretningen om Hamburg stift, erkebiskopenes bedrifter og øyrikene i Norden*, i Bjørg Tosterud, Anne-Katrine Frihagen, Helge Ingstad og Bjørg Tosterud Danielsen (red.), Oslo, Aschehoug 1993: s. 9–10.

⁵⁶ Bolin, 1932, «Kring mäster Adams text.»: s. 226.

det ikke alltid er like enkelt å skille mellom hva som er de faktiske hendelsene som Svein forteller om – hva som blir utelatt, og hvor han legger ekstra på. Et annet problem med Adam er de innskutte *scholion* der noen stammer fra den tidligste teksten som kan rekonstrueres av de overlevende manuskriptene, og trolig er tilført av Adam selv eller en skriver i Adams tid, mens andre derimot ikke dukker opp i noen manuskripter før 1200-tallet eller senere.⁵⁷

John av Worcesters *Chronicon ex Chronicis* ble fullført rundt 1140, og er ansett som et av de viktigste bidragene til tidlig engelsk historie. Han klarte å samle inn et betydelig antall kilder, som forberedelse til sin egen tekst; noen av disse har overlevd til i dag, mens andre har gått tapt. Hans budskap, selv om ikke alt kan bekreftes av andre kilder, burde derfor tas seriøst.⁵⁸ John av Worcester benyttet seg trolig av den orale tradisjonen ved å snakke med av barn og barnebarn av de før invasjonen i 1066. Dette må tas i betraktning da det gir en viss distanse til primærkilden. Fordi John benyttet seg av den orale tradisjonen, kommer han tidvis med opplysninger som ASC mangler.

William av Malmesbury ferdigstilte verket sitt *Gesta Regum Anglorum* rundt 1125. Han var i likhet med John av Worcester en dyktig og nøyaktig «forsker». Han var en svært belest mann, og har trolig benyttet det han hadde tilgjengelig av skriftlige kilder om den vestlige sivilisasjonen. Dessverre hadde han ikke tilgang på alt, noe som gjør at noen emner i verket hans er underrepresentert. Han hadde tilgang på ASC, men fordi krøniken var skrevet på gammelengelsk, betraktet han den som noe primitiv, i forhold til de latinske verkene han hadde til rådighet. William oppholdt seg i perioden 1125–1135 ved Glastonbury, der han trolig ferdigstilte den første utgaven av *Gesta*.⁵⁹ Williams historiesyn er i likhet med Adams fra et kristienmoralistisk ståsted, noe som kommer fram i behandlingen hans av Svein Estridsson. Selv om William ikke skriver mye om Svein, har jeg likevel valgt å ta ham med, fordi han kommer med opplysninger om Svein som ikke kommer fram hos for eksempel John av Worcester.

Erkediakonen av Huntingdon, Henry, ferdigstilte verket sitt *Historia Anglorum* ca. 1129. Det var et bestillingsverk fra biskop Alexander av Lincoln for å «narrate the history of this kingdom and the origins of our people». Dette verket ble startet på samtidig som andre anglo-normanniske historikere, som William av Malmesbury, Orderic Vitalis og John av Worcester også skrev på sine. Biskopens ønske var at Henry skulle lage en enkel handbok som lagde et

⁵⁷ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 17.

⁵⁸ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 16.

⁵⁹ Rodney M Thomson, «William of Malmesbury as historian and man of letters», *The Journal of Ecclesiastical History* nr. 04, 1978: s. 389–391.

narrativ over historien fram til deres egen tid. Verket var skrevet på et enkelt språk, og var ikke ment for bare private studier, men et større publikum. Henry hadde tilgang på *ASC* og var også en historie om de engelske kongene. Hovedfokuset var England, men Henry noterte seg også hva som foregikk utenfor landegrensene. Henry gir den engelske historien fra et anglo-normannisk perspektiv, og boken var ment for å «informere og reformere folket». Likevel har boken et underholdningsperspektiv.⁶⁰ Henrys verk har en god kronologi og er et historisk verk, uten et kristenmoralistiskperspektiv. Han var godt informert om de ulike hendelsene i perioden under Sveins erobringsforsøk, og kommer med opplysninger som ikke oppgis av andre. Problemet er avstanden hans til hendelsene; likevel er det i likhet med *ASC*, så langt jeg ser det, ingen grunn til å tvile på hans opplysninger om Svein.

Orderic Vitalis, *Historia Ecclesiastica*, framstår som særdeles godt informert, og verket hans er delt inn i fire, av hvilke jeg vil benytte meg av bok III og IV. Bøkene veier tungt på Orderics kilder, samt nærheten til kildene da alle hendelsene Orderic skrev om fant sted før han ble født. Nettopp fordi Orderic skrev så lenge etter kildene, må hans verk komplementeres av de andre utvalgte kildene i denne avhandlingen. Verket ble påbegynt før 1109, og delene jeg benytter meg av ble trolig forfattet i perioden 1123–1131.⁶¹ Årsaken til at jeg har valgt å ta med Orderic er at hans tilknytning til Crowland-klostret gjør at han er godt informert om jarl Waltheof, som trolig var Sveins tremenning. Orderic var i likhet med William av Malmesbury en god kristen, noe som gjør at hans verk preges av hans kristenmoralisme.

1.5.5 Skaldevers

Mye av informasjonen man har om Svein, Magnus den gode og Harald Hardråde har i stor grad basert seg på sagamaterialet, og kanskje da særlig Snorres *Heimskringla*, der man finner Magnus den godes saga og Harald Hardrådes saga, samt *Morkinskinna* som kommer med mye informasjon om krigføringen mellom disse tre kongene. En må ha i mente at sagalitteraturen ble skrevet for de norske kongene, og at de ofte tok skaldediktene og bygde handlingen rundt disse til en historie. Man kan heller ikke vite at diktene som er satt inn i sagaen havnet i rett kontekst med sagateksten. Skaldediktene var satt opp etter rigide rytmiske mønster, der de ble lingvistisk kodet, gjennom en komplisert måte som byttet ut viktige substantiver med figurative ord. Det var ikke uvanlig at skaldene kopierte hverandre, eller at man kan høre «ekko» av Knut i diktingen om Magnus, eller i diktet til Svein.

⁶⁰ Henry av Huntingdon, *Historia Anglorum : The History of the English people*, i Diana E. Greenway (red.), Oxford, Clarendon Press 1996: s. lvii–lxvi.

⁶¹ Ordericus Vitalis, *Historia Ecclesiastica, The ecclesiastical history of Orderic Vitalis* bd. 2: Bok 3 og 4 i Marjorie Chibnall (red.), Oxford, Clarendon 1969: s. xiv–xxxii.

Skaldekvad var datidens propaganda, og skaldene var kongenes propagandamaskiner. Man kan derfor se disse diktene i et moderne perspektiv og se diktene og strofene som en form for markedsføring for de ulike kongene. Strofene nådde ut til et bredt publikum, som rakk langt utover bestilleren av diktet og hoffet hans.

Diktene ble komponerte for ulike skandinaviske herskere, og ble brukt for å berette om seirene over deres fiender, hvordan de fordelte rikdommen sin på tilhengerne sine, evnene hans til å utøve vold over fiendene sine og hvor mange menn fra fiendens side han drepte i slag.⁶² Diktene ble framført for kongen ved de ulike hoffene. Man har i senere tid observert at noen av strofene var komponerte med få års mellomrom, av ulike skaldere som ikke arbeidet for samme konge, ofte tar opp og gjengav hverandres tema, fraser og motiv.⁶³ Det heller ikke utenkelig at skaldene reiste rundt til andre deler av landet, eller ut av landet, og framførte diktningen sin. Man vet i dag ut fra nærlesing av disse diktene at Arnórr jarlaskáld i diktningen sin for Magnus siterte vers som var ment for Knut den mektige, noe som gjorde Magnus til den store herskeren. Man kan ofte se at noen av versene bare ble skrevet med noen få års mellomrom, og at skaldere ikke var i den samme kongens følge, ofte tok opp og tilpasset seg hverandres motiv og tema, samt fraser. For at dette i det hele tatt skal være mulig, må versene til de kjente skaldene ha spredt seg raskt og sirkulert innenfor en større krets av diktere. Gjennom den orale framføringen fikk disse diktene muligheten til å nå fram til store deler av den innflytelsesrike og rike skandinaviske eliten.

På 1040-tallet skrev Arnórr jarlaskáld Þórðarson *Magnússdrápa*, og om man sammenligner noen av disse versene med Hallvarðrs vers, finner man noen framtrepende likheter. Repeteringen av enkelte nøkkelord og detaljer viser hvordan Arnórr etterlignet og omskrev elementer av Hallvarðrs vers.⁶⁴ Claus Krag har bemerket at historikere på 1900-tallet i for liten grad har tatt skaldediktningen ut av sagaens prosa, for å så bruke disse som en selvstendig kilde. Når de har blitt tolket i sagakonteksten de har blitt satt inn i, vil deres betydning bli en helt annen.⁶⁵ Samtidig må man alltid lese disse skaldediktene med et strengt kildekritisksyn, da skalden trolig la på litt, men ikke for mye da han ikke ville fornærme oppdragsgiveren sin. Det som er viktig med disse skaldekvadene, er at de er en samtidig kilde, framført for kongen, dette medførte at skalden gjorde jobben sin grundig. Ikke bare er disse diktene viktige som kilde, men diktet til Svein forteller også noe om hvordan han ble sett på

⁶² Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 18.

⁶³ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,.

⁶⁴ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 267–269.

⁶⁵ Claus Krag, *Ynglingatal og Ynglingesaga : en studie i historiske kilder*, bd. 2, *Studia humaniora (trykt utg.)*, Oslo, Rådet for humanistisk forskning ; Universitetsforlaget 1991: s. 22.

som konge i samtiden sin, utenfor sagakonteksten. Problemet med disse diktene er at skalden ikke forteller hvem som vant, men dette kan også bety at vinneren ikke hadde mulighet til å dra nytte av seieren, eller at det ikke var en klar seierherre. For denne avhandlingen vil Sveins skaldedikt være sentral, da det er den mest samtidige kilden om Svein.⁶⁶

Skaldediktene er anerkjent grunnet sin intrikate metrikk ikke og har endret seg særlig fra komposisjonspunktet og fram til nedskrivningen. Problemet er at skaldedikt kan framstå som avansert kryssord, der ordene ikke er satt inn en regelmessig setningsoppbygging. I latin er det vanligste at man får subjekt, objekt og verbal, mens i skaldedikt er det ingen regler for hvilket ord som skal stå hvor. Fordi disse diktene er særdeles vanskelig å tolke, har det vært påpekt av historikere at sagaforfatterne kan ha tolket diktene feil, og satt dem inn i feil kontekst, i tillegg til at dagens historikere fortsatt har utfordringer med å tolke diktene korrekt. Sistnevnte kan være årsaken til at til og med mange av dagens historikere i stor grad føler seg ukomfortable av sjangeren fordi disse diktene er så intrikate og derfor blir en utfordring å benytte seg av som kilder. De var ikke ment for å informere, men for å hylle vedkommende som bestilte dem, der de ble komponert og framført på et veldig bestemt språk. Diktenes språk har i stor grad vært med på å vanskeligjøre tolkningen av diktene.⁶⁷

1.5.6 Roskildekrøniken, Saxo Grammaticus og Svend Aggesen

Forfatteren av *Roskildekrøniken*, Saxo Grammaticus og Sven Aggesen er de tidligste danske historieskriverne. Roskildekrøniken ble skrevet rundt 1138, og verket ble benyttet av sine samtidige danske historikere som Saxo, som med sitt omfattende verk *Gesta Danorum*, i stor grad førte til at krøniken ble glemt til fordel for Saxos verk. På 1200-tallet fikk krøniken en fortsettelse, og det er denne utgaven man i dag sitter igjen med, da det originale manuskriptet er gått tapt.⁶⁸ Saxo verk ble skrevet på bestilling av erkebiskop Absalon. Verket består av 16 bøker, og ble skrevet på latin. Saxo hadde trolig startet arbeidet sitt i 1188, og man tror det ble fullført senest 1208.⁶⁹ Det største problemet for historikere med Saxo er men at hans verk kun har overlevd i ett manuskript. Dette gjør at det er vanskelig å avgjøre hva som er Saxo, og hva som er tilført andre under kopiering. Som kilde har Saxo rett i noe, mens han andre ganger tar helt feil. I forordet sitt henviser Saxo, i likhet med Theodoricus til de islandske kildene, som

⁶⁶ Jeg vil her få takket Timothy Bolton som har hjulpet meg med tolkningen av skaldediktene jeg har benyttet meg av, da jeg selv ikke behersker norrønt, og for at han lar meg bidra i hans artikkel og bruke av dette materialet i min avhandling. Timothy Bolton og Christine Sagemoen, «Spears and Stanzas: Sven Estrithsson and His Scaldic Poet», *Viking Society for Northern Research Text Series Saga Book*, (Under publisering).

⁶⁷ Forelesning Timothy Bolton, Oslo, 16.03.2017, egne notater.

⁶⁸ *Roskildekrøniken*, i Michael H. Gelting (red.), Højbjerg, Wormianum 1979: s. 1.

⁶⁹ Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum : The History of the Danes*, i Karsten Friis-Jensen og Peter Fisher (red.), Oxford, Claredon Press 2015: s. xxx–xxxiii.

han legger til grunn for store deler av verket sitt. Han oversatt i tillegg skaldedikt til latin, der han påpeker at de er gjengivelser av deres opprinnelige morsmål.⁷⁰ Hans kristenmoralistiske syn, kommer tydeligst fram i hans behandling av Svein Estridssons mange barn, med ulike kvinner.

Sven Aggesens verk *Brevis historia regum Daniciæ* ble skrevet sent på 1100-tallet på latin, og er i likhet med Saxo problematisk, fordi man ikke har kunnet etablere hva som var skrevet av Sven eller tilført av skriveren. Dette kommer av to årsaker: Den ene er at Svens verk, ble kopiert av en skriver på slutten av 1200-tallet som tok seg store kunstneriske friheter, og i sine øyne forbedret teksten ved å parafasere og rense teksten. Manuskriptet skriveren benyttet seg av, har dessverre gått tapt. I 1642 ble en versjon av skriverens egen versjon feilaktig akseptert som Svens arbeide. Denne aksepten varte fram til slutten av 1800-tallet. Den andre årsaken er at den skriveren som kopierte Svens arbeid en gang før reformasjonen ikke forstod manuskriptet han arbeidet med. Først i 1915/16 publiserte filologen Martin Craentius Gertz en rekonstruert tekst, på bakgrunn av disse to kopistenes arbeid, som i dag er den beste versjonen av Sven Aggesens arbeid.⁷¹

Jeg har valgt å benytte meg av disse kildene, fordi de i stor grad gir informasjon om Sveins mange barn og «ekteskap». Likevel er jeg klar over at Saxo i stor grad lagde sin egen historie, samt at disse tre kildene visste veldig lite om Svein Estridsson. For disse danske historikerne var det lite dansk historietradisjon og bygge på. Derfor gjorde blant annet Saxo som Theodoricus munk, og tar mest fra islendingene i sin beretning. Jeg merker meg at disse verkene av Saxo og Sven mangler et kronologisk perspektiv, og ingen av dem gjør heller rede for tidsavstanden mellom de ulike hendelsene som skildres.⁷²

1.5.7 Øvrig nordisk kildemateriale og sagamateriale

Historia de Antiquitate Regum Norwagiensium av Theodoricus munk, skrevet på latin, er et kort narrativ med mange digresjoner. Verket ble trolig ferdigstilt 1176–1178. Theodoricus' fortelling er av stor verdi fordi det er en av de tidligste norske historiske kildene. Han røper det norske opphavet sitt, ved at han omtaler det som har med Norge å gjøre, som «vårt» og «våre». Til tross for en større mengde digresjoner,⁷³ framstår Theodoricus arbeid som et historisk verk.

⁷⁰ Ólafía Einarsdóttir, *Studier i kronologisk metode i tidlig islandsk historieskrivning* (13), Stockholm: Natur och kultur 1964: s. 241.

⁷¹ Svend Aggesøn, *The Works of Sven Aggesen : Twelfth-Century Danish Historian*, bd. vol. 9 i Eric Christiansen (red.), London, Viking Society for Northern Research, University College London 1992: s. 1.

⁷² Ólafía Einarsdóttir, 1964 *Studier i kronologisk metode i tidlig islandsk historieskrivning*: s. 240.

⁷³ 12 digresjoner, 6 i hver halvdel av sagan.

Ágrip af Nóregskonungasögum, i dag bare kjent som *Ágrip*, skrevet på norrønt, ble til tross for at manuskriptet AM 325 II 4to man i dag sitter igjen med utvilsomt er islandsk skrevet av en nordmann eller noen som oppholdt seg i Norge. Verket kan dateres til ca. 1190, og har opprinnelig trolig omhandlet historien til de norske kongene fra Halvdan Svarte og fram til kong Sverre i 1177. Manuskriptet man i dag henviser til som *Ágrip* tar for seg de norske kongene fra tidlig på 800-tallet (Harald Hårfagre) og slutter på starten av 1100-tallet med Inge Krokrygg. Det bør nevnes at det fram til i dag bare er *Ágrip* som har overlevd i en form vi kan anta er den originale, men selv denne er ikke komplett i begynnelsen eller slutten av beretningen.

Jeg har valgt å ta med disse to fordi de, bortsett fra skaldediktene, er de tidligste nordiske kildene som forteller noe om Svein Estridsson. Likevel skal det nevnes at de ikke har en interesse av Svein og Danmark i seg selv. Svein er med fordi han er en aktør i den norsk-danske maktpolitikken.

Morkinskinna, Fagrskinna og Heimskringla

Morkinskinna er den tidligste oversikten over de norske kongene i perioden 1030–1157. Trolig har denne oversikten gått fram til 1177, men fordi siste del av sagaen er ødelagt, har man i dag ikke tilgang på det fullstendige verket. *Morkinskinna* ble skrevet på norrønt, og man er i dag usikker på om den opprinnelig ble forfattet av én eller flere hender. Derfor er det vanskelig å uttale seg om en forfatter av verket. Det kan heller ikke vites med sikkerhet hvilke kilder som ble benyttet under skrivingen for *Morkinskinna*, men det er ikke utenkelig at forfatteren/forfatterne benyttet seg av ulike sagaer fra den islandske tradisjonen, som dekte perioden fra 995–1030 og for perioden 1177–1202. Trolig har forfatteren av *Morkinskinna* kjent til noen eller flere av disse verkene, og så bestemt seg for å dekke perioden fra 1030–1177. Blant de skriftlige kildene har *Morkinskinna* trolig benyttet seg av *Hryggjarstykki* av Eiríkr Oddsson. Denne teksten har i dag gått tapt, men er referert til i *Heimskringla*. *Morkinskinna* har i tillegg i stor grad basert seg på orale kilder, som skaldedikt, men også andre muntlige overleveringer, som i dag for historikere er vanskelig, om ikke umulig å uttale seg om, fordi mye av disse overleveringene i dag har gått tapt.⁷⁴ I motsetning til de tidligere, og senere oversiktene over de norske kongene, skiller *Morkinskinna* seg ut ved den bruker rundt 60 %⁷⁵ av narrativet sitt rundt to konger, Magnus den gode og Harald Hardrådes interaksjoner, der

⁷⁴ *Fagrskinna : a catalogue of the kings of Norway*, bd. 7 Finlay, Alison (red.), Leiden, Brill 2004: s. 2.

⁷⁵ *Morkinskinna: the Earliest Icelandic chronicle of the Norwegian kings (1030–1157)*, Andersson, Theodore Murdock og Kari Ellen Gade (red.), Ithaca og London, Cornell University Press 2000: s. 1.

sagaen vever sammen Magnus og Haralds liv.⁷⁶ Samtidig er *Morkinskinna* den sagaen, av det sagamaterialet som jeg har valgt for min avhandling, den mest danskfiendtlige. Var det mulighet å stille danskene i et dårlig lys, ble dette gjort så godt som overhodet mulig. Forfatteren/forfatterne av *Morkinskinna* har kjent til hele Sveins *skaldedikt*, men kun benyttet seg av enkelte stansa, da også helst for å sette Svein i et dårlig lys.

Håkon Håkonsson skal angivelig ha fått lest en saga for seg på dødsleiet sitt, dette antar man i dag var *Konungatal*, et verk som i dag er bedre kjent som *Fagrskinna*. *Fagrskinna* er en samling kongesagaer, trolig forfattet i Norge på 1220-tallet av en islending, og det er tenkelig at dette har vært et bestillingsverk av Håkon Håkonsson, trolig for å komplementere historien til de tidligere kongene i Håkons kongerike. Verket er skrevet på norrønt, og omhandler regjeringsperiodene til de ulike norske kongene fra Halvdan Svarte og fortsetter fram til 1177 og slaget ved Re. Der Snorre Sturlasson er mer radikal i sin kildebehandling er forfatteren av *Fagrskinna* mer nøktern og kritisk, og kan betraktes som en konservativ formidler av de skriftlige kildene som har vært tilgjengelig. *Ágrip* har trolig vært en av de skriftlige kildene forfatteren har benyttet seg av, men versjonen av forfatterens *Ágrip* avviker noe i forhold til det manuskriptet av *Ágrip* som har overlevd til i dag. *Fagrskinna* har også i stor grad basert seg på Oddr Snorrassons *Óláf saga Tryggvassonar*, opprinnelig skrevet på latin rundt 1190, nå kun eksisterende i én versjon, som er en oversettelse av den latinske. Den siste delen av *Fagrskinna* følger *Morkinskinna* tett, men i likhet med *Ágrip* er forfatterens *Morkinskinna* ikke det samme manuskriptet som har overlevd til i dag. I tillegg har forfatteren benyttet seg av *Hryggjarstykki*.

Kronologien i *Fagrskinna* er alt annet enn systematisk, noe som gjøre det vanskelig å datere ulike hendelser ut fra sagaen. I likhet med *Morkinskinna* har *Fagrskinna* benyttet seg av skaldekvad, 271 stk., som forfatteren har bygd et narrativ rundt. I likhet med *Morkinskinna*, er *Fagrskinna* i stor grad en saga som kun benyttes av historikere og forskere.⁷⁷ Forfatteren av *Fagrskinna* har kjent til hele Sveins *skaldedikt*, men bare benyttet seg av deler av det. *Fagrskinna* inneholder det største antallet strofer av dette diktet i mitt sagamateriale for denne avhandlingen og i motsetning til *Morkinskinna* blir Svein og det danske behandlet noe bedre, og bruken av Sveins strofer setter ham i et noe bedre lys; dermed kan det se ut til at forfatteren har hatt en form for interesse for Danmark. Likevel kommer Svein ut som en heller dårlig konge og krigsherre.

Heimskringla var Snorre Sturlassons store verk, der han fortalte historien til Ynglingætten, og hans historiske verk var basert på hans viten fra muntlig og skriftlig

⁷⁶ *MsK*: introduksjon, s. 1–2.

⁷⁷ *FsK*: s. 1–17.

overlevering. Trolig var det første verket fra Snorre *Olav den helliges saga*, og at han senere forfattet *Heimskringla* som er et samlingsverk over de norske kongene fra forhistorisk tid og fram til 1177. Dateringen til *Heimskringla* er blitt satt til perioden mellom 1220-tallet og starten av 1230-tallet. Sagaen ble trolig forfattet kort tid etter *Fagrskinna*, og det er ikke utenkelig at Snorre har benyttet seg av *Fagrskinna* i arbeidet sitt.

De starter begge med Halvdan Svarte og avslutter i 1177 med slaget ved Re. Begge forfatterne er kjent for en sekulær tilnærming til verkene sine, og i likhet med *Fagrskinna* bruker også Snorre i stor grad skaldediktene til verifisering av sitt narrativ. En ting Snorre i stor grad skiller seg ut fra de andre sagaforfatterne på, er den kronologiske findelingen han gjør av verket, som gjør at det får et annalistisk preg. I de andre verkene får man opplyst de ulike kongenes lengde på regjeringsperiode, men det opplyses ikke om de ulike begivenhetenes tidsmessige plassering. Det finnes riktignok ingen årstall i *Heimskringla*, og om årstall har forekommet i Snorres kilder, har han bevisst utelatt dem. Til tross for dette kan man se at han bygger *Heimskringla* kronologisk, og at han stedvis markerer tidsforløpet ved hjelp av ulike årstider. Dette gjør at man til en viss grad kan datere hendelsene.⁷⁸ I likhet med de ovennevnte sagaene har også Snorre hatt tilgang til og kunnskap om Sveins *skaldedikt*, og har på samme måte benyttet strofene fra dette diktet i narrativet sitt. Snorres framstilling er i likhet med *Fagrskinna* relativt positivt, men han blir også her framstilt som en tapende krigsherre. Likevel kan det tenkes at Snorre selv hadde en interesse av de danske kongene, som strakk seg litt lengre enn hos de andre forfatterne. Snorre skal selv ha regnet families genealogi tilbake til Skjöldungene, som også var Knut den mektiges ættelinje noe som kan forklare hans interesse og behandling av de danske kongene, og det danske for øvrig i *Heimskringla*.⁷⁹

Jeg har for denne avhandlingen valgt å benytte meg av disse tre norsk-islandske kongesagaene fordi de gir det klareste, om ikke det korrekte, bildet av Sveins krigføring med Norge i perioden 1042/43–1064. Det skal nevnes at Svein i disse narrative, i likhet med de engelske er med fordi han er en aktør rundt historien de egentlig skriver. Da har ikke en genuin interesse av å skrive Svein eller Danmarks historie, men kommer som en konsekvens av de dansk-norske interaksjonene.

Problemet med disse sagaene er bruken av skaldedikt. Skaldediktene ble tatt ut av sin opprinnelige kontekst, for å passe inn med narrativet. Dette kommer særlig godt fram ved *Morkinskinna*, *Fagrskinna* og *Heimskringla*'s bruk av Sveins strofer, der disse brukes for å positivt omtale Svein, men fordi de tas ut av sin opprinnelige kontekst blir deres betydning at

⁷⁸ Ólafía Einarsdóttir, 1964 *Studier i kronologisk metode i tidlig islandsk historieskrivning*: s. 233–235.

⁷⁹ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 22.

til tross for at Svein var en stor konge, kunne han ikke måle seg med norske Magnus den gode og Harald Hardråde. Dermed blir bildet av Svein, etter min mening, om ikke feil, så i alle fall skjevt.

Knýtlingasaga skiller seg ut i forhold til de andre kongesagaene, som kan ha vært basert på *Knuts saga rika*, som i dag har gått tapt. Denne sagaen ble trolig forfattet av Snorres nevø en gang på midten av 1200-tallet, og har basert seg på *Heimskringla*, men fyller inn det danske som resten av sagamaterialet mangler. Det er rimelig å anta at forfatteren dro til Danmark og oppholdt seg der en periode. I en del av sagaen beretter forfatteren om ulike biskoper i Danmark og antall kirker, noe som en sagaforfatter på Island trolig ikke ville ha hatt kunnskap om. *Knýtlingasaga* er på mange måter en litt rar saga i forhold til de andre, og har i motsetning til de andre overnevnte ikke gjort noen forsøk på å stille Norge i et dårlig lys. Angående Svein Estridsson følger også denne sagaen narrativet til de andre, der Svein taper alle slag. Det denne sagaen virkelig skiller seg ut med er at den kjenner til Sveins skaldedikt, men benytter seg bare av to av diktes stansa, der disse strofene er de to som ikke blir benyttet i noen av de andre sagaene. Den roter en del med kronologien fram til Knut den mektige, men blir etter dette mer oversiktlig. Jeg har valgt ut denne sagaen da det er den eneste danske sagaen, og den har informasjon om Sveins mange sønner.

1.5.8 Sagakritikk

Hovedproblemet med sagamaterialet munner ut i dateringen fra de faktiske hendelsene til nedskrivningstidspunktet. Forfatterne har derfor tatt seg kunstneriske friheter for å fylle tomrommet, og har dermed gjort det vanskelig for forskere å skille mellom hva som er de faktiske historiske hendelsene, og hva som er fri fantasi (replikker, dialoger osv.). Denne delen av sagakorpuset omfatter kongesagaene og beskriver forholdene i Norge og på Island i perioden. Innenfor sagakritikken er det kongesagaene som i stor grad har vært gjenstand for den historiske kildekritikken. Store deler av det litterære korpuset ble forfattet *av* islendinger, *for* islendinger og omhandlet norske konger og interaksjonene deres seg i mellom, eller utenforstående konger som Knut den mektige, Edvard Bekjenneren eller Harald Godwinsson. Man må se på konteksten rundt saganedskrivningen, og hvilke motiver forfatterne hadde for nedskrivningen. Sett i et slikt lys, er det lett å se på skaldediktene og sagaberetningene som ren underholdning, eller politisk propaganda.

Når det kommer til kildeverdien er det i dag enighet om at sagamaterialet må betraktes, først og fremst, som levninger fra sin egen tid, der deres funksjon vil være å berette noe om de

ulike norrøne miljøene som skapte dem gjennom høy- og senmiddelalderen.⁸⁰ Som tidligere nevnt er det største problemet med denne delen av sagakorpuset at forfatterne beretter om hendelser som skjedde flere hundre år før nedskrivningstidspunktet. Det skal riktig nok nevnes at skriverne benyttet seg av skaldedikt og muntlige tradisjoner, men det er en vesentlig forskjell på å huske noe i 50 år kontra 350 år. Dermed kan man ikke stole på den muntlige overleveringstradisjonen som skulle ligge til grunn for sagafortellingene. Islendingene ble trukket fram for sin gode evne til å videreføre den muntlige tradisjonen, og ble dermed ansett som pålitelige videreformidlere av den muntlige overleveringen, men det er tvilsomt at selv islendingenes hukommelse var *så* god.⁸¹

Det har siden 1800-talet vært en stor debatt rundt sagakritikken, der norske historikere og forskere i stor grad baserte sitt narrativ på sagaene, for så å møte den strenge kildekritikken fra Lauritz Weibull, som i 1911 kom med «*Kritiska undersökningar i Nordens historia*» og i 1913 «*Historie-kritisk metod och norsk medeltidsforskning*». Weibulls sagakritikk og kildekritiske tilnærming av sagamaterialet kan ses på som en forlengelse av Leopold von Rankes syn på behandling av kilder, der Leopold var mannen som grunnla det moderne historiefaget, og var bevisst på at historieskrivingen skulle være objektiv og kildekritisk, basert på autentiske kilder, og ikke legender eller sagn.⁸² For Weibull var det tydelig at i det man fjernet skaldedikene ut av saganarrativet, var det som stod igjen, som på sin side skulle fortelle noe om vikingetiden og den tidlige delen av middelalderen intet annet enn «enstaka händelser och de grovsta linjerna i tidens historie». Lauritz, og hans bror Curt Weibull hadde i det hele svært liten tro på at sagamaterialet kunne forespeile tidlig nordisk historie gjennom kongesagaene.⁸³

Senere skulle Halvdan Koht med «Sagaenes opfatning om vor gamle historie»⁸⁴ vise at han var mindre radikal enn Lauritz Weibull, selv om han for sin periode framstod som ganske kritisk innenfor sagakritikken (i Norge), og skulle senere bli en frontfigur for den «radikale sagakritikken» i Norge. Kohts påstand var at kongesagaene var preget av den tiden de hadde oppstått i. Med dette mentes at sagaskriveren oppfattet den eldre historien de skrev om som omhandlet kirkelige, politiske og sosiale spørsmål, ut fra sin egen tid. Selv om fortidssagane var samtidspåvirket, betydde ikke dette at grunnlaget for sammenhengende historieskriving

⁸⁰ Knut Helle, «Hovedlinjer i utviklingen av den historiske sagakritikken», *Leiv Eriksson, Helge Ingstad og Vinland: kjelder og tradisjonar*, 2001: s. 14–16.

⁸¹ Sverre Bagge, «När sägen och dikt sopats bort ...» Den weibullske kildekritikk etter 100 år», *Historisk tidsskrift* nr. 04, 2014: s. 582.

⁸² Jan Oldervoll, *Leopold von Ranke*, 2017.

⁸³ Helle, 2001, «Hovedlinjer i utviklingen av den historiske sagakritikken»: s. 19.

⁸⁴ Halvdan Koht, «Sagaenes opfatning av vår gamle historie», i Jarle Simensen og Andreas Holmsen (red.), *Norske historikere i utvalg : 1 : Rikssamling og kristendom*, bd. 1, Oslo 1967.

forsvant. Dog var Koht ikke uenig i at troverdigheten til sagaene økte i takt med nærheten til hendelsene.⁸⁵

Claus Krag, har et mer kritisk syn på skaldediktene og kongesagaene enn sine forgjengere på 1900-tallet. Særlig viktig er hans levningstolkning av kongesagaene, som langt på vei river i stykker den lenge aksepterte tradisjonen rundt Hårfagreættens kontinuerlige kongedømme, som han framhever som den største sagakonstruksjonen, særlig hos Snorre. Disse slutningene kom Krag til gjennom et kritisk syn på skaldediktingen som de ulike kongesagaene har benyttet seg av, og ved å se skaldedikting uavhengig av narrativet i kongesagaene.

Han presiserer at historikere på 1900-tallet i alt for liten grad har brukt skaldedikting som uavhengige kilder, men i stedet tolket disse i lys av saganarrativet, som fort kan gi diktene en annen mening. Skaldediktene kan dermed være dokumentasjon for enkelte hendelser, uten at de har noen sammenheng med det saganarrativet forteller. Krag's observasjoner rundt bruken av skaldedikt som uavhengige kilder er viktige, og man kan si at han med dette har laget sin egen videreutvikling av Weibullenes kildekritikk, og er således av dagens historikere fortsatt streng i sin kildekritiske behandling av sagamaterialet.⁸⁶ Allerede på 1960-tallet så man en oppmykning i sagakritikken. I dag er historikere og forskere som Knut Helle, Sverre Bagge,⁸⁷ Michael Gelting, Jon Vidar Sigurdsson og Bolton mer villige til å tilsidesette Weibullenes strenge sagakritikk, og heller benytte sagamaterialet ved å sette fokus på hva som faktisk kan være pålitelig. Ved å benytte seg av fortidssagane som levninger fra nedskrivningstiden, i tråd med Kohts tradisjon, står forskere på nokså trygg grunn, hva kildekritikk angår. Likevel er det viktig å være seg bevisst på at dette innebærer en indirekte kildebruk, der forskere leser mellom linjene i fortidssagane. Denne metoden vil dog være sårbar for subjektive meninger.⁸⁸

⁸⁵ Helle, 2001, «Hovedlinjer i utviklingen av den historiske sagakritikken»: s. 20–21.

⁸⁶ Knut Helle, «Hvor står den historiske sagakritikken i dag?», *Collegium Medievale*, 2011: s. 56–57.

⁸⁷ Bagge, 2014, ««När sägen och dikt sopats bort ...» Den weibullske kildekritikk etter 100 år»: passim.

⁸⁸ Helle, 2011, «Hvor står den historiske sagakritikken i dag?»: s. 78.

Kapittel 2: Krigføringen mot Magnus den gode 1045–1047.

Etter drapet av jarl Harald stod det dermed mellom Magnus den gode og Svein Estridsson. Kampen om den danske tronen skal ha vart fram til Magnus sin død i 1047.⁸⁹ Magnus den gode var frillesønn av Olav den hellige og ca. 11 år da han ble konge av Norge. Det er derfor her viktig å presisere at det trolig var jarlene Einar Tambarskjelve og Kalv Arnesson som hadde regentrollen i Norge de tidligste årene til Magnus den gode som konge av Norge.⁹⁰ I følge Adam av Bremen skal Magnus den gode med en gang han ble valgt til konge (ca. 1035/6) ha gått til angrep på Danmark, mens Hardeknut oppholdt seg i England med hæren sin. Svein Estridsson skal så ha blitt satt som kommandør over flåten og dratt til Danmark for å møte Magnus. Svein tapte slaget og da han returnerte til England fant han Hardeknut død.⁹¹ I følge Adam av Bremen skal Magnus da innehatt kontrollen over to riker, Norge og Danmark.⁹²

Dette kan skyldes misforståelser mellom Svein og Adam, eller at Adam ikke alltid har vært like nøye med notatene sine. I 1035 oppholdt ikke Hardeknut seg i England med flåten sin; han var fortsatt i Danmark grunnet konflikten med Magnus. I tillegg er det verd å nevne at verken ASC eller John av Worcester nevner noe om at Hardeknut sendte flåten sin til Danmark, noe man skulle tro hadde blitt nevnt, da en slik flåte trolig hadde bestått av minst førti skip.⁹³ I følge sagamaterialet ble Magnus konge av Danmark gjennom en «arvepakt» han inngikk med Hardeknut, som gikk ut på at den lengstlevende skulle arve den andres kongedømme. Denne «arvepakten» nevnes også av Theodoricus munk. Pakten gikk ut på at den ene kongen skulle arve den andre, uten motstand, om en av kongene skulle dø barnløs.⁹⁴ Sannsynligvis var ikke «arvepakten» slik den blir framstilt i sagamaterialet korrekt når det kommer til Hardeknut og Magnus. Man vet at i konflikter mellom to konger om et rike, var det at den ene skulle arve den andre et alternativ som hadde blitt brukt tidligere. Knut den mektige og kong Edmund II

⁸⁹ AB, *Gesta*: Bok 2, lxxix (75).

⁹⁰ Jon Gunnar Arntzen og Stig-Audun Hansen, *Norges konger og dronninger*, Oslo, Kunnskapsforl. 2005: s. 49. Det skal nevnes at denne boken, som i likhet med det meste av annen litteratur om Magnus den gode bygger på sagamaterialet, og har i liten eller ingen grad tatt med kilder som ASC og John av Worcester. Det skal også nevnes at, selv om boken har tatt med alle dansk-norske konger, mangler det én – Svein Knutsson, som var konge av Norge 1030–1035. Det er beklagelig at en bok som omhandler norske konger og dronninger, av uvisse årsaker, utelater en av de danske kongene i middelalderen. I stedet for å nevne ham, blir det i boken elegant hoppet fra Olav den hellige til Magnus den gode.

⁹¹ Adam av Bremen beretter flere steder i sin krønike at dette har han hørt fra den danske kongen selv, hvor vidt dette stemmer kan ikke vites. Adam og Svein har trolig også kommunisert gjennom en tolk, og ting kan ha gått tapt i oversettelsen. Riktig nok var Svein Estridsson selv Adams informant, men her har Adam rot i kronologien rundt Magnus' første angrep mot Danmark.

⁹² AB, *Gesta*: Bok II, lxxvii (74).

⁹³ I 1018 sendte Knut den mektige store deler av sin erobningsflåte tilbake til Danmark, og beholdt i England selv en flåte på 40 skip. Man kan anta at en flåte på denne størrelsen er kongens egen «livgarde».

⁹⁴ Theodricus monachus, *An Account of the Ancient History of the Norwegian Kings*, i Faulkes Anthony og Perkins Richard (red.), London, University College London 1998: Kap. XXII.

Jernside⁹⁵ var i en kortere periode samkonger i England. Olney-avtalen, som gikk ut på at de skulle være samkonger, kom etter slaget ved Ashingdon, som Edmund tapte. Hvorvidt Olney avtalen også inneholdt at Knut skulle arve riket etter Edmund vet man ikke, men det er fullt mulig og i tråd med tidligere praksis.⁹⁶ Dette framstår for meg usannsynlig fordi Magnus på det tidspunktet fortsatt var et barn, mens Hardeknut kan ha vært sent i tenårene, kanskje tidlig i tjueårene. Hardeknut ville trolig i tillegg ha stilt med hele flåten sin fra både Danmark og England om det skulle oppstå en militær konflikt med Norge, og det er rimelig å anta at nordmennene hadde Helgeå i friskt minne. En slik «arvepakt» kan ha vært av interesse for Magnus» regenter helt i starten av regjeringsperioden hans, mens han fortsatt var barnekonge, men Hardeknut som var noe eldre, og sønn av Knut den mektige, ville neppe gått med på en slik avtale, særlig om England også var involvert. Likevel kan det ikke utelukkes fullstendig at det har vært en avtale, men de norske og danske stormennene kan ikke ha kommet til en avtale om Magnus skulle få arverettigheter i England. Spørsmålet om den engelske tronen ble avgjort av den engelske adelen.⁹⁷ Hvilken avtale Hardeknut og Magnus hadde seg imellom, eller mellom rådgiverne deres, kan ikke vites, men i perioden 1035–1040 var konfliktene mellom Hardeknut og Magnus av en slik karakter at Hardeknut i 1035 ikke kunne forlate Danmark for å gjøre krav på den engelske tronen etter Knuts død.

Med Knuts død i 1035 var det oppslutning rundt begge sønnene hans, Hardeknut og Harald Harefot i England.⁹⁸ Harald Harefot var Hardeknuts eldre halvbror, som var sønn av Knut den mektige og Ælfgifu av Northampton. Hardeknut hadde støtte i England så sent som i 1037, men fordi han fortsatt oppholdt seg i Danmark, ble Harald Harefot akseptert som konge i England. Harald Harefots plutselige død 17. mars 1040, gav igjen Hardeknut mulighet til å gjenforene den danske og engelske tronen, og på dette tidspunktet hadde han muligheten til å reise.

I ASC er det i 1039 notert at Hardeknut dro til Brügge der hans mor Emma oppholdt seg, før han i 1040, etter Harald Harefots død, reiste videre til England med en flåte på 60 skip.⁹⁹ Dermed kan det antas at Hardeknut i første halvdel av 1039/40 fikk i stand en form for avtale med Magnus og har følt seg så trygg på avtalen at han forlot Danmark og dro til England med en forholdsvis stor flåte for å la seg hylle som konge der. Det at han trolig har tatt med seg store

⁹⁵ Konge av England fra 23. april 1016 til 30. november 1016.

⁹⁶ Ann Williams, *Some notes and considerations on problems connected with the English royal succession, 860–1066*, bd. 1 i Allen. R. Brown (red.), *Proceedings of the Battle Conference on Anglo-Norman Studies* 1978: s. 159.

⁹⁷ Kjørner, 1964 *The battle of*, : s. 149.

⁹⁸ Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 43.

⁹⁹ ASC: C, s.a. 1039 og C (D) og E (F), s.a. 1040.

deler av flåten tyder på at de konfliktene som tidligere hadde holdt Hardeknut tilbake, nå var av en slik karakter at det bare vare snakk om mindre uenigheter mellom de to kongene, som kan ha begrenset seg til gjensidig plyndring av rikenes yttergrenser. Hvorvidt Svein Estridsson har hatt en regentrolle i Danmark under Hardeknuts og jarl Haralds fravær, kan ikke vites men det er sannsynlig at Svein og moren hans, Estrid, har hatt en betydelig politisk rolle i Danmark etter jarl Haralds død.

2.1 Svein II Magnus Estridsson, konge av Danmark (d. 1076)

Den tradisjonelle historietradisjonen rundt Sveins vei til den danske tronen, og som lenge har vært den aksepterte tradisjonen, har i stor grad basert seg på skaldediktingen, sagamaterialet og ulike numismatiske kilder. Adam av Bremen sammen med kilder som Theodoricus munk og sagamaterialet har også vært brukt som kilder for perioden, mens de engelske kildene som John av Worcester,¹⁰⁰ og *ASC*¹⁰¹ har så langt jeg kan se, i liten grad har vært vektlagt, da med særlig tanke på perioden 1042–1047. Det er ingen tvil om at disse kildene, i likhet med sagamaterialet må behandles nøye kildekritisk, og at de som har skrevet disse kildene i likhet med forfatterne av sagamaterialet har hatt sin egen agenda. Likevel er de engelske kildene mer troverdige enn de norsk-islandske kildene, da de er mer samtidig, og kan anses som mer nøytrale fordi de ikke omhandler Norge og skal ikke fungere som en «hyllest» til en norsk, eller dansk konge.

Jeg vil i det følgende ta for meg opptakten til tronkampen i 1042/3, og kort hva den tradisjonelle og aksepterte historiefortellingen beretter, og senere hva de engelske kildene kan fortelle. Jeg vil også i dette kapitlet ta for meg Sveins kamp for holde makten i Danmark etter at Harald Hardråde ble konge i Norge, hva Sveins skaldedikt tatt ut av sagakonteksten kan berette, og hvordan Svein finansierte hærene sine under 19 års krigføring med Norge.

2.1.1 Oppløsningen av Knuts nordsjøimperium og dets konsekvenser

Knut den mektiges nordsjøimperium begynte å vakle før Hardeknuts død i 1042, med tapet av Norge i ca. 1034. Det er ikke usannsynlig at Knut planla å innsette seg selv på den norske tronen etter at hans sønn Svein Knutsson, sammen med sin mor måtte forlate landet. Fordi Knut selv døde 12 november 1035, kan man ikke vite hva Knuts plan for Norge var.¹⁰² Men Norge gikk etter Svein Knutssons og Knut den mektiges død til barnekongen Magnus den

¹⁰⁰ John av Worcester, *Chronicon ex chronicis, The Chronicle of John of Worcester* bd. 2: The annals from 450 to 1066 i Reginald R. Darlington og P. McGurk (red.), Oxford, Clarendon Press 1995

¹⁰¹ *ASC*: DE s.a. 1042.

¹⁰² Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*, : s. 308.

gode. Med Hardeknuts død i 1042,¹⁰³ gikk Knut den mektiges nordsjøimperium i fullstendig oppløsning, samtidig som den direkte mannlige danske kongelige blodslinjen etter Knut den mektige døde ut. Hardeknut, og de rundt ham både i England og Danmark, har trolig visst at Hardeknut var syk og at regjeringsperioden hans ville bli kortvarig. I løpet av kun syv år var Knut den mektige og alle sønnene hans døde. Knut døde i en alder av mellom trettifem og førti år, og de tre sønnene hans var trolig døde før de kom i slutten av tyveårene. I England løste spørsmålet om tronfølger seg enkelt. ASC¹⁰⁴ rapporterer at valget falt på å hente tilbake Edvard Bekjenneren, sønn av Emma av Normandie og Æthelred II.

Edvard hadde siden Knut den mektiges regjeringsperiode vært i eksil i Normandie, hos sin mors familie. og avgjørelsen rundt å hente han tilbake har trolig vært i tråd med Hardeknuts egne ønsker. Likevel er det her viktig å ikke underminere den rollen jarl Godwin trolig har hatt i spillet om å hente Edvard tilbake til England. En ætling som hadde tilbrakt av brorparten barndommen og sitt voksne liv i Normandie var avhengig av gode rådgivere da han returnerte til England, og ville trolig vært nokså enkel å styre for en mektig mann som Godwin. For England betydde innsettelsen av Bekjenneren et brudd med den danske dominansen, og et steg tilbake til den gamle engelsk-dynastiske blodslinjen.

I Danmark var situasjonen en annen. Hvorvidt Hardeknut selv hadde pekt ut en regent eller etterfølger kan man ikke vite. Jeg vil senere argumentere for at jarl Harald, sønn av Torkjell Høge har hatt en form for regentrolle i Danmark.¹⁰⁵ Hardeknuts død innledet en lengre periode med politisk og militær uro i landet. Disse urolighetene hadde ikke bare grunnlag i at det ikke var en direkte etterkommer etter Hardeknut, men også fordi det i Nord-Europa var ulike politiske aktører som hadde interesse av det danske kongevalget.¹⁰⁶ Dette må settes i kontekst med det hegemoniet Danmark hadde i store deler av Skandinavia i lengre perioder av middelalderen. Det må også tas med at for den anglo-danske eliten forble England og Danmark sett på som en kulturell og politisk enhet gjennom store deler av 1000-tallet, som igjen gav utslag i valget av konger for den danske og engelske tronen.¹⁰⁷ Et stort problem med suksessen til kongeverdigheten må ses i kontekst med skikkene som bestemte arv på et generelt grunnlag i nordvest-Europa i perioden. Det er kjent at eiendom i germansk sedvanerett ikke ble holdt av individer, men av familier.

¹⁰³ ASC: CDE, s.a. 1042.

¹⁰⁴ ASC: CDE, s.a. 1041.

¹⁰⁵ Se jarl Harald og Magnus den gode, seksjon 2.2.1.

¹⁰⁶ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 17.

¹⁰⁷ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 308.

Når en mann – eller en kvinne, døde ble vedkommendes eiendeler fordelt på slektningene. Nøyaktig hvordan slike arveoppgjør foregikk vet man ikke, og det var trolig forskjeller fra sted til sted. En kongelig tittel og et kongedømme ble ansett på samme vis; det tilhørte den kongelige slekten «*strips regia*», ikke et spesielt medlem av slekten. Dette bød på problemer. En mann kunne være kongeverdig, men han måtte bli *gjort* til konge.¹⁰⁸ Det danske systemet hadde ikke når det kom til etterfølger fastsatt primogenitur, som betød at alle mannlige slektninger av kongen potensielt kunne arve tronen. Selv om de ikke hadde et fastsatt system kan det se ut til at de praktiserte en form for bilateral eller kognatisk arveform. Bilateralitet er et «tosidig» system som betegner at slektskap regnes gjennom både manns- og kvinneledd (gjennom begge foreldre). Kognatisk betegner også slektskap samt avstamning gjennom manns- og kvinneledd (begge foreldre).¹⁰⁹ En annen svakhet med imperiet Knut etterlot seg var at det ble holdt samlet ved hjelp av undersåttenes personlige forhold til kongen, ikke gjennom institusjonaliserte eller økonomiske bånd til hverandre.¹¹⁰

2.2 Det tradisjonelle narrativet rundt Sveins vei til den danske tronen

Den historiske tradisjonen som omhandler når – og hvordan – Svein Estridsson ble konge av Danmark, forteller at han ble konge med makt etter Magnus den godes død i 1047; han fikk full kontroll over Danmark i 1064 etter en avtale med Harald Hardråde, og de gav ed til hverandre og utvekslet gisler.¹¹¹ Skalden Halli stirðis skaldedikt forteller at «... Haraldr and Sveinn assigned hostages against damage, each one gladly with the other ...» og at «... they [may] keep their oaths and the entire full peace ...».¹¹² Partene skal ha møttes ved grensen og holdt en tingforsamling, der grensen mellom deres riker skulle være Götaelv. Fordi skaldediktet ikke oppgir årstall, er denne avtalen blitt datert til 1064. Dermed ble mye av trusselen fra nord pasifisert, men etter Haralds død i 1066 ved Stamford Bridge måtte Svein trolig så tidlig som i 1067 få i stand en fredsavtale med Haralds to sønner.¹¹³

Denne lenge aksepterte historiske tradisjonen rundt Svein Estridsson bygger på Adam av Bremen, Theodoricus munk, sagamaterialet og skaldediktingen rundt Magnus den gode og Harald Hardråde. Norske og danske historikere har i stor grad benyttet seg av disse kildene i spørsmål om hendelsene på 1040-tallet. Her er det verd å påpeke at særlig den norske-islandske

¹⁰⁸ Williams, 1978, *Some notes and*, : s. 144.

¹⁰⁹ Lars Ivar Hansen, «Slektskap, eiendom og sosiale strategier i nordisk middelalder», *Collegium Medievale*, 1994: s. 146.

¹¹⁰ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*, : s. 308.

¹¹¹ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 31.

¹¹² Diana Whaley, *Skaldic poetry of the Scandinavian Middle Ages : Vol. 1 Pt. 1 : Poetry from the Kings' sagas 1*, bd. Vol. 1 Pt. 1, Turnhout, Brepols Publishers 2012: Stansa 6, s. 342–343.

¹¹³ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 31.

sagatradisjonen har vært lagt til grunn for hendelsene i perioden 1042–1064. Det er forståelig, da skaldediktingen inngår i en stor del av materialet, samtidig som Danmark for perioden er i et kildemessig tomrom. Både skaldediktingen til Magnus den gode blant annet, *Magnússdrápa* og Harald Hardrådes *Haraldsdrápa* av Arnórr jarlaskáld har vært en del av dette materialet, mens Þorleikr fagrís skaldedikt om Svein Estridsson, brukt som frittstående kilde, har så langt jeg kan se vært utelatt og ignorert av norske og danske historikere.¹¹⁴

Måten disse kildene har blitt brukt har medført at Svein Estridsson har blitt framstilt som en svak konge, som tapte alle slag for så å rømme til sin allierte, den svenske kongen Anund Jakob (ca. 1022–ca. 1050) i Sverige, som i alle fall i noen tilfeller hjalp Svein med å, skal vi tro sagamaterialet, reise nye hærer da den forrige var blitt utslettet av en av de norske kongene han kriget mot. Han måtte også stadig be den engelske kongen Edvard Bekjenneren om krigshjelp, men ble avvist grunnet Edwards frykt for Magnus, som flåtemessig var Svein overlegen i perioden. Magnus regjeringstid har dermed blitt fastsatt fra 1042–1047 hvor han var samkonge med Harald fra ca. 1045 og fram til sin død, der Svein i 1047 nærmest med flaks ble konge av Danmark når Magnus døde.¹¹⁵

Det samme inntrykket får man også gjennom sagamaterialet med Harald Hardråde, men her kommer også framstillingen om den svikefulle Svein, som ønsket å drepe sin norske allierte, Harald Hardråde, i kampen mot Magnus den gode. Denne framstillingen av hendelsene i perioden 1042–1064 har norske og danske historikere i stor grad benyttet seg av. De ulike kildenes framstilling av Svein Estridsson vil jeg komme tilbake til senere, da jeg i det følgende skal se på hva kildene ASC, John av Worcester, William av Malmesbury, og Adam av Bremen, samt hva danske Svend Aggesen kan fortelle om Svein Estridssons vei til tronen. Jeg vil i det først gjøre rede for de to sterkeste konkurrentene til den danske tronen, danske jarl Harald og Magnus den gode.

2.2.1 Jarl Harald og Magnus den gode

De ubesvarte spørsmålene som melder seg fra Adam av Bremens notering om jarl Harald, gjør at det kan antas at jarl Harald var innehaver av en sterk maktpolitisk posisjon i Danmark, allerede før Hardeknuts død. Jeg vil derfor i det følgende gå nærmere inn på Adams bemerkning rundt jarl Haralds posisjon rundt det danske septret i kjølvannet av Hardeknuts død, der jarl

¹¹⁴ Whaley, 2012, *SkP*: s. vi.

¹¹⁵ Kildene spriker litt rundt hva Magnus faktisk dør av.

Harald skal ha stått septret nærmere enn Magnus den gode.¹¹⁶ Jarl Harald var sønn¹¹⁷ av Torkjell Høge og Knuts niese Gunnhild,¹¹⁸ med sterk forankring i dynastiet til jarlene av Skåne.¹¹⁹ Gunnhild var i likhet med Svein Estridsson barnebarn av Svein Tjugeskjegg. Gunnhilds mor kan ha vært Santslave, en søster av Knut den mektige, og datter av Svein Tjugeskjegg. Denne kvinnen kan være den uidentifiserte kvinnen som nevnes i John av Worcester som gift med kong Wyrtegeorn av Venderne.¹²⁰ Torkjell Høge hadde vært en av Knut den mektiges mest fortrolige jarler i England og hadde en regentrolle i Danmark da Knut oppholdt seg i England. Jarl Harald var langt eldre enn Magnus og Svein, og man kan i vitnelistene fra England under Knuts regjeringsperiode finne ham som *thegn*¹²¹ og senere jarl i vitnelistene.¹²² En *Thegn* var hos danskene en betegnelse på adelige medlemmer av en konges eller stormanns følge. *Thegnene* tjenestegjorde i krigs- og fredstid og hadde mange av de samme pliktene som baronene fikk senere i middelalderen. *Ealdormen* (jarler) ble valgt ut blant *thegnene*.¹²³

Jarl Harald klarte trolig også i perioden sin i England, og Norge å opparbeide seg en formue og en mindre stående hær. Man finner han som vitne nummer 3 av 23 på en vitneliste fra ca. 1042, noe som viser at han hadde en høy posisjon blant Knut jarler i England.¹²⁴ Han skal også i følge *Heimskringla*, da Knut dro til England ha, fått et ikke navngitt jarledømme av Knut.¹²⁵ Haralds dype forankring i det sterke skånske aristokratiet, og som sønn av Torkell Høge, gjør det ikke urimelig å tro at Knut satte Harald som jarl over Danmark, i periodene Knut selv oppholdt seg i England, før Hardeknut selv var gammel nok til å styre. En slik posisjon må ha gjort jarl Harald til en velstående mann, som muliggjorde for ham å ha ressurser til en egen hær og styrket hans posisjon i det danske samfunnet.

I følge Adam av Bremen skal jarl Harald ha stått den danske tronen nærmere enn Magnus den gode. Det er også verd å merke seg at Adam ikke nevnte Svein i spørsmålet om hvem som stod nærmest det danske septret.¹²⁶ Dessverre har det vært gjort lite forskning rundt jarl Harald,

¹¹⁶ AB, *Gesta*: Bok II, lxxix (75).

¹¹⁷ I Tschans oversettelse av Adam av Bremen står det i fotnoten av Harald var sønn av Ulf og Knuts søster Estrid, og gift med Knuts niese Gunnhild. Tschans referanse er her Steindorff, *Jahrbücher*, I, 277. Dette medfører ikke riktighet i *Jahrbücher*.

¹¹⁸ Simon Keynes, «Cnut's Earls», i Alexander R. Rumble og Studies Manchester Centre for Anglo-Saxon (red.), *The Reign of Cnut : King of England, Denmark and Norway, Studies in the early history of Britain*, London 1994: s. 66.

¹¹⁹ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 62.

¹²⁰ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 32–33.

¹²¹ Atlas of Attestations: Thegns.

¹²² Atlas of Attestations: Earls during Cnut, Harald and Harthacnut.

¹²³ Terje Bratberg, *Thegn*.

¹²⁴ Keynes 1994, *Cnut's earls*,: s. 66; The Electronic Sawyer. s 1396,

¹²⁵ Snorri Sturluson, *Heimskringla Snorres kongesagaer* Hødnebo, Finn og Hallvard Magerøy (red.), Oslo, Gyldendal Norsk Forlag 1979: Olav den Helliges saga, kap. 183.

¹²⁶ AB, *Gesta*: Bok II, lxxix (75).

men så langt jeg kan se ut fra hva kildene kan berette, ser det ut til at han i denne perioden stod nærmere den danske tronen enn Svein Estridsson. I teorien var Svein Estridssons arvekrav på den danske tronen sterkere, men dette var bare biologisk sett. En mulig årsak som gjorde at Svein var lengre unna tronen enn jarl Harald, til tross for blodslinjen, kan være den rollen Sveins far Ulf hadde som forræder av Knut.¹²⁷ Harald var som tidligere nevnt eldre, og ville sannsynligvis på dette tidspunktet fått støtte fra de danske stormennene. Han var sønn av Torkjell Høge, og del av et mektig aristokrati som allerede var solid forankret i Danmark. Likevel må man ikke glemme at Torkjell Høge i 1021 også falt i unåde hos Knut den mektige.¹²⁸ I motsetning til Sveins far, ble ikke Torkjell Høge drept, men satt inn som regent for Knut i Danmark i 1023,¹²⁹ før han forsvinner helt fra kildene, denne rollen må ha økt familiens maktpolitiske posisjon i Danmark, og senere Norge, betraktelig. I Snorre Sturlassons verk *Heimskringla* kommer det fram at Knut, etter drapet på Olav den hellige, gav sitt jarledømme til jarl Harald, sønn av Torkjell Høge.¹³⁰ Jeg finner her Snorres beretning troverdig, da det er lite sannsynlig at han skulle ha diktet opp jarl Harald. Han har under nedskrivningen av *Heimskringla* visst hvem jarl Harald var, og hvilken posisjon han hadde i den dansk-norske politikken. Man vet ut fra det første verset i *Glælognskviða*, som forteller at en rekke uidentifiserte, men lojale, daner reiste med barnekongen Svein Knutsson til Norge, hvor «There the jarl [Haraldr Porkelsson] was first and foremost...».¹³¹ I *Heimskringla* er disse strofene også referert til. Det kommer fram at Svein Knutsson dro til Norge fra Danmark med en stor hær, og at jarl Harald og mange andre danske stormenn fulgte ham.¹³²

I følge de engelske diplomene opptrer jarl Harald siste gang på vitnelistene, som jarl, i 1042.¹³³ Det siste man vet om jarl Harald er at han en gang etter Hardeknuts død i juni 1042, trolig dro fra England og til Danmark for å gjøre krav på den danske tronen. Adam av Bremen berettet at jarl Harald, på retur fra apostlenes by, Roma, ble drept av Ordulf.¹³⁴ I denne perioden 1042/43 stod Danmark uten konge og Norge hisset til krig i spørsmålet rundt den danske tronen, det er derfor lite sannsynlig at jarl Harald tok en pilgrims-, eller syndsforlatelses-tur til Roma. Det kan ikke utelukkes at jarl Harald, dro til Roma for å hente relikvier, som kunne ha hjulpet

¹²⁷ Dette vil jeg komme tilbake til når jeg går inn på Svein Estridssons familie.

¹²⁸ ASC: C(DE) s.a. 1021.

¹²⁹ ASC: C s.a. 1023.

¹³⁰ *Hkr*: Olav den Helliges saga, kap. 182.

¹³¹ *Skaldic poetry of the Scandinavian Middle Ages : Vol. 2 Pt. 1 : Poetry from the Kings' sagas* 2, bd. Vol. 2 Pt. 1 i Kari Ellen Gade (red.), Turnhout, Brepols Publishers 2009: Strofe 1, s. 865.

¹³² *Hkr*: Olav den Helliges saga, kap. 239.

¹³³ Keynes 1994, *Cnut's earls*,: s. 66, og <http://www.esawyer.org.uk/charter/1396.html>. S1396 og Atlas of Attestations: Earls during Cnut, Harald and Harthacnut.

¹³⁴ AB, *Gesta*: Bok II, lxxix (75).

ham i kampen mot Magnus den gode (som hadde en hellig far), eller for å bli salvet som konge av paven.

Dette vil man aldri få svar på, og derfor kan det bare bli antagelser. Det er heller ikke urimelig å anta at jarl Harald ville reise med en større hær på vei til og fra Roma. Det var populært å rane pilgrim�er på slike turer; derfor er det tenkelig at de reiste med en liten hær for beskyttelse. Både fordi jarl Harald tar denne turen til Roma midt i en innenriks- og potensiell utenrikskrise, samtidig som Magnus må ha brukt en del ressurser på å få Harald drept, vil jeg påstå at Adams beretning stemmer rundt dette. Jarl Harald var trolig før Svein Estridsson i kravet om den danske tronen, men drapet på jarl Harald gjorde at Svein kom med i kampen om den danske tronen. Selv om Adam av Bremen er den eneste som nevner jarl Haralds posisjon rundt den danske tronen er det her viktig å huske at Svein selv var kilden, og at Adam har funnet dette verd og ta med: «... *since he was of the royal Danish stock, Harold appeared to stand nearer the scepter than did Magnus.*»¹³⁵ Det er her verd å merke seg at Svein, som var Adams kilde ikke var nevnt som en mulig tronpretendent, trolig fordi han ikke var det i 1042–1043. Kampen om Danmark var sannsynligvis i 1042-1043 utelukkende mellom Harald og Magnus. Ordulf var sønn av hertug Bernhard, og ble under et møte mellom Magnus den gode, erkebiskopen av Hamburg-Bremen, faren sin og to andre biskoper forlovet med Magnus' søster. Man kan videre lese at

*the nuptials had hardly been celebrated when, for the sake of his brother-in-law, Ordulf murdered a certain innocent Danish prince, Harold across the Elbe, as the latter was returning from the city of the Apostles.*¹³⁶

Slik jeg ser det var dette drapet etter all sannsynlighet et bestillingsdrap av Magnus. Her er det likevel viktig å understreke at Magnus i 1042 kan ha vært rundt 17 år, dermed kan man heller ikke se bort fra at drapet også kan ha vært bestilt av Einar Tambarskjelve eller Kalv Arnesson. Å få Ordulf til å drepe jarl Harald hadde øyensynlig «frikjent» Magnus som bakmann, men nettopp fordi drapet skjer innenfor et så kort tidsrom etter forlovelsen, kan det nesten virke som drapet har vært en makaber brudepris. Samtidig gir også Adams opplysning informasjon om at Magnus' overtakelse av Danmark trolig ikke var så fredelig som sagamaterialet framstilte det. Han var ikke fremst i rekken til den danske tronen, og hadde trolig ikke blitt konge av Danmark uten kamp fra jarl Harald. Magnus må ha følt seg svært truet av Harald og hans allerede etablerte posisjon i Danmark. Ved å drepe Harald, og med Svein i

¹³⁵ AB, *Gesta*: Bok II, lxxix (75).

¹³⁶ AB, *Gesta*: Bok II, lxxix (75).

perioden ute av bildet kunne Magnus bestige den danske tronen. Dessverre for Magnus, skulle det vise seg at Svein Estridsson ikke var like enkel å bli kvitt.

2.2.2 Hva forteller kildene om Sveins vei til tronen?

Hvilken avtale Hardeknut og Magnus har hatt i perioden 1040–1042, kan ikke vites, men om man følger kronologien til de engelske kildene, *ASC*, John av Worcester og *Vita Ædwardi Regis* kan det tilsynelatende virke som avtalen mellom Hardeknut og Magnus har blitt overført til Svein Estridsson ca. 1042/3, men at aggresjonsnivået fra norsk side har økt fra midten av 1040-tallet. Dette bekreftes også gjennom de engelske kildene.¹³⁷ Svein Estridsson følte seg i 1043 trygg nok til å dra fra Danmark og til England for å overvære Edvard Bekjennerens kroning.

Adams framstilling gjør at man får et inntrykk av at etter Svein tapte slaget mot Magnus, returnerte han til England der han fant Hardeknut død, og forble i England til etter Edwards kroning før han returnerte til Danmark.¹³⁸ I *Vita* kommer det derimot fram at «*Even the king of the Danes although separated by the immense distance of the intervening ocean (...) by their long travels on land and ocean*» deltok på Edwards kroning, aksepterte Edvard som konge og utvekslet gisler.¹³⁹ Om man følger den tradisjonelle kronologien og fortellingen, var Magnus konge av Danmark i 1043. Likevel skriver hagiografen i *Vita* at det var *danenes* konge som deltok. For meg er det ikke urimelig å tenke at hagiografen ville skilt mellom en dansk konge, Svein Estridsson, og den dansk-norske kongen, eller den norske kongen som ville vært Magnus. Det må også her legges til at hagiografen skreiv på oppdrag fra Edwards enke, Edith, som gjennom sin mor var kusine med Svein Estridsson, og dermed velinformert om hvem som deltok under kroningen av sin avdøde ektemann. E. A. Freeman argumenterte for at det var Magnus den gode som deltok under kroningen.¹⁴⁰ Den svenske historikeren, Sture Bolin var i 1932¹⁴¹ også inne på denne muligheten, men det har av den svenske historikeren Körner i 1964¹⁴² og Bolton (2009),¹⁴³ blitt tilbakevist at det var Magnus den gode som deltok ved Edwards kroning i 1043.

¹³⁷ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1045. ; ASC: CD s.a. 1045.

¹³⁸ AB, *Gesta*: Bok 2, lxxviii (74).

¹³⁹ *Vita Ædwardi Regis, The Life of King Edward Who Rests at Westminster*, i Frank Barlow (red.), 2. utg., Oxford, Clarendon Press 1992: s. 16–17.

¹⁴⁰ Edward Augustus Freeman, *A History of the Norman Conquest of England, Its Causes and Its Results*, 6 vols., 3rd ed. utg., Cambridge, Oxford 1877–9: s. 18.

¹⁴¹ Körner, 1964 *The battle of*, : s. 155.

¹⁴² Körner, 1964 *The battle of*, : s. 155–157.

¹⁴³ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*, : s. 313.

Dette viser at Edvard i 1043, anerkjente Svein som dansk konge. Spørsmålet er om hvor mye av Danmark Svein hadde kontroll over, eller om Svein og Magnus har hatt en form for samkongedømme. I følge sagatradisjonen skal Svein Estridsson i en periode ha fungert som jarl i Danmark under Magnus, men senere ha klart å bli hyllet som konge i Danmark.¹⁴⁴ I et scholion hos Adam kommer det fram at når Svein innså at han var beseiret av Magnus, avla han troskapsed til seierherren, Magnus, og tjente under ham. Svein tok så opp krigen igjen mot Magnus, etter oppmuntring fra danskene, men ble igjen beseiret av Magnus.¹⁴⁵ Svein skal så ha flyktet til Anund i Sverige og sørget over troskapsbruddet sitt.¹⁴⁶ I perioden 1045–47 skal Magnus ha herjet på Fyn og Skåne, og det skal ha blitt utkjempet flere sjøslag mellom Svein og Magnus, der Svein skal ha mottatt militær støtte fra den svenske kongen Anund Jakob.

Det skal ikke ha kommet en militær avgjørelse ut av disse konfliktene før i 1046–1047.¹⁴⁷ Her er ikke kildene samstemte. I følge Adam kommer Magnus til makten i Danmark gjennom krigføring med Svein i perioden like før og etter Hardeknuts død.¹⁴⁸ I *Heimskringla* er Magnus' overtagelse av Danmark av den fredelige sorten, der han ble valgt til konge under et ting ved Viborg. Der Svein senere ble utnevnt til jarl under Magnus, og fungerte som Magnus' stedfortreder/regent i Danmark.¹⁴⁹ Den samme fredelige overtakelsen av Danmark kommer også fram hos Adam, men dette må trolig ses i kontekst med Adams kristenmorske syn, der Magnus, til tross for et heller dårlig forhold til Hamburg-Bremen var sønn av Olav den hellige og hadde et mindre tilfeldig forhold til kvinner enn Svein.¹⁵⁰

I Jakub Morawiecs artikkel fra 2013,¹⁵¹ bruker han skaldediktene til Magnus, som han tolker dithen at Magnus hadde kontroll over visse deler av Danmark. Han referer til at Magnus omtales som konge av Skåne «*gramr Skønunga*»,¹⁵² men dette betyr ikke nødvendigvis at Magnus var konge av Skåne; det kan også bety krigen eller et slaget stod i Skåne. Magnus blir

¹⁴⁴ Arntzen og Hansen, 2005, *Norges konger og dronninger*: 49–50.

¹⁴⁵ Denne scholion er ikke å finne i det tidligste teksten, som kan bli rekonstruert fra de overlevende manuskriptene. Disse scholion inneholder mye tilleggstekst, der noen kan knyttes til en tekst i et tidlig stadium som Adam eller en av hans medhjelpere har skrevet, mens andre ikke dukker opp i manuskripter før 1200-tallet eller senere. Bolton har studert disse, og han vil komme med artikkel som omhandler dette temaet.

Timothy Bolton, «Preliminary Investigations into the scholia of Adam of Bremen's 'Gesta Hammurgensis ecclesiae ponteficum'», (Under publisering)-b.

¹⁴⁶ AB, *Gesta*: Bok III, Schol. 61 (62). Denne scholion er ikke å finne i den tidligste formen av teksten, som kan bli rekonstruert fra de overlevende manuskriptene. Denne scholia stammer fra 1300-tallet. Bolton, (Under publisering)-b, «Preliminary Investigations into the scholia of Adam of Bremen's 'Gesta Hammurgensis ecclesiae ponteficum'»:

¹⁴⁷ *Hkr*: Magnus den godes saga, kap. 22–36.

¹⁴⁸ AB, *Gesta*: Bok II, lxxvii (74).

¹⁴⁹ *Hkr*: Magnus den godes saga, kap 21–22.

¹⁵⁰ AB, *Gesta*: Bok II, lxxix (75).

¹⁵¹ Jakub Morawiec, «Skald's epithets toward kings and their potential value for historical studies – the case of Magnús góði», *Średniowiecze Polskie i Powszechnie*, 2014.

¹⁵² Whaley, 2012, *SkP*: strofe 5, s. 69.

også av skalden omtalt som «*gramr Jóta*»¹⁵³ (götenes prins), men denne tittelen har tidligere blitt brukt om Knut den mektige i et annet skaldekvad, og kan dermed ses på som et «ekko» av Knuts kvad, der poenget var å heve Magnus til Knuts nivå som konge.¹⁵⁴ Knut den mektige var i perioden den skandinaviske kongen over alle konger. Ved å bruke «ekko» i skaldediktet ble Magnus løftet til Knuts nivå som konge, altså som kongen over alle konger. Det må også her nevnes at skaldekvadene til Svein heller ikke er tatt i betraktning, av Morawiecs eller i den nye artikkel samlingen om Svein Estridsson fra 2016.

2.2.3 Myntfunn om Svein og Magnus

Numismatiske funn viser at Magnus trolig ikke hadde full kontroll over hele Danmark i perioden 1042–47, og i følge P. Hauberg var det i 1044 Svein som var den egentlige kongen i Danmark, utfra de numismatiske funnene.¹⁵⁵ Magnus utstedt mynter fra Lund, i en kortere periode, fra ca. 1042–1044, før det deretter ble utstedt anonyme mynter i Lund, mens det i Odense ble utmyntet Magnusmynter fram til ca. 1046. I 1046 ble de anonyme myntene fra Lund byttet ut med mynter tilknyttet Svein Estridsson. Årsaken til de regionale svingningene i utmyntingen skyldtes trolig den politisk ustabile situasjonen mellom Svein Estridsson og Magnus i perioden.¹⁵⁶ Magnus skal også angivelig ha utstedt mynter fra Hedeby, der det fra utmyntingen framgår at Magnus anså seg selv som arvtaker etter både Olav den hellige og Knut den mektige. Det man må være bevisst på er at disse myntene også kan være minnemynter etter Magnus' seier over Venderne ved Lyrskov i nærheten av Hedeby,¹⁵⁷ og at mynter fra perioden (på et generelt grunnlag) ikke kan settes inn i et kronologisk perspektiv i Magnus regjeringsperiode, da de ikke har årstall trykt på seg.¹⁵⁸

2.3 Danmarks herskere 1042–1047

Trolig har Svein hatt kontroll over store deler av Danmark fram til midten av 1040-tallet, og rundt ca. 1045 har konflikten mellom Magnus og Svein eskalert. Hos John av Worcester og ASC er det for 1044, notert at Knuts niese Gunnhild, som var gift med jarl Harald, som ble drept

¹⁵³ Whaley, 2012, *SkP*: strofe 3, s. 185.

¹⁵⁴ Se delkapittel 3.2, som omhandler skaldekvad

¹⁵⁵ P. Hauberg, *Myntforhold og udmyntninger i Danmark indtil 1146 : avec un résumé en français: Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146*, bd. 5:1, *Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter*, København 1900: s. 50.

¹⁵⁶ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 24.

¹⁵⁷ Paul Gazzoli, *Anglo-Danish Relations in the Later Eleventh Century*: University of Cambridge 2010: s. 108.

¹⁵⁸ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 24.

av Magnus i 1043, ble kastet ut av England samme år.¹⁵⁹ Hun oppholdt seg en lengre periode i Flandern, før hun reiste med de to sønnene sine, Hemming og Thorkell til Danmark.¹⁶⁰ Det er usannsynlig at en kvinne på flukt med to sønner, hadde reist til et land der kongen kan ha vært den som fikk mannen hennes drept i en tronkamp året før. Hvilket kan bety at Magnus ikke hadde kontroll over deler av Danmark.

Om man følger kronologien i John av Worcester og ASC, er det først i 1045 at kampen mellom Svein og Magnus tiltok i styrke. I ASC står det notert for 1045 at Edvard samlet en større flåtestyrke ved Sandwich, grunnet trusselen fra Magnus. Kampene mellom Magnus og Svein, der Svein av John av Worcester i 1045 blir omtalt som *Swein, king of the Danes*, forhindret Magnus til å utføre et angrep mot England.¹⁶¹ For 1046 er det notert at Magnus erobret Danmark.¹⁶² Videre var det for 1047 notert at Svein ba om hjelp i kampen mot Magnus, og at han ba Edvard om femti skip, men at Edvard sa nei, grunnet Magnus' store flåte. Svein ble så drevet ut av Danmark, og Magnus « ...seized the country with great slaughter, and the Danes paid him a large amount of money and accepted him as king. And the same year Magnus died.» Hos John av Worcester er det for 1045 notert (i likhet med ASC) at Edvard samlet en stor flåte ved Sandwich fordi de fryktet en norsk invasjon, men fordi Magnus og Svein kriget, ble Magnus forhindret fra å reise.¹⁶³

Det er her også interessant at John omtaler Svein som *Swein, king of the Danes*, og «... the war made upon him by Swein, king of the Danes ...».¹⁶⁴ Disse kildene viser at aggresjonsnivået på norsk og dansk side økte på midten av 1040-tallet, og at de to tronpretendentene lå i krig med hverandre. For 1046, skrev John at Magnus konge av Norge erobret Danmark, og at han i 1067 sendte Svein, den danske kongen, på flukt og tok Danmark.¹⁶⁵ For 1047 skrev John at Svein, igjen titulert som danenes konge, ba Edvard om å sende en flåte som hjelp i krigen mot Magnus. Jarl Godwin, Englands mektigste jarl og Sveins onkel, anbefalte Edvard at han trygt kunne sende en flåte på femti skip for å støtte Svein i kampen mot Magnus, men forespørselen ble avvist av jarl Leofric. Det er ikke urimelig og tro at Edvard (og med største sannsynlighet Godwin), støttet Svein finansielt. Edvard må ha vært klar over trusselen fra Norge og sett behovet for å holde hele flåten sin i England, men ved å støtte Svein økonomisk har Edvard

¹⁵⁹ *English Historical Documents : 2 : 1042–1189*, i David Douglas og George W. Greenaway (red.), London, Eyre and Spottiswode 1953: s.a. 1044 (1045).

¹⁶⁰ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1044.

¹⁶¹ *English historical II*, : s.a. 1045 (1046).

¹⁶² ASC: D s.a 1046.

¹⁶³ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1045.

¹⁶⁴ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1045.

¹⁶⁵ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1046.

sørget for at Svein holdt Magnus opptatt med å krige om Danmark, framfor å komme med en erobringsflåte til England.¹⁶⁶ Det å spille to rivaler opp mot hverandre var en velkjent engelsk strategi, og strategien var enkel. Resultatet ville være at de holdt seg opptatt med hverandre, framfor å komme på erobrings- eller plyndringstokt til England.

Magnus møtte Svein med en meget stor flåte, og slo Svein i et slag med store tap på begge sider. Svein ble så jaget ut av Danmark og Magnus «... *then reigned over that country and forced the Danes to pay him no little tribute. Not long after he died.*»¹⁶⁷ Om man følger de engelske kildene, ASC og John av Worcester, erobret Magnus England i 1046, men fikk ikke kontroll over, og kunne ikke utrope seg som konge av Danmark, før i 1047

Det skal også nevnes at det hos Adam også kommer fram at Svein med hjelp fra Anund Jakob og jarl Tove drev Magnus ut av Danmark. Magnus tok opp kampen, men døde om bord på ett av skipene sine, og gav dermed Svein mulighet til å igjen la seg velge/hylle som konge av Danmark.¹⁶⁸ Hos Theodoricus munk kommer det fram at Svein hadde tatt makten i hele landet (Danmark), men at Magnus drev han ut, men døde et år etter.¹⁶⁹ Hos William av Malmesbury kan man lese at

*Then a man called Swein, of high birth without doubt, was promoted to be king of the Danes; but though he ruled prosperously for years, Magnus king of the Norwegians, supported by a number of Danes, then threw him out by force of arms and subjected the country to his own will.*¹⁷⁰

Sven Aggesen beretter at Svein, etter Knut den mektiges død, hadde blitt plassert på tronen av sin onkel, men at han kort tid etter ble angrepet av Magnus den gode som invaderte Danmark med flåten sin.¹⁷¹ Selv om Svein ikke ble plassert på tronen av onkelen sin, kan det likevel være noe i Aggesens beretning om at Svein har vært konge for en periode i Danmark før Magnus gikk til angrep.

Disse kildene tilbakeviser hendelsene i perioden, slik de blir forespeilet gjennom sagamaterialet, og den aksepterte historietradisjonen der Magnus er konge i Danmark fra 1042–1047. Man må også spørre seg om hvor Svein og resten av hoffet etter Knut den mektige oppholdt seg perioden 1042–1047, dersom Magnus hadde kontroll over Danmark. Som tidligere nevnt returnerte jarl Haralds enke tilbake til Danmark, og det kommer ikke fram i noen

¹⁶⁶ Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 93.

¹⁶⁷ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1047.

¹⁶⁸ AB, *Gesta*: Bok III, xii (11).

¹⁶⁹ TM, *An Account of the*: kap. XXVII.

¹⁷⁰ William av Malmesbury, *Gesta Regum Anglorum : the history of the English kings* bd. 1 i R. A. B. Mynors, Roger Aubrey Baskerville, R. M. Thomson og Michael Winterbottom (red.), Oxford, Oxford University Press 1998: Bok III, kap. 259.

¹⁷¹ Aggesen, *The Works of*, : Kap. 10.

andre kilder at resten av Sveins hoff eller familie på noe tidspunkt skulle ha forlatt Danmark i den urolige perioden.

I følge Adam av Bremen skal Svein tjenestegjort tolv år under Anund Jakob i Sverige da han var yngre.¹⁷² Trolig har det vært en misforståelse rundt antallet år. Om Svein ble født rundt 1020, kan han ha vært tidlig eller i midten av tjuetårene da krigføringen med Magnus begynte. Om Svein først skulle vært hos Anund i 12 år, må han ha vært i 8 års alderen da han ble sendt dit, noe som var i tidligste laget, men fordi kildene for Sveins tidlige år mangler kan det ikke utelukkes at han i barne- og tidlige ungdomsår hadde lengre opphold i Sverige. Han skal også i følge Adam herjet som viking i sine yngre dager, noe som må dateres til før krigsutbruddet med Magnus og til Hardeknuts maktovertakelse i England i 1040.¹⁷³ Svein har definitivt oppholdt seg i Sverige, men antallet år er nok noe overdrevet, både som ung og voksen mann. Han var der på flukt fra de norske kongene,¹⁷⁴ men returnerte trolig fra Sverige så fort han hadde opprettet en ny hær.

Det kan ikke utelukkes at han i lengre perioder lå i skjul i Sverige for Magnus eller Harald, men fordi kildene tyder på at slagene kom i rask rekkefølge, har han trolig returnert raskt tilbake fra Sverige. Hvor mye støtte Svein fikk av Anund er ukjent, men Anund har trolig selv hatt et ønske om å unngå et stort dansk-norsk rike. Anund tillot også Magnus og Harald Hardråde muligheten til å stoppe i Sigtuna på deres reise fra Russland til Norden, noe som kan tyde på en noe mer nøytral posisjon. Den hardeste krigføringen mellom Norge og Danmark startet trolig i 1045, og eskalerte fram til Svein ble sendt i eksil av Magnus etter det siste store slaget i 1047. Med Magnus' død i 1047 ble Svein trolig raskt valgt til konge igjen i Danmark. I sagamaterialet (ikke i *Fagrskinna*) var det Magnus som ga Danmark tilbake til Svein, men trolig var dette noe sagaforfatterne selv la til, kanskje for å framheve tilnavnet til Magnus, som «den gode».

Man vet ikke her hvordan Svein fikk støtte av de regionale stormennene i de resterende delene av daneriket, som tidligere hadde støttet Magnus.¹⁷⁵

¹⁷² AB, *Gesta*: Bok II, lxxiii (71).

¹⁷³ AB, *Gesta*: Bok II, lxxviii (74).

¹⁷⁴ AB, *Gesta*:

¹⁷⁵ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 25.

Kapittel 3: Konsolidering av makten 1047–1064

I de engelske kildene kan man se at det i 1045 er en opptrapping i aggresjonsnivået, og at Edvard sendte flåten sin til Sandwich i frykt for en norsk invasjon;¹⁷⁶ trolig var det i denne perioden Harald Hardråde returnerte til Norge. Harald Sigurdsson har fått satt regjeringsperioden sin over Norge til 1046–1066.¹⁷⁷ Han var sønn av Sigurd Syr og gjennom moren sin, Asta, halvbror til Olav den hellige. Etter Magnus den godes død arvet han ikke bare kongedømmet Norge, men også Magnus' utenrikspolitikk, med ambisjoner som dansk og engelsk konge.¹⁷⁸ Arvekravet hans til Norge var dog litt mer tvilsomt, da det gikk gjennom moren hans.

Harald Hardråde var i aller høyeste grad det man kan omtale som en vikingkonge, og karrieren hans er best kartlagt i *Heimskringla* og *Morkinskinna*. Som femtenåring kjempet han ved slaget på Stiklestad, og etter halvbroren hans Olav den hellige falt i slaget var han femten år i tjeneste som leiesoldat hos blant annet fyrst Jaroslav av Kiev, og i tjeneste for keiseren av Bysants.¹⁷⁹ Magnus må ha sett på onkelen sin, som var en vellykket hærfører og svært velstående, som en trussel. I en strofe av Þjóðlfr Arnósson kommer det fram at «Magnús, generous with slaughter, wishes to steer roller-steer [SHIPS] from the north, while the excellent Haraldr equips other wave-horses [SHIPS] [to sail] from the south».¹⁸⁰ Videre kan man i Bølverkr Arnórssons, *Drápa* om Harald harðráði, strofe nr. 7 lese «... the green ground was granted to you, as I heard, when you met Magnús and gave him gold. The accord was kept most peacefully between you two kinsmen, but from then on Sveinn could only expect war.»¹⁸¹

Det framgår ikke hvor eller når dette møtet skulle funnet sted, men under møtet fikk Harald angivelig halve Norge. Samtidig underkastet Harald seg Magnus da det framgår av strofen at han ga Magnus gull. Dette møtet kommer også fram i Theodoricus munk,¹⁸² *Ágrip*,¹⁸³ *Morkinskinna*,¹⁸⁴ *Fagrskinna*,¹⁸⁵ og *Heimskringla*.¹⁸⁶ Harald Hardråde var i regjeringsperioden sin en av de mektigste skandinaviske kongene, og ble av Snorre framstilt som en hevnjerrig

¹⁷⁶ ASC: CD, s.a. 1045.

¹⁷⁷ Erik Opsahl, «I kongenes tid, 900–1814», i Knut Kjeldstadli (red.), bd. B. 1, Oslo 2003: s. 90; Andersen 1966, *Harald Hardråde*: s. 111.

¹⁷⁸ Andersen 1966, *Harald Hardråde*: s. 109.

¹⁷⁹ Ruth Mazo Karras, *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, bd. 934 i Series Editor (red.), Series Medieval Scandinavia : an encyclopedia, New York, Garland 1993: s. 266

¹⁸⁰ Whaley, 2012, *SkP*: Stansa 1, s. 159.

¹⁸¹ Whaley, 2012, *SkP*: Stansa 7, s. 292.

¹⁸² Se 3.2

¹⁸³ *Ágrip af Nóregskonungasögum – A twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*, bd. 10, Viking Society of Northern Research University College London 2008: Kap. XXXIX.

¹⁸⁴ *MsK*: Kap. 14.

¹⁸⁵ *FsK*: Kap. 50.

¹⁸⁶ *Hkr*: Harald Hardrådes saga, kap. 23.

og maktglad konge som ikke tålte noen former for opposisjon; på den andre siden blir han også framstilt som en vellykket konge som var svært dyktig politisk. Forholdet hans til de norske jarlene, som Einar Tambarskjelve, må ha vært like dårlig som forholdet hans til Svein Estridsson, da det ikke gikk lang tid før både Einar og sønnen hans ble drept av Harald.¹⁸⁷

Før alliansen mellom Magnus og Harald, skal Harald ha vært i en allianse med Svein Estridsson mot Magnus den gode. Det er ingen spor av denne alliansen i skaldediktingen, noe som kan tyde på at den var kortvarig. I følge Theodoricus skal Magnus ha forsøkt å inngå en avtale med Harald, der Harald skulle få halve kongeriket mot at Magnus fikk halve formuen til Harald; dette takket Harald nei til. Svein skal så ha oppsøkt Harald og lovet ham halve Danmark om Harald ville hjelpe ham å fjerne Magnus. Når Magnus så innså at han ikke ville klare å kjempe mot begge kongene, sendte han bud til Harald med tilbud om halve kongeriket, mot at Harald til gjengjeld skulle avgi et løfte om å forsvare Norge og Danmark.¹⁸⁸ I motsetning til Theodoricus er det i sagamaterialet Harald som tar initiativ til en allianse med Svein. I følge sagamaterialet skal Magnus og Harald ha gjort klar flåten for å dra til Danmark og jage ut Svein, men Magnus ble syk om bord og døde.¹⁸⁹ I *Morkinskinna* skal Harald og Magnus tatt ut flåten og dratt til Danmark, der de herjet i Danmark før Magnus ble syk og døde.¹⁹⁰ I et *scholion* i Adam av Bremen står det riktig nok at Harald sloss med Magnus mot Svein Estridsson, men denne *scholion* er ikke med i den tidligste teksten, som kan bli rekonstruert av de gjenlevende manuskriptene og har ikke blitt skrevet ned før på 1300-tallet.¹⁹¹

Adam av Bremen kommer også med en annen opplysning som også trolig er feil rundt Harald og Svein. «Now, when he was recalled to his fatherland on his brother's death, he found his kinsman Svein ruler.»¹⁹² Harald, som kom tilbake, var ikke Magnus' bror, men halv-onkel, og ei heller i slekt med Svein gjennom annet enn ekteskap. Likeså kommer ASC med opplysningen «... and Harold the paternal uncle of Magnus went to Norway after Magnus was dead, and the Norwegians accepted him».¹⁹³ Det er utfra kildene vanskelig å avgjøre nøyaktig når Harald kom, og hvor han returnerte fra. Jeg merker meg at ASC indikerer at Harald ikke kom tilbake før etter Magnus' død, men skaldediktet bekrefter Magnus' og Haralds møte.

¹⁸⁷ Opsahl 2003, *I kongenes tid*: s. 92.

¹⁸⁸ TM, *An Account of the*: kap. XXV og XXVII.

¹⁸⁹ *FsK*: Kap. 52.

¹⁹⁰ *MsK*: Kap. 25.

¹⁹¹ AB, *Gesta*: Bok III 63 (64). ; Bolton, (Under publisering)-b, «Preliminary Investigations into the scholia of Adam of Bremen's 'Gesta Hamburgensis ecclesiae pontificum':

¹⁹² AB, *Gesta*: Bok III, xiii (12).

¹⁹³ ASC: D s.a. 1048.

Adams framleggelse av hendelsene er etter alt og dømme basert på misforståelser, eller dårlige notater.

Jeg merker meg at i den nye artikkelsamlingen om Svein Estridsson er det framhevet en mynt, som en numismatisk støtte til sagaberetningen. Fordi myntene er vanskelig å datere, kan det antas at de ble utstedt av Harald i Odense i andre halvdel av 1040-tallet.¹⁹⁴ Haralds utmynting i Danmark var av det kortvarige slaget, og ble trolig ikke iverksatt før etter Harald var tatt opp som konge i Norge ca. 1047.¹⁹⁵

En av disse myntene er preget med teksten +MAHNVS:AR•ALDE+. Mynten skal være et bevis på Magnus og Haralds maktdeling. Det kan ikke vites om denne mynten er utstedt av Harald og Magnus i fellesskap, ei heller om mynten viser at Harald er tillagt navnet Magnus «den store».¹⁹⁶ Mynten, som er i entallsform, kan indikere at Mahnvs og Aralde er en og samme person. Dette kan tyde på at Harald tok med navnet Magnus for å vise at han var etterfølger av Magnus den gode, eller bare brukte navnet Magnus som er det latinske navnet på «stor».¹⁹⁷ Det skal også nevnes at de som laget matrisene til myntene ikke alltid var like skrivekyndige, og skrivefeil, og andre feil i tekst og bilder på myntene var utbredt. Magnus døde i 1047 og Harald ble enekonge i Norge. Harald hadde tydelige ambisjoner om Danmark, og fordi han klarte å konsolidere Norge kunne han rette ressursene sine mot Danmark, noe som resulterte i en konstant krigføring mellom Svein Estridsson og Harald fram til fredsavtalen i 1064, der Harald i stedet vendte blikket mot England.

Perioden 1048/49–1064 var preget av flere militære sammenstøt mellom Harald og Svein av ulik størrelse, der enkelte av disse kan karakteriseres som større slag. Adam beretter at Harald herjet kysten av Danmark med ild, og brente ned kirke på Aarhus, og at Schleswig ble plyndret, samt at Svein søkte retrett.¹⁹⁸ I 1049 ba Svein igjen England om assistanse.¹⁹⁹ Jarl Godwin mente at det var tilrådelig å sende en flåte på femti skip, men forespørselen ble avvist av jarl Leofric og «*all the people with one voice opposed it*».²⁰⁰ Likevel stilte Svein opp med en flåte for den tysk-romerske keiseren Henrik III, som lå i konflikt med grev Balduin av Flandern, noe som viser at han i perioden hadde en flåte av en viss størrelse stående.²⁰¹ I denne

¹⁹⁴ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 27.

¹⁹⁵ Kolbjørn Skaare, *Norges mynthistorie : mynter og utmyntning i 1000 år : pengesedler i 300 år : numismatikk i Norge : B. 1*, bd. B. 1, Oslo, Universitetsforl. 1995: s. 46.

¹⁹⁶ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 27.

¹⁹⁷ Skaare, 1995, *Norges mynthistorie : mynter og utmyntning i 1000 år : pengesedler i 300 år : numismatikk i Norge : B. 1*: s. 46.

¹⁹⁸ AB, *Gesta*: Bok III, xiii (12).

¹⁹⁹ ASC: D s.a. 1049.

²⁰⁰ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1048.

²⁰¹ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1049.

opplysningen kommer det også fram at Svein avla troskapsed til Henrik III i 1049, og møtte Henrik III igjen i 1053. Henrik III døde i 1056 og ble etterfulgt av barnekongen Henrik IV, hvis mor Agnes av Poitou fungerte som regent. Det er ingen kilder som tyder på at Svein overførte troskapseden sin til Henrik IV, noe som kan ha gitt Svein et større spillerom overfor Tyskland, der begge land hadde en felles interesse av å holde den vestlige delen av Østersjøen fredelig. Samtidig fikk Svein med dette opprettet et bedre forhold til Hamburg-Bremen, som også må ha gitt ham et noe større handlingsrom.

Ved å sverge troskap til Henrik III, samt fortsette samarbeidet med Henrik IV, og opprette et godt forhold til Hamburg-Bremen, klarte Svein å holde en fredelig linje med Tyskland, og dermed flytte fokuset sitt mot trusselen fra Harald Hardråde.²⁰² Med Englands avvisninger om militær støtte var Sveins nærmeste allierte trolig Anund Jakob i Sverige. Likevel kan det gjennom sagamaterialet se ut til at Svein hadde noe støtte i de norske ladejarlene. Håkon Ivarsson var dattersønn av Håkon jarl den mektige og sønn av Ivar Kvite. I følge Olav den helliges saga var det Ivar Kvite som drepte Svein Estridssons far jarl Ulf i Roskilde kirke, på Knut den mektiges ordre.²⁰³ Håkon Ivarsson skal i følge sagamaterialet hjulpet Svein med å flykte etter slaget ved Nissa, noe som viser at ladejarlslekta til et visst punkt kan ha støttet Svein.²⁰⁴ Håkon Ivarsson var i motsetning til Harald Hardråde en populær mann blant nordmennene, og var gift med Ragnhild, datter av Magnus den gode. Dermed var han en mann som kunne utfordret kongemakten til Harald. Håkon måtte flykte fra Norge etter å ha hjulpet Svein, og returnerte ikke før etter slaget ved Stamford Bridge. En annen detalj for ande halvdel av 1040-tallet, som er Edvards utvisning av Osgod Clapa i 1046,²⁰⁵ der Osgod i 1049 skal ha befunnet seg i Danmark med deler av flåten sin. I følge John av Worcester dro Osgod med flåten sin på 29 skip til Wulpe, hvorpå han returnerte til Danmark med 6 skip, mens en flåte ble på 23 skip ble sendt på plyndringstokt til Essex før resten av denne flåten, etter å ha havnet i en storm, returnerte til Danmark.²⁰⁶ Opplysningen kan tyde på at Svein, etter å ha blitt avvist av Edvard i 1047,²⁰⁷ har akseptert flyktninger sendt i eksil av Edvard. Han tok riktignok i mot Gunnhild og sønnene hennes i 1044, men å ta i mot en mann og flåten hans som var brukt til å plyndre England var noe helt annet. Avgjørelsen om å gi Osgod, og plyndringsflåten hans, tilflukt kan ikke Edvard vært særlig fornøyd med, noe som kan tolkes dithen at diplomatiet

²⁰² Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 28–31.

²⁰³ *Hkr*: Olav den Helliges saga, kap. 153.

²⁰⁴ Karras, 1993 *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*: s. 260.

²⁰⁵ *ASC*: C s.a. 1046.

²⁰⁶ *JaW, Chronicon*, : s.a. 1049.

²⁰⁷ *ASC*: D s.a. 1047.

mellom Edvard og Svein i løpet av slutten av 1040-tallet var brutt sammen. Svein fikk også igjen i 1048 avslag på flåteforespørselen sin, noe som kan bety at han i 1049 ønsket velkommen utviste flyktninger fra England, som flåtemessig kunne bidra i krigføringen mot Harald.

Jeg merker meg at i den tradisjonelle aksepterte historieberetningen om Svein og Harald er det Haralds skaldekvad som er lagt til grunn. Dette til tross for at Svein selv har et dikt som omhandler krigføringen med Harald. Dette viker selvfølgelig noe fra Haralds, men diktet gir informasjon om Svein som en selvstendig aktør og er en samtidig kilde. Det viser at til tross for skaldens overdrivelser, hadde Svein en massiv flåte, og han var en dyktig krigsherre, selv om han ikke vant slagene han deltok i, eller kunne utnytte en eventuell seier.²⁰⁸

Harald hadde utvilsomt ambisjoner om å erobre Danmark, da han i 1049 sendte sendeferd til England og Edvard Bekjenneren for å bekrefte fred mellom Norge og England, en avtale som gav han et større spillerom i kampen om Danmark.²⁰⁹

Når det kommer til kampen om Danmark, fikk til slutt Haralds engasjement med Svein mer et preg av å være plyndringstokt, framfor erobringsforsøk. Dette kan ses i sammenheng med Haralds behov for å skaffe midler til hirden, samt holde den i aktivitet.²¹⁰ Samtidig kan man ikke utelukke at Haralds mange angrep på Danmark kan ha vært en strategi for å kvele potensielle danske angrep mot Norge.²¹¹ I følge sagalitteraturen skal Harald i 1061/2 satt inn nådestøtet mot Svein og Danmark, der sistnevnte angivelig led et knusende nederlag i slaget ved Nissa i Halland.²¹² Harald kunne ikke grunnet reisningen på Opplandene utnytte seieren, og krigen trakk fortsatt i langdrag.²¹³ Harald framstår, for meg, ikke som en særlig vellykket krigser eller erobringskonge. Til tross for at han hadde en større konsentrasjon av norske ressurser i ryggen over lengre tid, klarte ikke Harald å erobre landet fra en dansk konge som ikke vant noen slag, skal vi tro sagalitteraturen. I 1064 sluttet han, som konsekvens av den mislykkede framferden sin mot Danmark, fred med Svein Estridsson.²¹⁴ Man kan kanskje derfor si at det først var i 1064 Svein Estridsson fikk mulighet til å starte en regjeringsperiode, som ikke bare omhandlet forsvar av egne grenser.

²⁰⁸ Whaley, 2012, *SkP*: I, 316–317.

²⁰⁹ *ASC*: D s.a. 1049.

²¹⁰ Ole Georg Moseng, Erik Opsahl, Gunnar I. Pettersen og Erling Sandmo, *Norsk historie : 1 : 750–1537*, bd. 1, 2. utg. utg., Oslo, Universitetsforl. 2007: s. 89.

²¹¹ Andersen 1966, *Harald Hardråde*: s. 114.

²¹² *MsK*: Kap. 42; *FsK*: Kap. 57; *Hkr*: Harald Hardrådes saga, kap. 62–68.

²¹³ Andersen 1966, *Harald Hardråde*: s. 120.

²¹⁴ Andersen 1966, *Harald Hardråde*: s. 120.

3.1 Sagalitteraturens framstilling av Svein Estridsson

Sagalitteraturens framstilling av Svein Estridsson har i stor grad vært vektlagt i den historiske framstillingen rundt Svein og hans krigføring med de to norske kongene Magnus den gode og Harald Hardråde. Jeg vil derfor i det følgende gjøre kort rede for mine utvalgte sagaers framstilling av Svein og krigføringen mot Norge. Sagaene jeg har valgt ut er: *Morkinskinna*²¹⁵ *Fagrskinna*,²¹⁶ *Heimskringlas* Magnus den godes saga,²¹⁷ Harald Hardrådes saga,²¹⁸ og *Knýtlingasaga*.²¹⁹ Særlig de tre første kommer med mye informasjon om krigføringen. *Knýtlingasaga* kommer ikke med så mye informasjon om krigføringen, men fordi den er dansk har jeg valgt å ta den med, for å se om denne sagaens framstilling viker fra de tre overnevnte.

3.1.1 Sagalitteraturens framstilling av krigføringen ca. 1043–1064

Når det kommer til framstillingen av Svein er *Fagrskinna* og *Heimskringla*, noe mer positive i sin omtale av Svein og det danske. *Morkinskinna* har et gjennomgående mer negativt syn på Svein og det danske, men de tre sagaene er samstemte i den samlede framstillingen av Svein. *Knýtlingasaga* har et mye kortere narrativ enn de tre andre, men er innholdsmessig lik i framstillingen av hendelsene rundt Svein. Svein Estridsson var en mann av god slekt som ble jarl under Magnus den gode før han dolket ham i ryggen, og lot seg hylle som konge av de danske stormennene. Det går fram at Svein omtalte seg selv som konge, mens Magnus og Harald (i sagamaterialet) konsekvent omtalte ham som jarl. Magnus og Svein lå i en konstant krigføring, og selv om Svein stilte med hærer og flåter av respektable størrelser, tapte han alle slag, og måtte flykte med halen mellom beina til Anund Jakob i Sverige. Her er sagamaterialet samstemt.

I *Knýtlingasaga* kommer det fram at under et større slag med Magnus tapte Svein alle skipene sine, og flyktet til Sverige. I alle fire sagaene kommer det fram at Svein inngikk en allianse mot Magnus med Harald, der planen var å rydde Magnus av veien, for så å ta et rike hver. I både *Heimskringla* og *Morkinskinna* framstilles Svein som den svikefulle kongen, som forsøkte å drepe Harald når Harald ville bryte alliansen med Svein for å bli samkonge med Magnus. Krigføringen fortsatte i uforminsket styrke mellom Svein og de norske kongene Harald og Magnus og Svein tapte slagene og flyktet til Sverige. I *Heimskringla* var Svein i ferd

²¹⁵ *MsK*: Kap. 4–42.

²¹⁶ *FsK*: Kap. 56.

²¹⁷ *Hkr*: Magnus den godes saga, kap. 22–35.

²¹⁸ *Hkr*: Harald Hardrådes saga, kap. 18–71.

²¹⁹ Bjarni Guðnason, *Danakonunga sögur : Skjöldunga saga, Knýtlinga saga, Ágrip af Sögu danakonunga*, bd. 35, Reykjavík, Hið íslenska fornritafélag 1982: Kap. XXII.

med å oppgi kongsnavnet sitt, men da Magnus den gode døde tok han opp kampen og la hele daneveldet under seg.

I *Fagrskinna* ga Magnus riket videre til Harald, der Harald var klar i sin sak om at danene for evig framtid skulle være under nordmennene. I *Morkinskinna* var Magnus klar over at han skulle dø, og forsøkte å få Harald til å gi opp Danmark, da Harald ikke var del av arvepakten mellom Magnus og Hardeknut. Denne oppfordringen fulgte ikke Harald opp, og han gikk straks til krig mot Danmark. Han plyndret og skaffet seg store summer penger, mens Svein ikke tiltok seg noe, og i følge Harald var danskene noen feige grisebønder.²²⁰ I *Heimskringla* lå Svein ute hele sommeren med leidangen. Han truet med å herje Norge, og ba Harald om å kjempe et slag ved Elv for å avgjøre en gang for alle om hvem som var kongen. I ca. 1051²²¹ er det rapportert at skalden Þorleikr fagri, som diktet Svins dikt, kom til Danmark. Diktet ble trolig lagd til Svein etter det planlagte slaget ved Elv, selv om man ikke kan si med sikkerhet nøyaktig hvilket slag diktet omhandler. Dette slaget, som Harald angivelig møtte underlegen til, ønsket Svein å kjempe til lands, noe nordmennene ikke ville. I følge sagamaterialet ble det ikke noe slag, og Harald plyndret i stedet Hedeby. Svein tok opp jakten på Harald, og fordi Haralds skip var tunglastede med plyndringsgods, tok Sveins lettere og raskere skip fort innpå. Harald kastet over bord plyndringsutbyttet for at danenes skip ikke skulle ta dem igjen. Danene slakket så av for å plukke opp lasten, noe som forårsaket at danene ikke klarte å ta Harald og hans underlegne hær.²²² Denne framstillingen tolker jeg som et virkemiddel for å framstille danene som mer opptatt av gods og gull enn kamp. Dog hører det med til historien, noe som også kommer fram av *Morkinskinna*, *Fagrskinna*, og *Heimskringla*, at Harald kastet krigsfanger over bord, som Sveins skip stoppet for å plukke opp. Det som er merkelig med denne fortellingen er Svein først sa nei til og sloss ved Elv, for så og ta opp jakten på Harald Hardråde etter at han hadde plyndret Hedeby.

Det siste store slaget mellom Svein og Harald skal i følge sagamaterialet ha vært slaget ved Nissa. Der skaldediktingen²²³ og sagamaterialet rapporterer at Svein stilte med en flåte på 300 skip. Haralds styrke skal ha vært halvparten, men nordmennene bestemte seg for å ta kampen. Dette slaget skal angivelig Harald vunnet, selv om jeg ikke synes det kommer spesielt godt fram i strofene tilhørende narrativet. Svein tapte og flyktet igjen til Sverige, mens resten av flåten flyktet tilbake til Danmark. Sveins dikt av Þorleikr fagri kan ikke dateres med

²²⁰ *MsK*: kap. 31.

²²¹ Whaley, 2012, *SkP*: s. 311.

²²² *MsK*: Kap. 31.

²²³ Whaley, 2012, *SkP*: strofe 2, s. 361.

sikkerhet, og dermed er det ikke mulig å si noe sikkert om hvilket slag som ble beskrevet i diktet. Noen av Haralds strofer er svært positive i beskrivelsen av Svein og flåten hans, men det er ikke urimelig å anta at dette var et virkemiddel for øke Haralds bragd ved å sende Svein på flukt. Likevel framgår det ikke av diktet en klar vinner av slaget.

Problemet med disse diktene er at skalden ikke beretter om hvem som vant med mindre det var hans oppdragsgiver. Om skaldens patron tapte, eller slaget endte med at ingen kunne dra nytte av seieren, ble det ikke nevnt i diktet. Det kan bety at vinneren ikke hadde mulighet til å dra nytte av seieren, eller at det ikke var en klar seierherre. Dette gjør igjen bruken av sagematerialet til en noe tvilsom kilde for å danne seg et klart bilde av krigføringen mellom Svein og de norske kongene, fordi det alltid er de norske kongene som kommer seirende ut av kampen i saganarrativet. En må også huske at sagalitteraturen var skrevet av nordmenn og islendinger for de norske kongene, flere hundre år etter begivenhetene. Strofene står som oralt framført i sagaen, men forfatterne har i noen tilfeller bygd narrativet, ganske fritt, rundt disse, som igjen gjør at den opprinnelige meningen deres blir borte eller forvrent. Man kan også som en tommelfingerregel si at om sagaforfatteren skreiv «så kom Harald Hardråde og kvedet dette kvadet» så er det mest sannsynligvis sagaforfatteren som selv har laget kvadet.²²⁴ I enkelte tilfeller er bare halve strofen benyttet, noe som blir problematisk fordi halve handlingen på sett og vis forsvinner. Problemet med denne metoden, som i Sveins tilfelle, er at forfatteren ikke brukte alle strofene fra diktet, samtidig som sagaskriverne satt strofene inn i den konteksten de selv mente ville se bra ut i forhold til narrativet, og ikke minst den norske kongen de skrev om. Derfor er det ikke urimelig å påstå at Svein i sagematerialet kommer dårligere ut, enn hva som var realiteten.

3.2 Sagaskrivernes bruk av Sveins skaldedikt

Svein Estridssons skald Þorleikr fagri kom angivelig fra Island til Danmark i 1051, altså i starten av Harald Hardrådes regjeringsperiode, og skaldediktet hans er den eneste samtidige kilden man har der Svein Estridsson er hovedaktør. Diktet framstiller en konge som er ugjenkjennelig fra saganarrativet: Sveins dikter presenterer en erfaren krigsherre som kunne mobilisere store hærer, en strateg og diplomat – kort sagt en dyktig konge, respektert av undersåttene sine. Skaldediktene – framført for konger og hoff – kunne rose kongen, men ikke til en slik grad at kongen ble satt i forlegenhet. Å lage skaldekvad var en krevende oppgave; det var kostbart for den som bestilte kvadet, og uttrykksformen var forbeholdt velstående jarler og

²²⁴ Judith Jesch, «History in the 'political sagas'», *Medium aevum* nr. 2, 1993: s. 212.

konger. Jeg skal i det følgende redegjøre for sagaforfatternes bruk av Sveins dikt i narrativet deres, og vise hvordan skaldene ved å bruke «ekko» kunne «gjenreise» en konges ære.

3.2.1 Bruk av diktet i sagalitteraturen

Alle mine utvalgte sagaer har benyttet seg av strofer fra Sveins dikt, men bruken, antallet strofer og konteksten strofene er satt inn i varierer. Forfatterne har kjent til *hele* diktet, men bevisst har utlatt å bruke enkelte strofer. Jeg har bemerket meg at i mitt utvalgte norsk-islandske sagamaterialet er det ingen som har benyttet seg av strofe 1 og 10, mens i *Knýtlingasaga* kun benytter seg av strofe 1 og 10. Det kan også nevnes at særlig strofe 10 er viktig for forståelsen av Svein som konge.

I kongesagaene har *Fagrskinna* det største antallet strofer, 2–9. *Heimskringla* har benyttet seg av strofene 2, 3, 6, 7, 8 og 9, mens *Morkinskinna* har benyttet seg av det laveste antallet strofer 2, 3, 7, 8 og 9. Fordi diktet i utgangspunktet var ment for Svein, setter diktet naturligvis Svein også i et meget godt lys. Problemet kommer når de settes inn i en kontekst der det danske helst skal tones helt bort. Man kan derfor si at bruken av skaldediktene i sagalitteraturen kan ses på som en form for selektiv sitering, der forfatteren valgte de strofene som passet best med hans narrativ. Dette kommer tydeligst fram i *Morkinskinna*, som er mest negativ når det kommer til det danske og mot Svein Estridsson; man kan på sett og vis omtale *Morkinskinna* som danskfientlig, men dette må selvfølgelig også ses i en politisk kontekst. Danmark hadde som tidligere nevnt hatt hegemoni over deler av Norge i lengre perioder, og med opprettelsen av et sterkt norsk kongedømme, skulle det gamle danske helst forsvinne helt. Det er ikke urimelig å tenke at de ønsket å framstille de danske kongene etter Knut den mektige som alt annet enn «mektig».

Fagrskinna er en norsk kongesaga som, om ikke nøytral, er noe mer positiv i omtalen av Svein Estridsson. Selv om alle sagaene er varierende i forholdet til det danske, er uansett felles for alle at Svein Estridsson var den første danske kongen som gang på gang tapte slagene mot de norske kongene, noe som medfører at sagaforfatteren også kunne ydmyke ham. Den eneste andre danske kongen som får en lignende framstilling er Svein Knutsson, men han ble i motsetning til Svein bare sendt på flukt én gang. Bruken av strofene i sagakonteksten gjorde at Haralds suverenitet som krigsherre over Svein økte. Harald stilte med halve flåten i forhold til Svein, men likevel var det Svein som endte opp med å tape og flykte til Sverige. Han ble dermed, slik jeg ser det, en dobbeltaper. Ikke bare tapte han slaget og hæren sin, men han ble også sendt på flukt, gjentatte ganger.

Denne framstillingen gjorde ikke Svein mye kongeverdig, noe som også var poenget med framstillingen av ham. Tar man dette diktet ut av sagamaterialet, og ser strofene enkeltstående kommer det tvert i mot fram en krigsherre, med en enorm flåte på flere hundre skip,²²⁵ og en konge som brydde seg lite om Haralds tvilsomme avtaler.²²⁶ Strofe 4 beretter om Sveins flåte på 600 skip. Antallet er trolig overdrevet, men om man omså halverer antallet er det likevel en betydelig flåte. Andre referanser til store flåter er å finne i ASC for 991 der Olav Tryggvasson og Svein kommer med en flåte på nittitre skip.²²⁷

3.2.2 «Ekko»

Man kan for denne perioden tørre å påstå at målestokken for hva en mektig konge skulle være, var Knut den mektige. Bolton har i boken sin fra 2009²²⁸ vist hvordan man kan se «ekko» i skaldenes strofer. Et slikt «ekko», eller gjengivelse av andres strofer, finner man blant annet hos Arnórr jarlaskáld. Hans «ekko» stammer fra et av strofene i *Knútsdrápa* som var komponert av Hallvarðr Háreksblesi. Repeteringen av enkelte nøkkelord viser hvordan Arnórr omskreiv og etterlignet enkelte elementer av Hallvarðrs stansa, og hvordan Sveins skald brukte samme «ekko» for Svein.²²⁹ Ordene som representerer ekkoet har jeg framhevet i strofen.

Hallvarðrs strofe fra Knútsdrápa :

Englandi ræðr Yngvi
einn, —hefsk friðr at beinni—
boðrakkr bæna nokkva
barkrjóðr, *ok Danmorku*.
Auk hefr (odda Leiknar)
jalm-Freyr *und sik malma*
(hjaldrórr haukum þverrir
hungr) *Nóregi þrungit*.

The prince, the battle-bold reddener of the bark (byrnie) of the ship of prayers (breast), alone rules England and Denmark; peace becomes easier. The Freyr of the noise of weapons

²²⁵ Whaley, 2012, *SkP*: stansa 4, s. 316.

²²⁶ Whaley, 2012, *SkP*: stansa 2, s. 314.

²²⁷ Referansen til Svein i ASC blir ofte satt i sammenheng med Svein Tjugeskjegg, Sveins morfar, men det er ikke sikkert at det var kong Svein Tjugeskjegg som var med Olav. Det er sannsynlig at de som skreiv ASC ville fått med Tjugeskjegg under en senere kopiering av krøniken, da ble svært godt kjent med Svein Tjugeskjegg. Denne Svein kunne derfor vært hvilken som helst Svein i Danmark i perioden.

²²⁸ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 268.

²²⁹ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 268.

(warrior) has also cast under him Norway; the battle-server (warrior) diminishes the hunger of the valcyrie's hawks (ravens).²³⁰

Arnórr jarlaskálds strofe nummer syv i hans drápa for Magnus den gode

Náði siklingr síðan
Snjallr *ok Danmørk* allri
—møttr óx drengja dróttins—
dýrr *Nóregi* at stýra.
Engr hefr annatt þengill
Áðr svá gnógu láði
—barnungr und sik þrungit.

Then the excellent prince attained, daring, the whole of Denmark – the strength of the warrior's liege waxed – to rule, as well as Norway. No other lord before has trust such ample lands, – the sovereign's manhood did not fail – whilst a stripling, under his sway.²³¹

Þorleikr fagris strofe nummer 10 i hans skaldedikt for Svein Estridsson

Hætt hafa ser, þeirs sóttu
Sveins fundar til, stundum;
Lítt hefr þeim at þreyta
Þrimr bragningum hagnat.
Þó hefr haldvinr haldit
Hanns snjallr konugr — allri
Jótoa grund með endum
ógnstarke *ok Danmørku*.

They have frequently put themselves at risk, those who sought an encounter with Sveinn, for those three lords little has been gained by their striving. Yet the friends of freeholders [KING] has held, battle-strong, all the land of the Jótar from border to border and Denmark, too; he is a clever king.²³²

Et annet ekko kommer fram hos Þorleikr fagri:

Þorleikr fagris strofe nummer 5

Ulfs *Óskmøgr* til Elfar
skipum fǫgrum (...).

²³⁰ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,.

²³¹ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 268.

²³² Whaley, 2012, *SkP*: stansa 10, s. 322.

Úlfr»s beloved son [= Sveinn],(...).²³³

*Hallvarðrs strofe nummer 1 fra Knutsdrápa*²³⁴

sigrakkr Sveins *mogr*,(...).

(...) Svens kampdjærve sön, (...).²³⁵

3.2.3 Sveins gjenreiste ære

Ordet i de første strofene som går igjen er *Danmørk* som man finner hos Arnórr, og som originalt var *Danmorku* hos Hallvarðr. Ordet Danmark blir i denne konteksten det geografiske uttrykket for makt. Om man går tilbake til Sveins strofe nummer 10 får man igjen et nytt «ekko», men denne gangen er det skapt av Þorleikr fagri, der det igjen er *Danmørk* som blir framhevet. Stansa nummer 10 i Sveins dikt er rett og slett en makterklæring.²³⁶

Gjennom min nærlesning av disse strofene kommer det fram at i motsetning til Knut som holdt England, Norge, Sverige og Danmark, kunne ikke Magnus holde Danmark, og Svein kunne ikke erobre Norge. Man kan dermed lese følgende ut av strofene: Knut hersket over England, Norge, Sverige og Danmark; Magnus hersket over Norge og Danmark; mens Svein hersket over Jutland og Danmark.²³⁷ Hva Þorleikr fagri gjorde så elegant, rent bortsett fra å vise Svein som en dyktig konge helt på høyde med Knut, og vise Sveins territoriale maktområde, var å «stjele» tilbake deler av strofen som Arnórr tok fra Hallvarðr og Knut den mektige for å bruke til Magnus den gode, og tok den tilbake til Danmark og en dansk konge. I det andre diktet er det ordet *mogr* og *Óskmogr* som går igjen. Dette ordet er i følge Bolton ekstremt skjeldent innenfor skaldediktningen, og kan igjen brukes som argument for at det finnes en kobling mellom disse to skaldene.

At Svein var en mektig konge i sin periode kom klart fram i det skalden «løftet» ham opp til Knut den mektiges nivå, og på mange måter gjorde en sammenligning, der de som hørte diktet skulle trekke klare assosiasjoner mellom de to kongene.

Et mulig argument for å ikke ha brukt Sveins dikt som frittstående kilde, kan være at Svein bare har ett dikt som har overlevd, fordi man ikke finner referanser til andre strofer i sagamaterialet enn fra dette ene diktet. Svein hadde trolig én skald til, Þórðr Kolbeinsson, som startet karrieren sin for Eirik Ladejarl, og avsluttet den hos Svein Estridsson. Dessverre er dette

²³³ Bolton og Sagemoen, (Under publisering), «Spears and Stanzas: Sven Estrithsson and His Scaldic Poet»:

²³⁴ Her har dessverre bare halve strofen overlevd.

²³⁵ *Den Norsk-Isländske Skjaldedigtning*, i Finnur Jónsson (red.), København og Christiania, Nordisk Forlag 1912–1915: AI 317–318 og BI, s. 292–293.

²³⁶ Whaley, 2012, *SkP*: stansa 10, s. 322.

²³⁷ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 268–269.

diktet gått tapt. Knut den mektige hadde 8 diktere, Olav den hellige 7, Magnus den gode 6 og Harald Hårdråde 8. At Svein ikke har hatt flere trenger ikke å bunne ut i dårlig økonomi, men det kan tenkes at han selv ikke hadde interesse for denne uttrykksformen. Samtidig avviker ikke Sveins antall skalter fra hans kongelige forgjengere i Danmark, med unntak av Knut den mektige.²³⁸ Det er også viktig å bemerke at Sveins dikt var av en slik betydning at det overlevde fra komponeringen og fram til nedskrivningen av sagamaterialet. Skaldediktingen var viktig av flere årsaker. Ikke bare for å vise seg som en stor, mektig og ultravoldelig konge, men også for å vise at du hadde guddommelig støtte. Denne guddommelige støtten kom til sin rett på slagmarken da den ville føre kongen til seier, og den ville sørge for at kongen beholdt sine støttespillere, og tiltrakk seg nye. Men skal vi tro saganarrativet tapte Svein alle sine slag, noe som burde ført til en langsom kollaps av Sveins hærstyrke, og mulighet til å samle en hær. Likevel var det det motsatte som skjedde, gang på gang.

3.3 Hvordan opprettet Svein hærene sine?

Sagamaterialet beretter at Svein Etsridsson først fikk eliminert store deler av hæren og flåtestyrken sin, før han selv måtte flykte til Anund Jakob. Likevel får man inntrykk av at slagene mellom Svein og de norske kongene fant sted med korte mellomrom. Svein tapte, flyktet til Sverige og kom tilbake med en ny hær etter relativt kort tid. Dette betyr at Svein må ha vært i stand til å mobilisere ressurser og opprette nye hærer og flåter på kort tid. Jeg vil i det følgende se hva de ulike kildene kan belyse om hvor og hvordan Svein fikk mobilisert hærer, og forsøke å gi svar på hvor han hentet soldater fra. Kildene rundt dette er sparsomme på opplysninger, likevel er det noe man kan trekke ut av Ágrip, Adam av Bremen og de engelske kildene. Jeg vil også forsøke å se om Sveins mange barn var resultat av nøye gjennomtenkte inngåtte allianser, og om Sveins myntrform, som kom under den krigføringen med Harald Hårdråde var en nøye gjennomtenkt myntrreform, eller et verktøy for å betale for en stadig hardere krigføring.

²³⁸Bolton og Sagemoen, (Under publisering), «Spears and Stanzas: Sven Estrithsson and His Scaldic Poet»: s.1–2.

3.3.1 Hva sier kildene om Sveins hærer?

Det som er felles for sagamaterialet, *Heimskringlas Magnus den godes saga*,²³⁹ Harald Hardrådes saga,²⁴⁰ *Knýtlinga saga*,²⁴¹ *Morkinskinna*,²⁴² og *Fagrskinna*²⁴³ er at Svein i samtlige verker klarte å mobilisere en hær og flåte til de ulike slagene mellom seg og de norske kongene. Det som også er verd å bemerke seg er at han i materialet alltid, og da kanskje særlig under krigføringen mellom seg selv og Harald Hardråde hadde større flåte, flere menn og at Harald til tross for dette tilsynelatende var villig til å gi Svein fordeler under slaget, til tross for at han selv hadde en mindre flåtestyrke.²⁴⁴ Resultatet ble uansett det samme. Svein tapte og måtte flykte. En må ta i betraktning at Sveins hærstyrke kan være noe overdrevet i sagamaterialet, fordi Haralds seier over Svein ville bli proporsjonalt større. Om man går til Sveins dikt og ser på disse utenfor sagakonteksten får man igjen informasjon om et respektabelt krigsmaskineri. Trolig er antallet skip i strofe nummer 4, som er 600, overdrevet, men omså halvparten av denne flåten hadde vært en imponerende flåte.²⁴⁵ Nøyaktig hvor mange skip Svein hadde i flåten sin kan man ikke vite med sikkerhet. 600 skip er som tidligere nevnt trolig er overdrevet. Diktet *Nizarvisur* av Steinn Herdísarson gir opplysninger om flåtene til Svein og Harald under slaget ved Nissa.

The strong-minded lord of *hersar* [KING=Haraldr] put himself at risk, he who awaited the encounter with the Danes with a hundred and fifty long ships. Next it happend that the furious resident of Lejre[DANISH KING=Sveinn] cut the kelp's land [SEA] thither with three hundred steeds of the sea [SHIPS].²⁴⁶

Her kommer igjen størrelsen på flåtene opp. Antallet på Sveins skip er halvert fra 600 til 300. Det kan også her være at Haralds skald har lagt på litt ekstra hos begge, for at Haralds seier skulle framstå som større. Derfor er det svært vanskelig å gi et nøyaktig tall på hvor mange skip Svein hadde i flåten sin. Likevel er det ikke for meg urimelig å anta at Svein hadde et hundretallskip i flåten sin, men ikke så mye som 600. Trolig har Haralds skald vært nærmest på antallet skip hos Svein. Sveins skald kan ha visst at det var et hundretalls skip, men ikke visst det nøyaktige antallet, og dermed gjort et drøyt estimat. Det kan også være at Haralds skald har rundet tallene på begge siders flåter opp. Han har i likhet med Sveins skald visst at det var et hundretalls skip i hver flåte, og at Sveins var dobbelt så stor. Fordi man ikke vet

²³⁹ *Hkr*: Magnus den godes saga, kap. 22–35.

²⁴⁰ *Hkr*: Harald Hardrådes saga, kap. 18–71.

²⁴¹ *Danakonunga sögur* : *Skjöldunga saga*, *Knýtlinga saga*, *Ágrip af Sögu danakonunga*: Kap. XXII.

²⁴² *MsK*: Kap. 4–42.

²⁴³ *FsK*: Kap 55–58.

²⁴⁴ *MsK*: Kap. 31.

²⁴⁵ Whaley, 2012, *SkP*: stansa 4, s. 316.

²⁴⁶ Whaley, 2012, *SkP*: Stansa 2, s. 360.

hvilken type skip Svein hadde i sin flåte under slaget ved Nissa, vil det være nærmest umlig å komme opp med størrelsen på hæren hans.

For de engelske flåtene, som Hardeknuts i 1041, kan man si noe om antallet menn, fordi man i dag har et regnskap som foteller den totale summen, antallet skip, og hvor mye hver mann skulle ha betalt.²⁴⁷ Dette eksisterer ikke i det nordiske kildegrunnlaget. Hvor mye Svein betalte til flåten sin vet man derfor heller ikke. Det er ikke urimelig for meg og anta at soldater hadde ulike priser, ettersom hvor man hentet dem fra, samtidig som det trolig ville vært en forskjell i prisen om Svein betalte på forskudd eller etter slaget. Det man derimot kan si er at for Sveins samtidige skald, som var i Haralds tjeneste, og som ikke hadde noen grunn til å lyve, visste at Sveins flåte det dobbelte av Haralds. Diktet beretter også at Svein kunne opprette store flåter og hærer. Diktet beretter blant annet «... the raven got plenty of carrion at dawn before the mouth of Nissan.» Og «The mighty ruler of the Danes [=Sveinn] would not have fled... .»²⁴⁸ Strofene bekrefter langt på vei saganarrativet om store tap på dansk side, og Sveins flukt. Likevel er det ingenting i dette diktet som for meg tyder på at Harald kunne utnytte en eventuell seier, og Haralds skald utroper heller ikke Harald ut som en klar seiersherre. Det kan også være at ingen vant.

En annen viktig detalj er at krigføringen mellom Norge og Danmark i store deler av perioden var konstant, derfor er det ikke utenkelig at Svein har hatt en stående flåte. Fordi det danske kildematerialet er så sparsommelig, kan man ikke med sikkerhet si noe om den danske leidangen. Første gangen leidangen blir nevnt er i forbindelse med Knut den helliges invasjonflåte i 1085. Fra runesteiner har man noen få beviser som vitner om en tidlig flåteorganisasjon i periodene til Svein Tjugeskjegg og Knut den mektige. Om man skal betrakte dette som en leidang, har den i så fall ikke kunnet fungert til mer enn forsvar av landet.²⁴⁹ Slik det framkommer hos Adam av Bremen flyktet Svein til Sverige, og ved hjelp av jarl Tove (jarl i Västergötland) og Anund Jakob, drev Magnus den gode ut av Danmark.²⁵⁰ I følge *Heimskringla* skal Svein og Magnus ha utkjempet tre slag.²⁵¹ Fordi Svein ikke har noen dikt om seg selv i denne perioden er det vanskelig å gi et anslag på hvor stor flåte- og hærstyrke han besatt. For 1048 står det oppført i ASC og hos John av Worcester at Svein ba Edvard om en flåte på 50 skip, men det står ikke oppført hva han trengte flåten til.

²⁴⁷ NAM Rodger, «Cnut's geld and the size of Danish ships», *English Historical Review*, 1995: s. 392.

²⁴⁸ Whaley, 2012, *SkP*: Stansa 5 og 7, s.

²⁴⁹ Rodger, 1995, «Cnut's geld and the size of Danish ships»: s. 396–397.

²⁵⁰ AB, *Gesta*: Bok III, xii (11).

²⁵¹ *Hkr*: Magnus den godes saga, kap. 35.

Det er tenkelig at Svein allerede da så på Harald som en mulig trussel, og har hatt et ønske om å ruste opp, noe som ville vært naturlig i og med at han var blitt drevet ut av Danmark i 1047, og trolig mistet store deler av hæren sin i slaget.²⁵² Selv om denne oppføringen gir inntrykk av at Sveins flåte var kraftig redusert, kommer opplysningen, fra John av Worcester i 1049 at Svein stilte med en flåte for å hjelpe Henrik III i krigen mot Hertug Baldwin av Flandern.²⁵³ ASC kommer med en lignende opplysning, men her er ikke Svein nevnt med navn.²⁵⁴ Om disse opplysningene var korrekte må Svein ha hatt en anselig flåtestyrke, fordi han kunne sende en del av flåten sin for å hjelpe Henrik III, samtidig som han opplevde et økt aggresjonsnivå fra norsk side; derfor er det ikke usannsynlig at Svein under krigføringen med Magnus hadde en større flåte til disposisjon. Om man går tilbake til antallet menn han kan hatt på flåten sin under krigføringen med Harald Hardråde, vil 150 skip, kan man ut fra antagelser om 40 menn per. skip,²⁵⁵ gitt en besetning på ca. 6000 menn. Dermed melder det seg nok et spørsmål om hvor han hentet soldatene sine fra. Man vet at han trolig hentet deler av hærene under krigføringen med Magnus, og under krigføringen med Harald fra Sverige. Hvor mange han kan ha hentet ut fra Danmark kan ikke vites.

Kildene er ekstremt sparsommelige på opplysninger, men hos William av Malmesbury opplyses det om at Sveins hær bestod av «*Swedes, Wends and Gauts*».²⁵⁶ I Ágrip kan man lese at Svein etter et tap mot Magnus den gode «... fled to Wendland and there gathered an army a second time, also from wherever he could.»²⁵⁷ Om man går tilbake til Sveins strofe²⁵⁸ som opplyste om 600 skip, ville en slik flåte gitt en besetning på flere tusen menn. En slik mengde soldater kan ikke Svein hentet utelukkende fra Danmark og Sverige. Derfor finner jeg Williams og Ágrips opplysninger troverdig rundt Sveins bruk vendiske soldater. Samtidig var en søster av Knut den mektige gift med den vendiske kongen, noe som gjør det tenkelig at Svein gjennom slektskap, og ulike giftermål kan ha hatt en allianse med venderne, som gav han tilgang på vendisk militærstøtte.²⁵⁹

Hvor mange soldater Anund Jakob kunne ha avsett vet man ikke, men det er usannsynlig at Anund hadde fortsatt å gi soldater til Svein, hvis seiersstatistikk i følge sagamaterialet ikke var overbevisende. Det kan derfor, og om man legger til opplysningen fra William av

²⁵² ASC: CD s.a. 1049.

²⁵³ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1049.

²⁵⁴ ASC: CD s.a. 1049.

²⁵⁵ Rodger, 1995, «Cnut's geld and the size of Danish ships»: s. 395.

²⁵⁶ WaM, *Gesta Regnum Ang*, : Bok III, kap. 259.

²⁵⁷ Ágrip Kap. XXXVII.

²⁵⁸ Whaley, 2012, *SkP*: vers 4, s. 316.

²⁵⁹ JaW, *Chronicon*, : s.a 1029.

Malmesbury, ikke ses bort fra at Sveins hærer i stor grad bestod av leiesoldater. I perioden var det stor tilgang på leiesoldater, og Svein har under oppholdene sine i Sverige befunnet seg i en rekruteringssone for leiesoldater. Om man går utfra at Svein hadde en leiehær, må man videre stille spørsmålet om hvordan han klarte å finansiere hæren sin.

Med erobringshærer og målrettede kampanjer kunne kongen som gikk til angrep love leiesoldatene sine et utbytte gjennom plyndring av det erobrede landet, samtidig som seierherren kunne hente ressurser ut av det erobrede territoriet. Men Svein drev ikke en erobringsskrik. I følge kildene forsvarte Svein seg mot de norske kongene, noe som ville gitt dårlig plyndringutbytte, og han hadde ikke et nytt erobret territorium å hente ressurser fra. Man får gjennom kildene opplyst at Sveins flåteforespørsler til England gikk dårlig. Han fikk medhold av sin onkel, Godwin, men ble ellers avvist. Som tidligere nevnt, kan det ikke ses bort fra at Svein fikk økonomisk støtte fra Edvard Bekjenneren. Dette kan igjen muligens ses i numismatikken, der man finner ulike mynter med Edwards navn. Disse myntene hadde trolig blitt utstedt med Sveins velsignelse, fordi Sveins kamp om Danmark ble støttet av Edvard.²⁶⁰

Og han fikk i tillegg sannsynligvis finansiell støtte fra onkelen, Godwin, Englands mektigste jarl som var ekstremt rik. En annen viktig detalj i dette bildet er at fra 1045 dukker Svein Estridssons yngre bror, Bjørn Ulfsson opp på vitnelistene i England for perioden 1042–1049 og fra 1050–1066.²⁶¹ Bjørn fikk i 1045 lagd et jarledømme i England til seg selv.²⁶² Dette kan ha vært et ledd i Sveins arbeid for å holde pengeflyten fra England og til Danmark åpen, samtidig som Bjørn kunne holde Sveins danske interesser i England i hevd.²⁶³ Skånes geografiske posisjon var også av økonomisk betydning, fordi det lå i skillet mellom Kattegat og Øresund, samtidig som det var tilknyttet Baltikum, og var tilknyttet Danmark og Nordsjøen; trolig var det mulig å hente inn store summer i form av skattelegging på varer som gikk igjennom dette sundet.²⁶⁴

I beretningen til Adam kommer det også fram at innbyggerne på Sjælland betalte Svein en form for skatt, der motytelsen var at de kunne plyndre «barbarene» i området rundt Østersjøen.²⁶⁵ Svein utførte også sammen med svigersønnen sin, Godskalk, krigs- og plyndringstokt mot vendiske stammer i 1057,²⁶⁶ noe som må ha gitt gode inntekter for å betale den store hæren og leiehæren. Fordi Sveins posisjon som konge av Danmark under perioden

²⁶⁰ Hauberg, 1900, *Myntforhold og udmyntninger*: s. 50.

²⁶¹ Atlas of Attestations: Earls during King Edward.

²⁶² Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 89.

²⁶³ Se: 4.3

²⁶⁴ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 63.

²⁶⁵ AB, *Gesta*: Bok IV, vi (6).

²⁶⁶ Roesdahl 2010, *Svend Estridsen – en konge mellem vikingetid og middelalder*: s. 417.

med Magnus må ha vært usikker, er det tvilsomt at han ville lagt harde skatter på danskene, i frykt for at danskene hadde vendt seg mot han. For Svein ble trolig 1047 et vendepunkt når Magnus tok kontroll over hele Danmark, og dermed også sjøveien pengene kom fra.

Det er ikke urimelig å sette 1045 og Haralds tilbakekomst som et tidspunkt der krigføringen mellom Magnus og Svein økte i intensitet. Samkongedømme mellom Magnus og Harald var neppe av det lykkelige slaget. Harald var allerede en veletablert krigsherre med store økonomiske fordeler. Det kan virke som om Magnus på et tidspunkt ble manisk på å ta Danmark, i frykt for at han skulle miste Norge til Harald, og at Haralds tilbakekomst på mange måter var en tredjepart som fikk et allerede anstrengt forhold mellom Danmark og Norge til å eskalere til store militære konflikter. Man får gjennom Adam av Bremen og sagamaterialet informasjon om alle gangene Svein flyktet med restene av flåten sin til Sverige, etter å ha tapt slag etter slag mot de norske kongene. Jeg tror man i noen av disse tilfellene må se på muligheten for at Svein i stedet for å dra til Anund Jakob dro på plyndringstokt til Baltikum for å øke inntektene. I det Magnus erobret Danmark, fikk han samtidig kontroll over Sveins inntekter, både hjemlige inntekter og trolig de som kom via sjøveien fra England, noe som igjen kan være en indikasjon på at Svein kan ha skaffet seg inntekter gjennom å plyndre Baltikum.

3.5 Sveins skandinaviske allianser

Man kan også gjennom Sveins ekteskapspolitikk,²⁶⁷ se det som sannsynligvis har vært en nøye overveid politisk plan. Hans egne, samt sønnenes og døtrenes ekteskap, var inngått med barn av fyrster og ulike stormenn i Venderland, Norge, Sverige og Jylland. Dette var de omliggende rikene i hans eget rikes største «land».²⁶⁸ Det å få barn med ulike kvinner, hvis fedre var av politisk betydning, var noe Svein kan ha gjort for å knytte ulike allianser, som han kunne dra nytte av i de turbulente periodene. Det er usikkert nøyaktig *hvor* mange barn Svein Estridsson fikk, og hvor mange kvinner han fikk barn med, men han kan ha fått opptil fjorten sønner og fire døtre. Disse fikk han med minst fem ulike kvinner, og kvinnene kom ikke etter hverandre.²⁶⁹ Svein ble tvunget til å skille seg fra den først kona, Gunnhild, fordi de i følge den katolske kirken var for nært i slekt. Svein og Gunnhild skal angivelig ha vært søskenbarn, gjennom en felles bestemor. Trolig var dette slektskapet, og erkebiskop Adalberts innsats for å

²⁶⁷ Se: 0

²⁶⁸ Roesdahl 2010, Svend Estridsen – en konge mellem vikingetid og middelalder: s. 413–414.

²⁶⁹ Saxo Grammaticus, *Danorum regum heroumque historia : books X–XVI : I : Books X, XI, XII and XIII*, bd. 84 i Eric Christiansen (red.), Oxford, British Archaeological Reports 1980: s. 230–232.

få det oppløst, og pavens innblanding oppkonstruert av Adam selv.²⁷⁰ Svein forlot dog ikke kona sin uten kamp: han truet med å ødelegge hele stiftet Hamburg, mens erkebispem på sin side truet Svein med bannlysning. Svein gav til slutt etter. I stedet for å rette seg etter kirkens syn på kvinner og ekteskap levde Svein i stedet det man kan kalle et utagerende sexliv med flere hustruer og konkubiner. Noe Adam av Bremen tok med i sin beretning, var hvordan Gud straffet Svein for sine synder.²⁷¹ Adam nevner også at Svein med iver oppsøkte erkebiskopen og generelt var flink å legge seg på minnet hva erkebispem la frem fra skriften. Det var bare når det kom til kvinner og fråtseri Svein ikke lot seg overbevise, noe som Adam påpekte fikk konsekvenser for folket. Likefullt noterte Adam at Svein ellers var lydige og føyelige overfor erkebiskopen.²⁷²

3.5.1 Sveins «danske ekteskap»

Selv om kildene ofte omtaler noen av Sveins kvinner som *concupinae*, er det gode muligheter for at noen av disse kvinnene av danskene samtiden var ansett som Sveins legale koner. Man vet at skandinaviske adelige forlot konene sine for å kunne inngå nye gunstige politiske ekteskap; et eksempel på dette er hvordan Knut den mektige tilsynelatende forlot den første konen, Ælfgifu av Northampton, for å kunne inngå ekteskap med enken etter Æthelred, Emma av Normandie.

Denne unionen var trolig ment for å stanse militære framstøt fra Normandie, der to av Æthelreds og Emmas sønner, Edvard Bekjenneren og Alfred oppholdt seg i eksil.²⁷³

Den anerkjente sosialantropologen J. Goody fant ut i studiene sine av familiære relasjoner tre ulike former for forbund i middelalderens Vest-Europa.

1. Den legale kona, skiller seg fra konkubiner gjennom å være juridisk tilknyttet mannen, ofte gjenkjent gjennom en seremoni der det utveksles eiendom enten under eller etterpå.
2. En partner som ikke «var gift i henhold til alle reglene som følger med et juridisk ekteskap». Disse partnerne blir ofte omtalte som *konkubiner*.
3. Kvinner som i likhet med de ovennevnte også blir omtalt som *konkubiner*, men som er tatt i tillegg til, og på et annet grunnlag enn den legale kone.²⁷⁴

²⁷⁰ Niels Lund, «Svend Estridsens blodskam og skilsmisse», i Lasse Christian Arboe og Sarah Croix Sonne (red.), *Svend Estridsen*, Danmark 2016: s. 45.

²⁷¹ AB, *Gesta*: Bok III, xii (11).

²⁷² AB, *Gesta*: Bok III, xxi (20).

²⁷³ Timothy Bolton, «Ælfgifu of Northampton: Cnut the Great's 'other woman'», *Nottingham Medieval Studies*, 2007b: s. 255.

²⁷⁴ Jack Goody, *The development of the family and marriage in Europe*, Cambridge University Press 1983: s. 75–77.

Forskere har sett at lignende forskjeller kan observeres i kildene for giftermålspraksis i anglo-saksisk England, i de germanske nærområdene og for Skandinavia. Debatten rundt dette har likevel i stor grad omhandlet de anglo-saksiske bevisene, som har vært lik de indo-europeiske og germanske. Om man tar kildene som omhandler den tidlige perioden for middelalderens Skandinavia i nærmere øyesyn, ser man at giftermålsskikkene kan ha inneholdt sterke individuelle former for konkubinater, noe som skiller seg ut fra skikkene man ser fra anglo-saksiske England eller resten av Europa. Det som kjennetegner det europeiske konkubinater er at disse kvinnene ofte var av lavere sosial rang enn partnerne sine når de inngikk relasjonen.²⁷⁵ Jenny Jochens har vist at det var vanlig for medlemmer av familien som tilhørte kongen i Norge og Danmark på 1000-tallet og ha utenomekteskapelige forhold til flere aristokratiske kvinner.

Fordelen med denne ordningen kan sammenlignes med det anglo-saksiske ætlingssystemet, framfor det som foretrakk legitime sønner framfor illegitime, som førte til systemet med primogenitur. I den skandinaviske modellen kunne disse barna ekte, som uekte, gjøre et krav på tronen etter faren sin, samtidig som morens familie ville rykke opp på den sosiale rangstigen.²⁷⁶ Ordningen førte til at flere aristokratiske menn tilbød døtrene sine til kongen (eller andre nære mannlige slektninger av kongen) for å ha samleie med kongen, med håp om en graviditet som kunne sikre familien en potensiell arving til tronen.

Studier har også vist at på 11–1200-tallet ble konkubiner i Norge, Danmark og på Island holdt permanent av partnerne sine, samtidig som kvinnene nøy en status, som ikke har vært observert andre steder i Europa. De danske konkubinene kunne ofte være kvinner av høy status før de inngikk et partnerskap med en konge eller en annen mektig mann. Alliansene, skapt av partnerskapene, ble igjen brukt for å skape nye allianser mellom ulike mektige familier. På Island ble slike allianser, eller kvinners opparbeidede status, ikke berørt av et brudd mellom konkubinen og mannen. Sannsynligvis kan denne praksisen spores tilbake til Svein Estridssons periode.

Fordi Svein etter alt og dømme hadde flere kvinner samtidig gjennom hele perioden sin, hadde relasjonene hans trolig en form for alliansebyggende formål. Dette særpreget Skandinavia. Disse relasjonene blir grunnet et manglende moderne begrep, sidestilt med konkubinater selv om det kan minne mer om «danske ekteskap». Disse «ekteskapene» kunne inngås og oppløses etter kvinnens (eller hennes families) ønske, uten at hun eller eventuelle

²⁷⁵ James A Brundage, «Concubinage and marriage in Medieval Canon law», *Journal of Medieval History* nr. 1, 1975: s. 2.

²⁷⁶ Jenny M Jochens, «The politics of reproduction: medieval Norwegian kingship», *The American historical review* nr. 2, 1987: s. 327–335.

barn mistet status, eller at allianser ble brutt.²⁷⁷ Et juridisk bindende ekteskap kunne derimot by på ulike problemer. Kvinnen kunne være ufruktbar, eller rett og slett ikke ha særlig høye tanker om den utvalgte mannen, og motsatt.²⁷⁸

Kildene varierer rundt antallet barn, samt rekkefølgen de ble født i fra eldst til yngst. Saxo plasserer sønnene til Svein i grupper, der gruppene trolig er organisert utfra hvilke mødre sønnene hadde.²⁷⁹ Kunnskapen rundt Sveins mange barn og mødrene deres var trolig kjent innenfor Knytlingadynastiet mens interessen rundt rekkefølgen sønnene var født i var av større interesse for verden utenfor, da sønnenes plass i søskenflokket ville avgjort hvilken rekkefølge de ville bestige tronen. I kildematerialet er Harald (1076–1080) framstilt som den eldste gjenlevende sønnen ved Sveins død i 1076, og han var også den første sønnen som overtok tronen etter sin far. Det kan derfor tenkes at Harald ble født en gang i overgangen mellom 1030–1040-tallet. Den neste sønnen som fulgte Svein på tronen var Knut den hellige (1080–1086), som trolig var nært Harald i alder. De neste sønnene, trolig også rangert etter alder som fulgte på tronen var Oluf (1086–1095), Erik (1095–1103) og Niels (1103–1134). To av døtrene til Svein, Siritha, og Ingerid må også ha vært født tidlig på 1040-tallet, altså i samme periode som de to brødrene sine Harald og Knut. William av Malmesbury noterte at Svein ved sin død hadde fjorten gjenlevende sønner,²⁸⁰ mens *Skjoldungesaga* beretter om tolv sønner, fortsatt i livet, når Svein døde i 1076.²⁸¹

Saxos gruppering av barna utfra deres mødre, og at mange av barna trolig «kom tett», samtidig som flere ser ut til å ha blitt født i den turbulente perioden med Norge, gjør at jeg finner det tenkelig at Svein, i stedet for å holde seg til én legal kone, benyttet seg av «danske ekteskap». Dette ville gitt ham mulighet til å bygge nye allianser, for så og mobilisere disse ved behov. Samtidig kunne han bryte med kvinnen, og ta seg en ny, uten at dette fikk konsekvenser for alliansene han hadde med kvinnen han brøt med. Slike allianser kunne trolig inngås raskt noe Svein ville ha hatt behov for under midten av 1040-tallet. Kvinnen, og familien hennes fikk i tillegg til en plass ved Sveins hoff, et barn som var sikret en plass i arverekkefølgen, som igjen ville øke og sikre kvinnens families posisjon og maktpolitiske stilling. Alliansene ville vært gunstig økonomisk, men også når det kom til å opprette nye hærer. Bolton beskriver det siste

²⁷⁷ Bolton, 2007b, «*Ælfgifu of Northampton*,»: s. 257–258.

²⁷⁸ Auður Magnúsdóttir, *Frillor och fruar : politik och samlevnad på Island 1120–1400* (29), Göteborg: Historiska institutionen 2001: s. 67.

²⁷⁹ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 44, fotnote 63.

²⁸⁰ WaM, *Gesta Regnum Ang.* : Bok iii, kap 261.

²⁸¹ *SGENG*: s. 230–231.

som en løvetann, der Svein var blomstens topp, mens roten og dens mange forgreninger var hans allianser.

3.6 Sveins myntforringelse og innføring av monopolmynt 1060–1065

Det er tydelig at det i løpet av første halvdel av 1000-tallet ble gjort forsøk på å innføre monopolmynt i Danmark, men at disse forsøkene var uten suksess til etter midten av 1000-tallet. Først da klarte den danske kongemakten å etablere et pengevesen som klarte å stå selvstendig. Forskere har tidligere gitt sønnen hans Harald (1076–1080), æren for å ha innført monopolmynt i Danmark samt reformert myntsystemet etter midten av 1000-tallet.²⁸² Andre forskere har igjen gjennom det numismatiske og arkeologiske materialet påpekt at overgangen kan tilskrives Svein Estridsson og hans regjeringstid.²⁸³ Det forskerne er enige om er at det inntraff en myntreform under utviklingen av et dansk pengevesen, men de strides om hvem den skal tilskrives. Mens det i Norge har vært et omfattende arbeid på metrologi i et samarbeid mellom Atominstituttet på Kjeller og Myntkabinettet fra 1966–1984, har det dessverre, blitt gjort lite av dette viktige forskningsarbeidet i Danmark. Så vidt Svein. H. Gullbekk bekjent er det bare Georg Galster, den danske numismatikeren, som har utført metallurgiske studier av mynt ved bruk av strykprøver etc. på 1950-tallet (eller deromkring). Disse har i ettertid vist seg som delvis pålitelig.²⁸⁴

Likevel er det viktig å understreke at for å få en bedre viten om endringen som inntraff under Svein Estridssons periode, er det viktig å flytte perspektivet bort fra myntskattene som danskene fortsatt i dag i stor grad baserer det numismatiske arbeidet sitt på, og over til lødighetstesting av myntene som stammer fra perioden. Dette vil bidra til en bredere forståelse av den samlede utmyntingen for perioden, da myntenenes ulike metallsammensetning var av stor betydning for periodens pengevesen. Kolbjørn Skaare ved Universitetet i Oslos myntkabinett bestilte et større antall metallanalyser av mynter fra middelalderen. I denne samlingen av mynter var det tjue danske mynter som stammet fra kongene Hardeknut, Magnus den gode, Svein Estridsson, og to av Sveins sønner som etterfulgte han, Harald og Knut. Denne undersøkelsen fant sted på slutten av 1960-tallet og starten av 1970-tallet.²⁸⁵

²⁸² Forskere som Peter Hauberg, Georg Galster, Sture Bolin, Kirsten Bendixen og C. J. Becker.

²⁸³ Som Nils Ludvig Rasmusson, Brita Malmer, Lars Haastrup, Carsten Ljungquist, Jørgen Steen Jensen, Kled Grønder-Hansen og Michael Fornitz

²⁸⁴ Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 111–112.

²⁸⁵ Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 111.

Som tidligere nevnt har danskene selv i liten grad utført metallanalyser av myntmaterialet sitt fra perioden, og testene som har vært gjort ble utført på 1950-tallet ved hjelp av strykeprøven.²⁸⁶ Danskene utførte med denne metoden seksten metallanalyser på Knut den helliges mynter, der resultatet viste at myntene hadde et sølvinnhold på ca. 60 %. Dette har vært årsaken til at Knut den hellige (1080–1086) av mange forskere har blitt ansett som den første danske kongen som ved hjelp av å utgi forringede mynter dro nytte av myntmonopolets muligheter for inntjening på myntframstilling. Disse forringede myntene ble i tillegg vekslet inn til en overkurs, noe som gav god inntjening til kongemakten. De to norske analysene av Knut mynter viste et sølvinnhold på 62,3 % og 69,7 %, et sølvinnhold som langt på vei bekrefter en forringelse av myntsølv. Det må likevel nevnes at nyere og mer moderne analyser, som aktiveringsanalyse, vil vise et høyere sølvinnhold enn strykeprøven, dermed kan man i etterkant si at danskenes bruk av strykeprøven ikke gav et korrekt resultat.²⁸⁷ Haralds (1076–1080) mynter viste et sølvinnhold på 75,7 %. Dette viser at mynten bestod av 25 % uedle metaller, som er et tydelig signal på myntforringelse. Dessverre har man i dag denne mynten i kun et eksemplar.²⁸⁸

Likevel viser en myntforringelse på $\frac{1}{4}$ at det lå klare og gjennomtenkte valg bak forringelsen av sølv i mynten. I det norske samarbeidsprosjektet med metallurgiske miljøer ble det foretatt analyser av tolv Svein Estridsson-mynter som viste at myntforringelsen ikke var startet av sønnene hans, men at Harald og Knuts forringelser trolig var en forlengelse av Sveins. Av de tolv myntene fra Sveins regjeringstid som gjennomgikk analysen inneholdt seks av myntene mindre enn 75 % sølv, der tre av disse hadde et sølvinnhold på ca. 50 %.

En myntforringelse på 50 % er signifikant både for denne og foregående perioder. Det er ingen tvil om at det hadde vært ønskelig med et større antall testede mynter, men man kan likevel på bakgrunn av dette spede myntutvalget, der halvparten av myntene var forringet, konkludere med at dette var myntforringelse av et omfattende kvantitativt og kvalitativt omfang. Dessverre kan man bare koble syv av myntene til sikre funnprovinser, der disse igjen fordeler seg på to tidsperioder: funn fra t.p.q 1050 og 1051 og t.p.q 1060 og 1065. Fire av myntene som var av god kvalitet, altså med sølvinnhold på 90 %, kan dateres til Sveins tidligste periode, t.p.q 1050–1051, og tilhører funnene fra Brøholt og Foldøy. Tre av myntene er fra

²⁸⁶ Ved å fjerne en liten bit av myntens overflate med hjelp av en slipestein for undersøkelser.

²⁸⁷ For en kritisk gjennomgang av strykeprøvens pålitelighet som metode for metallanalyser av vikingtids- og middelaldermynt se Kolbjørn Skaare, *Coins and coinage in Viking-Age Norway : the establishment of a national coinage in Norway in the XI century, with a survey of the preceding currency history*, Oslo, Universitetsforlaget 1976.

²⁸⁸ Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 112.

myntskattene Nordrum og Helgelandsmoen t.p.q 1065 og har et sølvinnhold på 48,6 %, 50,9 % og 60,5 %.²⁸⁹ Dette utgjør en betydelig forringelse. Dermed kan det se ut til at det har vært en nøye gjennomtenkt og planlagt sølvforringelse av myntene under Sveins regjeringsperiode.

Til sammenligning kan man se på Æthelreds myntforringelse i perioden med harde angrep fra Skandinavia og den påfølgende utbetalingen av danegeld. Det er hevet oven enhver all tvil at vikingenes stadige angrep på England fra (år) 980 og fram til Svein Tjugeskjeggs erobring av England i 1014 kostet øya enorme mengder sølv.²⁹⁰ Man kan i perioden mellom 980–991 i England se en myntforringelse, der sølvinnholdet i den engelske pennyen i vekt sank med ca. 15 %. Det kom en revaluering av på midten av 990-tallet, men på slutten av 990-tallet ble vekten igjen forringet. En ny revaluering ble gjennomført i 1009, med utstedingen av *Angus Dei* mynten. Disse myntene ble etter kun kort tid trukket tilbake og erstattet med mynter som var lettere i vekt, der noen av myntene som ble utstedt i 1016 kan ha veid $\frac{2}{3}$ mindre enn de bedre myntene fra 990-tallet. Noen av Æthelreds senere mynter kan ha hatt et sølvinnhold på litt over 80 %, og om man ser reduksjonen av sølvet i myntene under ett, kan man se en devaluering av myntene med et gjennomsnitt på ca. 30 %. Om denne devalueringen av myntene var et ledd i betalingen av danegeldene kan man ikke vite med sikkerhet, men det er ikke utenkelig at Æthelred satt i gang en myntforringelse for å betale danegelden.²⁹¹

Om man beveger seg tilbake til Danmark, innledet Svein utmyntingen sin med å utstede mynter med høyt sølvinnhold. Når man sammenligner disse myntene med de senere, viser analysene at de senere myntene var klart dårligere enn både forgjengernes og hans egne tidlige utmyntinger. Mens myntene fra Sveins tidlige periode ca. 1050 inneholdt ca. 90 % sølv, inneholder myntene femten år senere i gjennomsnitt noe over 50 % sølv. Dette er nær en halvering av sølvinnholdet i myntene, og en betydelig forringelse av myntene. Fordi myntene med forringet sølvinnhold har proveniens i myntskatter nedlagt i siste tredjedel av Sveins regjeringsperiode, er det rimelig å anta at myntforringelsen startet under Svein Estridsson i perioden 1050–1065.²⁹²

Med en slik datering er det sammenfall mellom myntforringelsene og de hardeste kampene mellom Svein Estridsson og Harald Hardråde, og det er derfor rimelig at Sveins

²⁸⁹ Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 112.

²⁹⁰ S. R. H Jones, «Devaluation and the Balance of Payments in Eleventh-Century England: An Exercise in Dark Age Economics», *The Economic History Review, New Series*, Nov., 1991: s. 595. Danegelden 1018 beløp seg 82,500 pund sølv ifølge ASC, altså dobbelt av 1014.

²⁹¹ Jones, Nov., 1991, «Devaluation and the Balance of Payments in Eleventh-Century England: An Exercise in Dark Age Economics»: s. 603.

²⁹² Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 113.

myntforringelse var en del av et større pengepolitisk tiltak. Det er også verdt å nevne at Danmark var uten naturlige forekomster av sølv og ble derfor avhengig av import av sølv eller gjenbruk. Om en konge lyktes med en myntfornyelse, ville dette gi sølv i kongens kasse, som igjen gjorde at kongen var i stand til å gjennomføre sine egne utmyntinger. Sveins valg av mynttyper er også et argument for gjennomføringen av myntreformen.²⁹³ Svein Estridsson var trolig den kongen som utstedte flest ulike mynttyper i Norden på 1000-tallet. Hans valg av bysantinske mynter som prototyper var ikke bare et radikalt brudd med hva som tidligere hadde vært mynttradisjonen i Danmark, men også i forhold til tysk og anglosaksisk mynt. Derfor vil det være langt mer fruktbart å se på disse myntene som et brudd ut fra et administrativt perspektiv, framfor å se dem i et kunsthistorisk perspektiv.

I etableringen av et hjemlig myntvesen var det viktig å skille fremmed mynt ut av omløp, og erstatte den med egen mynt. I denne prosessen var et viktig verktøy å lage hjemlige mynter som var enkle å skille ut fra den fremmede mynten. Ved å innføre bysantinskinspirerte mynttyper, sikret Svein seg at hans mynter skilte seg ut fra samtidens tyske og anglosaksiske utmyntinger som kom til Danmark i stort antall. Mangelen på myntskatter på danske territorium fra 1050-årene, i forhold til tidligere perioder, har vært påpekt av forskere som C. J. Becker og Jørgen Steen Jensen. Om man tar utgangspunkt i myntfornyelsen som ble utført i Skåne under Svein Estridssons periode, blir penningen det som kan betraktes som en skattpenning, som hadde en form begrenset holdbarhet i tid og rom. Ut fra myntskattene er det vanskelig å kunne konkludere om dette var en utvikling som fant sted parallelt flere steder i Danmark. Likevel er det rimelig å anta, utfra det man vet om utviklingen i myntvesnet generelt, er det ikke utenkelig at myntfornyelsene var et pengepolitisk tiltak, som Svein Estridsson fikk igangsatt over store deler av kongedømmet sitt.²⁹⁴

3.7 Myntforringelse som et ledd i krigsfinansiering?

Det er ingen tvil om at Svein Estridsson i perioden 1050–1065 gjennomførte en myntforringelse som et pengepolitisk tiltak. En slik myntforringelse ville utvilsomt ha vært innbringende for Svein Estridsson, i en periode der han var avhengig av valuta for å betale krigføring sin. For meg framstår det som tvilsomt at han under krigene med Harald Hardråde ville ha satt i gang en slik reformering av myntvesnet, bare for å ha det gjort. Et sentralt tema i mynt- og pengehistorien er i hvilken grad kongemakten og kirken høstet inntekter fra

²⁹³ Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 114.

²⁹⁴ Gullbekk, 1994–96, «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)»: s. 115.

myntvesnet. Om man ser på Norge der kildegrunnlaget er noe bedre, den norske myntretten var et regale, og i den grad kongen klarte å ha kontroll over pengeomløpet, slik norske konger hadde i stor grad gjennom høymiddelalderen, hadde de flere muligheter til å høste inntekter av utmyntingen. Ved myntfornyelser kunne kongemakten beordre tvangsinnveksling av myntene som var i omløp til nedsatt verdi. Om kongen kunne kreve avgift for innveksling av gammel mynt vites ikke, men det er ikke usannsynlig. Dog taler mye for at pengeverdien og myntstandarden var de to viktigste faktorene med hensyn til det å høste inntekter av pengevesenet. Myntforringelse kom, i følge den engelske forskeren Peter Spufford, ofte som følge av krigføring og påfølgende behov for ekstra ressurser.²⁹⁵ Man vet at Harald Hardråde var den første norske kongen som grep muligheten til å øke inntektene sine på 1050-tallet ved å igangsette store utmyntinger av penninger med redusert sølvinnhold.

I likhet med Sveins myntforringelse, selv om den var noe senere er dette verd å legge merke til fordi, som tidligere nevnt, det var gode mynter i omløp i Skandinavia på samme tid som begge kongene igangsatte sine myntforringelser. Dermed ser det ut til at Harald Hardråde var den første skandinaviske kongen som satt i gang myntforringelse som et pengepolitisk tiltak. Trolig var Haralds motivasjon for denne store myntforringelsen delvis at han ønsket å bane vei for et nasjonalt myntvesen, og dels for å kunne høste inntekter fra sine egne utmyntinger. I prinsippet er dette to sider av samme sak.

For at Harald skulle være i stand til å få inntekter ut av myntvesnet måtte han skape plass til egne mynter som skulle i omløp. Dette kunne bare gjøres ved helt eller så langt man klarte å fjerne fremmed mynt fra pengeomløpet i eget territorium. Gjennomføringen av de pengepolitiske tiltakene kan bare ha vært en bevisst handling og satsning fra Hardrådes side.²⁹⁶ Det er derfor nærliggende å tenke at Svein Estridsson også benyttet seg av slike tiltak i perioder, der han trengte å fristille ressurser og kapital til for eksempel, krigføring, i en periode der inntektene fra tidligere og svært innbringende vikingraid begynte å svinne bort. De årelange krigføringene til Svein medførte store tap for befolkningen, samtidig Sveins bruk av leiesoldater må ha kostet enorme summer.²⁹⁷

Det virker for meg usannsynlig at en konge som stod under konstante norske angrep fra midten av 1040-tallet og fram til 1064 fant tid og anledning til å reformere myntsystemet. Trolig har Sveins viktigste hensikt med dette vært å få forringet myntene, slik at han kunne finansiere

²⁹⁵ Svein Harald Gullbekk, «Myntenes omløpshastighet i norsk middelalder: middelalderens økonomiske system», *Historisk tidsskrift* nr. 04, 2011: s. 129.

²⁹⁶ Gullbekk, 2011, «Myntenes omløpshastighet i norsk middelalder: middelalderens økonomiske system»: s. 131–132.

²⁹⁷ Hauberg, 1900, *Myntforhold og udmyntninger*: s. 50.

krigføringen, for dernest å innføre monopolmynt, der innvekslingen av fremmed mynt til en overpris ville gitt mer sårt tiltrengt sølv. Det er også funnet rester av Sveins mynter i myntskatter i dagens Polen, og tidlige Pommern, områder som man i dag vet det oppholdt seg et stort antall leiesoldater på. Dog er det vanskelig å si noe sikkert om disse myntene stammer fra betaling av leiesoldater eller handel. Det er også funnet mynter i myntskatter fra Sveins periode i Finland, som også kan tyde på handel eller betaling av leiesoldater.²⁹⁸

²⁹⁸ Hauberg, 1900, *Myntforhold og udmyntninger*: s. 180–181.

Kapittel 4: Sveins danske slektsrelasjoner

Jeg vil i dette kapittelet ta for meg Sveins danske slektsrelasjoner, både i Danmark og inn i Edvard Bekjennerens regjering, for å besvare hvordan Svein ivaretok ambisjonene og interessene sine i England, under Bekjennerens regjeringsperiode. Jeg vil også se nærmere på Sveins mulige slektsrelasjon med jarl Waltheof, før jeg tar for meg de to erobringsforsøkene av England i 1069–70 og det siste i 1075.

4.1 Sveins danske slektsbakgrunn

Nils Hybel tar opp i bidraget sitt, «Den såkaldte Svend Estridsens kongemagt» i den nye artikkelsamlingen om Svein Estridsson fra 2016, om hvorvidt Svein Estridssons mor var Estrid eller Margrete, og om det kan bevises at Svein, fordi vi bare har hans eget ord på det gjennom Adam av Bremen, faktisk var av den danske kongeslekten.²⁹⁹ Nettopp fordi Sveins relasjoner til England, som jeg vil komme tilbake til³⁰⁰ var så sterke, mener jeg at det er mer enn sannsynlig å kunne ta utgangspunkt i at Svein var av Knytlingadynastiet. Når det kommer til forvirringen rundt Estrids navn, er det for meg ikke urimelig å anta at Svein i sine samtaler med Adam av Bremen selv benyttet seg av hennes kristne dåpsnavn, Margrete. Adam foretrakk kanskje selv å benytte seg av det kristne navnet hennes, framfor det hedenske. Hybel stiller også spørsmål om hvorfor Svein kalles Estridsson, der han trekker fram den tidligste kilden som omtaler slektskapet mellom Svein og Estrid, *Roskildekrøniken*, som kan dateres til litt utpå 1030-tallet. Der ble Svein omtalt som søstersønn av Knut den mektige, og som sønn av Estrid og Ulf. Kort tid etter *Roskildekrøniken*, kom *Lund-annalene*, som i likhet med *Roskildekrøniken* omtaler Svein som «*filius Æstrit*». Senere på 1200-tallet omtalte Saxo Svein som *Sveno Estrithe*, og Sven Aggesen omtalte Svein som Knut den mektiges søster og konen til jarl Ulf. Fra 1300-tallet blir Svein i *Rydårbog* som bygger på *Lundannalene* omtalt som Svein Estridsson. Dermed er det mulig å trekke en linje fra *Roskildekrøniken* til *Lundannalene*, videre til Saxo og Sven Aggesen og videre til *Rydårbog*, som skapte tradisjonen rundt Svein som sønn av Estrid og Ulf.³⁰¹ Det er riktignok en viss tidsavstand mellom Sveins fødsel og nedskrivningen av de ulike kildene, men i likhet med kunnskapen om hans sønner har trolig viten om opphavet hans vært kjent innenfor Knytlingadynastiet, utover Sveins egen levetid. At Svein tidvis omtales som Svein Magnus, har trolig mer å gjøre med den latinske betydningen av *Magnus* (stor), enn en

²⁹⁹ Nils Hybel, «Den såkaldte Svend Estridsens kongemagt», i *Svend Estridsen*, 2016: s.178–183.

³⁰⁰ Se: 4.2

³⁰¹ Hybel 2016, *Den såkladte*, : s. 180–181.

forvirring rundt hvem som var moren hans, selv om de ulike kildene operer med ulike mellomnavn og etternavn på Svein og navnet på moren hans.

Om man slutter seg til at Svein var sønn av Estrid og jarl Ulf, er det mulig å anta at han ble født ca. 1018–1020. Han var født inn i den maktpolitiske eliten under Knut den mektige, trolig uten framtidsutsikter som potensiell arving til den danske tronen. Moren hans, Estrid var datter av Svein Tjugeskjegg (986–1014), og helsøster av Harald Sveinsson (1014–1018) og Knut den mektige. Estrid ble trolig i likhet med de to halvsøstre sine brukt som brikker i et diplomatisk og alliansebyggende spill, først under faren sin, og senere av broren sin Knut. Navnet Estrid kommer opp i et scholion³⁰² hos Adam av Bremen, som ikke er å finne i den tidligste teksten, rekonstruert av de gjenlevende manuskriptene, men som dukker opp i manuskripter fra 1200–tallet.³⁰³ Opplysningen som ble gitt var at Estrid ble gitt av sin bror Knut i et ekteskap med en ikke navngitt russisk kongssønn. Det er lite man med sikkerhet kan si om Estrid og medsøstrene hennes for perioden, da de i mange tilfeller ikke ble ansett som viktige nok for en direkte referanse i kildene. Estrid var i aller høyeste grad en viktig kvinne fra en mektig familie. Dette mener jeg kommer tydelig fram gjennom de ulike forlovelsene som ble arrangert for henne, der alle mennene var av betydelige dynastier, og således viktige militære og politiske allierte for hennes familie. Mannen man i dag forbinder Estrid med, var jarl Ulf Torgilsson, en av Knut den mektiges jarler.

Han var sønn av den mektige jarl Torgils Sprakalegg og bror av jarl Eilaf, som var jarl i England under Knut. Ulf har feilaktig av Erik Arup blitt identifisert som engelsk,³⁰⁴ men stammet trolig fra et mektig skånsk dynasti, noe som kan forklare Sveins nære tilknytning til Sverige og den svenske kongen Anund Jakob. Jeg tror ikke det er urimelig å anta at Ulfs maktpolitiske posisjon seg selv har i gjort at han ble ansett som mektig nok til å bli giftet med Estrid Margrete Sveinsdatter.

Som tidligere nevnt giftet Ulf seg med Knut den mektiges søster Estrid, trolig etter hennes politiske og ikke-fullbyrdede ekteskap med Hertugen av Normandie.³⁰⁵ Adam av Bremen³⁰⁶ forteller at Knuts søster først ble ektet til hertugen av Normandie, og etter at han hadde forkastet henne ble hun gift med jarl Ulf, som gav barna jarl Bjørn og kong Svein. Dette scholia er å finne i den tidligste teksten, rekonstruert av de overlevende manuskriptene og ble trolig tilføyd

³⁰² AB, *Gesta*: Bok II, scholion 39.

³⁰³ Bolton, (Under publisering)-b, «Preliminary Investigations into the scholia of Adam of Bremen's 'Gesta Hammaburgensis ecclesiae ponteficum»:

³⁰⁴ Arup, 1931, «Kong Svend 2.s»: s. 67.

³⁰⁵ Keynes 1994, *Cnut's earls.*: s. 62–63.

³⁰⁶ AB, *Gesta*: Tschans fn. b s. 92.

av Adam selv, eller en nær Adam.³⁰⁷ I sagamaterialet blir Ulf framstilt som en viktig politisk dansk aktør, med en form for regentrolle i Danmark. Han blir også bekreftet i de engelske kildene,³⁰⁸ og Adam av Bremen som omtaler ham som «(...) *duke Ulf of England* (...)»³⁰⁹ Ulf opptrer riktig nok som vitne på noen engelske diplomer fra ca. 1021, men var trolig besøkende som en representant fra Danmark, uten en formell engelsk jarletittel eller innehaver av et offentlig embete i England. Ulfs navn dukker igjen opp på en vitneliste, som viser at han i 1022 oppholdt seg i England og Øst-Anglia.³¹⁰ Det er tydelig at de engelske skriverne tidvis hadde problemer med å oversette de mange ulike danske titlene, tilhørende sosial status og rang som fulgte med dem fra det danske hoffet, der de tidvis gav dem titler som samsvarte med deres sosiale status i samfunnet, framfor det offentlige embetet deres.³¹¹

Både de engelske og skandinaviske kildene setter Ulf i forbindelse med jarl Eilaf, der begge stammet fra innflytelsesrike danske familier, med sterke relasjoner til Skåne jarlene. I *Heimskringla* og i *Knýtlingasaga* blir Ulf identifisert som sønnen til den Mektige Torgils Sprakalegg, som var en dansk regional leder.³¹² I tillegg blir han i *Olav den helliges saga* omtalt som den mektigste mannen i Danmark etter kongen.³¹³ John av Worcester identifiserer Ulf og faren hans, selv om han bare benytter seg av Torgils etternavn, *Spracling*.³¹⁴ Johns notis viser at Ulf også var en mann kjent for de engelske historieskriverne, noe som igjen vitner om hans posisjon i det danske hierarkiet.

I følge *Heimskringla* skal Knut den mektige ha sendt sønnen sin Hardeknut til Danmark, mens Hardeknut fortsatt var et lite barn (sammen med lojale adelsmenn, som ville ivareta Knuts interesser i Danmark) og gitt ham direkte kontroll over Danmark sammen med adelsmannen Ulf Torgilsson.³¹⁵ Det er mulig at han fulgte Knut tilbake til Danmark, 1022/23, eller at han som *Heimskringla* beretter fulgte Hardeknut til Danmark etter ca. 1023, og at han etter Torkjell Høges død, har kunnet fremme deler av sin egen politiske agenda i Danmark, dog i barnekongen Hardeknuts navn.³¹⁶

³⁰⁷ Bolton, (Under publisering)-b, «Preliminary Investigations into the scholia of Adam of Bremen's 'Gesta Hammurgensis ecclesiae ponteficum'»:

³⁰⁸ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 233.

³⁰⁹ AB, *Gesta*: Bok II, liv (52).

³¹⁰ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 137.

³¹¹ Timothy Bolton, «Earl Siwards Mythological Genealogy and the Death of His Son, Earl Waltheof », (Under publisering)-a: s. 2, fotnote 4.

³¹² Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 233.

³¹³ *Hkr*: Olav den helliges saga, kap. 152.

³¹⁴ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1049.

³¹⁵ *Hkr*: Olav den helliges saga, kap. 148.

³¹⁶ Keynes 1994, *Cnut's earls*,: s. 63.

Ulfs bror ser ut til å ha trukket seg fra Knuts tjeneste i England ca. 1024, og returnert til Danmark hvor han og Ulf allierte seg med svenskene og nordmennene, som muligens hadde vært allierte med hverandre fra ca. 1019, i forbindelse med Olav Haraldsson (1015–1028) giftermål med Anund Jakobs søster.³¹⁷ Man kan for 1025 i *ASC* lese at Knut dro til Danmark og til slagstedet Helgeå med flåten sin, for å møte Ulf og Eilaf, som kom mot ham med en stor svensk hær.³¹⁸ Denne noteringen, om man leser mellom linjene, tolkes dithen at Knut måtte dra til Danmark fordi Ulf startet en krig mot ham. Ulf har trolig utfordret Knuts kongemakt i Danmark fra dag en, men gikk denne gangen for langt. Myntfunn kan fortelle at Ulf ustedet mynter i sitt eget navn i daneriket; dette, sammen med det kongelige ekteskapet mellom ham selv og Estrid, hans egen slektsbakgrunn og posisjon i Danmark, kan ha legitimert Ulf som konge,³¹⁹ dette kombinert med Helgeå har trolig gjort at Knut så på Ulf, som en helt reell tronrøver.

Etter slaget gikk Knut hardt til verks for å få ryddet fiendene sine av veien. I *Roskildekrøniken* og *Heimskringla* ble Ulf henrettet i Roskilde kirke³²⁰ kort tid etter slaget ved Helgeå. Dette skjedde samtidig som hans bror Eilaf forsvinner fra kildene.³²¹ Hvilke konsekvenser dette kan ha fått for Estrid og barna vites ikke, men ingenting tyder på at de mistet sin kongelige tittel. De dukker ikke opp i noen andre kilder og det er ellers ingenting som tyder på at hun har dratt i eksil etter Ulfs henrettelse. Estrid skal ha gitt Ulf en ærefull begravelse, og på stedet der trekirken stod skal hun ha bygget en kirke av stein.³²² Senere viser krønikeren til et diplom der Estrid, med Sveins velsignelse, gav landjord til Roskildekirken i siste del av perioden til erkebiskop Vilhelm. Jeg merker meg at Lasse Sonne³²³ er inne på muligheten for at Svein i perioden etter drapet på faren sin kan ha blitt sett på med mistenksomhet, men jeg finner ikke dette sannsynlig da Svein på tidspunktet kan ha vært ca. 6–8 år gammel. Han peker også på at Svein i følge Adam av Bremen kan ha blitt sendt til Anund Jakob i Sverige, der Svein avtjente militærtjeneste i tolv år.³²⁴ Her er riktignok Svein selv kilden, og det er selvfølgelig mulig, men jeg finner det mer sannsynlig at Svein ble sammen med moren sin, trolig fortsatt i Danmark under Knut den mektiges beskyttelse, og at Svein, enten som ungdom eller under krigføringen med Magnus den gode og Harald Hardråde oppholdt seg i Sverige, men ikke i så

³¹⁷ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 146.

³¹⁸ *ASC*: E(F) s.a. 1026.

³¹⁹ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 17.

³²⁰ *Roskildekrøniken*, : ca. 1026, s. 1017.

³²¹ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 237.

³²² *Roskildekrøniken*, : ca. 1026, s. 1017.

³²³ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv.

³²⁴ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 17.

mye som tolv år, som Adam beretter. Det framgår ikke av noen kilder at Estrid skal ha tatt Svein med seg inn i eksil til et annet hoff. Som tidligere nevnt er det vanskelig å si noe om hvorfor Svein fikk matronymet Estridsson, men det kan selvfølgelig settes i sammenheng med farens svik overfor Knut den mektige. Likevel ble Svein i sitt dikt omtalt som *Ósmogr Ulfs*³²⁵ noe som viser at Ulfs navn i Sveins samtid ikke var et «fy-ord».

4.1.1 Jarl Waltheof

Bolton har diskutert om Jarl Siward fra Northumbria skal anses som et prominent medlem av den anglo-danske familien, og om han i likhet med sin sønn jarl Waltheof skal legges til denne gruppen av anglo-danske menn i England under Edvard Bekjennerens regjeringsperiode. Siward holdt jarledømmet sitt, Northumbria, fra ca. 1032/33 til hans død i 1054. Sønnen hans, jarl Waltheof, hadde jarledømmet sitt i Northhamtonshire, Huntingdonshire og også muligens Cambridgeshire og Bedfordshire fra ca. 1065 og fram til sin død i 1076. Han fikk også i 1071, etter å ha inngått giftermål med en niese av Vilhelm Erobreren Judith, jarledømmet Northumbria. Han var i 1075 involvert i et opprør mot Vilhelm, og ble fengslet og henrettet i 1076. Man har siden sent på 1800-tallet vært kjent med tradisjoner og myter som antyder at det har vært en slektsrelasjon mellom huset til jarl Siward og Waltheof og Svein Estridsson i Danmark. Jeg vil i det følgende gjøre rede for dette påståtte slektskapet.

J. C. H. R. Steenstrup diskuterte i 1882 de historiske bevisene for en slektslinje mellom jarl Siwards familie og den dynastiske linjen til Svein Estridsson av Danmark, og konkluderte med at en slektsrelasjon mellom disse var sannsynlig. I analysen sin arbeidet Steenstrup med dokumentene som A. Langebek publiserte i det store verket sitt *Scriptores rerum danicarum medii aevi*. Problemet var at Steenstrups konklusjoner ble fattet uten et manuskript av stor betydning, som manglet i Langebeks verk. Fordi Steenstrup publiserte på dansk, har funnene hans så å si vært ignorert av engelske historikere, til tross for at hans funn har vært av stor relevans for historikere med interessefelt innenfor det anglo-saksiske og anglo-normanniske England.³²⁶ Av nyere historikere, før Bolton, har Erik Christiansen vært den eneste som har arbeidet med opprinnelsen til jarl Siward og jarl Waltheof slektslinje. Dessverre ble Christiansens arbeid utført uten kjennskap til Steenstrup arbeid. Dermed ble også Christiansens konklusjoner feil.

Den tidligste kilden til Siwards og Waltheofs genealogi stammer fra en pseudo-historisk kilde, som følger med *vita et passio* av jarl Waltheof. Denne kilden stammer fra et manuskript

³²⁵ Whaley, 2012, *SkP*: stansa 5, s. 317.

³²⁶ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »:

som kan dateres til midten av 1200-tallet, som opprinnelig kom fra Crowland Abbey. Per i dag inneholder manuskriptet som heter *Gesta Antecessorum Comitum Gualdevi* noen detaljer rundt opphavet til Siward og hans sønn Waltheof.³²⁷ Denne delen ble skrevet over noe som var blitt fjernet, trolig av en samtidig skriver, og under prosessen har det for å kunne lese det som stod under, blitt brukt et etsende kjemikalium. Denne teksten er i dag ødelagt, men kan heldigvis bli verifisert av den følgende teksten i Douai MS 852, *Vita et Passio Venerabilis Viri Gualdeui Huntendoniae et Norhantoniae*. I denne teksten blir genealogien gjengitt: «Waltheof, an earl of noble lineage, was the son of Earl Siward of Northumbria, the son of Björn, the son of *Ulsius*, the son of *Spratlingus*, the son of Ursus.»³²⁸

Det som gjør manuskriptene så interessante var Steenstrups oppdagelse av en lignende versjon av opprinnelsesmyten og genealogien hos Saxo. «... Thus, a son was born, and he was given his father's name by his relations ... His son Thurgillus, surnamed Sprageleg, fell short of his father's courage in no respect. Ulvo was his son...»³²⁹ I denne konteksten var materialet brukt for å vise den dynastiske linjen til Svein Estridsson. Ulvo (Ulf) er nevnt som far til Svein Estridsson, der både engelske og skandinaviske kilder bekrefter at Ulf var sønn av den mektige høvdingen Torgils Sprakalegg. John av Worcester forteller mer, i beskrivelsen sin av Ulfs sønn, «*jarl Björn, sønn av den danske jarl Ulfr, sønn av Spracalingus, sønn av Ursus, og bror av Svein, danenes konge.*»³³⁰ Steenstrup, så denne likheten i genealogien og opprinnelsesmyten, og trakk ut av dette at det var en kobling mellom de to familiene. Om man sammenligner Douai MS 852 og Saxo, kan man se at myteopprinnelse og genealogien deres for Siward og Svein Estridsson er veldig like. Seksjonen det er snakk om, ble tilføyd kort tid etter delen ble kopiert fra John av Worcester som omhandlet Björn og Svein Estridsson. Man vet i dag utfra metoden de brukte under kopiering, for å deretter korrigere, og informasjonen fra krøniken til John fra Bromptons, at delen som ble kopiert inn i MS 852 stammet fra et dokument som nå har gått tapt. Dette betyr at denne delen ikke ble diktet opp av skriveren som førte den inn.³³¹ Det viktigste med MS 852 og historien til Saxo er at de var uavhengige av hverandre. Om det skulle være andre veien, at den ene hadde kopiert den andre, ville teorien om slektskapet vært betraktelig svekket. I motsetning til Bolton, trodde Christiansen at Saxo hadde kopiert denne slektsrelasjonen fra Crowland, men det er ingenting som tyder på at det skulle vært en direkte kobling mellom Saxo og Crowland.

³²⁷ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »: s. 42–43.

³²⁸ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »: s. 44.

³²⁹ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »: s. 50.

³³⁰ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1049.

³³¹ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »: s. 50–53.

En annen viktig opplysning er at Saxo skrev verket sitt på oppdrag av erkebiskopen Absalon av Lund, som døde i 1201, noe som betyr at Saxo startet på verket sitt rundt 1188. MS 852 i den formen man har manuskriptet ikke var ferdig før 1219–1230, altså etter at Saxo var ferdig. Det finnes heller ingen bevis som antyder at Saxo skal ha kopiert bjørne-myten; det hadde han ingen grunn til i arbeidet sitt med Svein Estridsson genealogi. MS 852 *kunne* kopiert Saxo, men MS 852 fulgte som tidligere nevnt et dokument som var produsert tidligere. Dette betyr at det tidligste dokumentet MS 852 fulgte må ha kopiert Saxo, som var ferdig med verket sitt 20–30 år tidligere. Hele Saxos verk ble heller ikke ferdigstilt og utgitt før tidligst 1222. Man har heller ikke per i dag noen kilder eller informasjon som omhandler at Saxos arbeid skulle ha vært i England før 1222. Det virker tvilsomt at Saxo skulle ha sendt et utkast til engelske kloster, mens han fortsatt jobbet med det. Det skal også nevnes at Saxo ikke nevner Siward. Derfor, om MS 852 hadde kopiert Saxo, hvorfor tok ikke da vedkommende Svein Estridssons genealogi for Siwards, om Saxo ikke så en sammenheng mellom familiene?³³²

Trolig hadde Svein Estridsson og jarl Waltheof en felles oldefar, den myteomspunne *Ursus*/Bjørn som var far til Waltheofs farfar Bjørn og Sveins farfar Torgils Sprakalegg. Der disse to fikk sønnene Siward og Ulf Torgilsson, som igjen ble fedrene til henholdsvis Waltheof og Svein Estridsson. Dette betyr at Svein Estridsson og jarl Waltheof trolig var tremenninger.³³³

4.2 Knut den mektiges engelske elite

Det at Knut den mektige lyktes i å etablere en mektig anglo-dansk elite i både Danmark og England har vært lite kjent. Denne anglo-danske eliten klarte å opprettholde makten og styret sitt gjennom Knuts sønners periode og gjennom Edvard Bekjennerens regjeringsperiode. I den nyetablerte anglo-danske eliten var det særlig én mann som skilte seg ut: jarl Godwin og familien hans, som hadde særlig tette bånd med Knut den mektige, Edvard Bekjenneren og Svein Estridsson.³³⁴ Adam av Bremen noterte

gave her to Duke Ulf of England and married this Ulf's sister to another duke, Godwin, because he shrewdly reckoned that the English and Normans would prove more faithful to the Danes through intermarriage.³³⁵

Disse dynastiske ekteskapsalliansene var utvilsomt med på å knytte den etablerte engelske eliten tettere til den nye danske, og var et verktøy som utvilsomt bar frukter for Knut, og senere Svein Estridsson. Fordi Godwin sørget for at barna hans holdt tett kontakt med den styrende danske eliten, beholdt de posisjonen som den mest innflytelsesrike familien gjennom

³³² Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »: s. 70–71.

³³³ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*, »: s. 54.

³³⁴ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 309.

³³⁵ AB, *Gesta*: Bok II, liv (52).

regjeringsperiodene til Harald Harefot, Hardeknut og Edvard Bekjenneren. Den maktpolitiske innflytelsen deres sørget for at de på 1050-tallet kunne returnere fra eksil, og tvinge tilbake de konfiskerte landeiendommene sine. I 1066 besteg tronen Harald Godwinsson.

Dog var det ikke bare «the Godwins» som beholdt posisjonene sine i den engelske eliten etter Knuts død i 1035. Andre medlemmer av den danske kongefamilien oppholdt seg fortsatt i England. Gunnhild, Knuts niese og enken etter Håkon Eriksson Ladejarl og jarl Harald oppholdt seg i England med de sine to sønnene sine fram til hun, av ikke oppgitte årsaker, ble sendt i eksil i 1044 av Edvard Bekjenneren. Bjørn Estridsson, Sveins yngre, bror fikk i 1045 opprettet et jarledømme til seg selv i regionen Huntingdonshire i perioden mellom ca. 1045 og hans død i 1049/50, og skal i følge Adam av Bremen ha fått selskap av en annen bror av seg og Svein: Asbjørn Estridsson.³³⁶ I tillegg skal Bjørns jarledømme også ha inkludert noen *shires*³³⁷ i Mercia, sammen med fetteren Svein Godwinsson. Han ble i 1049 sendt fra Danmark etter at han hadde «... committed crimes against the danes.»³³⁸

Omtrent samtidig med Svein Godwinssons retur til England, kom det en irsk vikingflåte under kommandoen av Sør-Wals, Gruffydd ap Rhydderch. Edwards militære flåtestyrke lå i Sandwich og han sendte Wessex-skvadronen og to kongelige skip, en total flåte på 42 skip, under ledelsen av Godwin for å møte den irske flåten. Bjørn, som av en eller annen grunn erstattet Harald Godwinssons plass på et skip, og Tostig Godwinsson ble sendt for å møte fienden, og holde et øye med Svein. Samtidig kom det meldinger til Edvard om at Osgod Clapa, som ble sendt i eksil i 1046, nå lå i nord-Flandern med 39 skip. Trolig hadde Osgod fulgt med Svein fra Danmark, og raidet Essex. Wessex-skvadronen lå værfast ved Pevensey, der Svein Godwinsson skal ha møtt opp og bedt Bjørn Estridsson om å hjelpe ham under et møte med Edvard, som Bjørn sa ja til. Bjørn ble med ham over på Sveins skip, der Svein skal ha overfalt ham og seilt med ham til Dartmouth og drept ham.³³⁹ I 1049 ser det ikke ut som om noen i Sveins nærmeste familie støttet ham; det var Svein som var den utstøtte, ikke Bjørn, og Edvard Bekjenneren erklærte Svein *niding*.³⁴⁰

Om man følger Adam av Bremen satt Adam drapet i sammenheng med at Svein Estridsson hadde blitt utpekt av Edvard som arving til den engelske tronen, noe Godwinsson sønnene ikke kunne aksepterte, og dermed konspirerte Godwinsson-brødrene mot Svein, Bjørn

³³⁶ AB, *Gesta*: Bok III, xiv (13).

³³⁷ Kan oversettes med fylker. Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 90.

³³⁸ ASC: D s.a. 1049.

³³⁹ ASC: CD s.a. 1049.

³⁴⁰ Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 99–101.

og Asbjørn Estridsson.³⁴¹ Riktignok ødela Sveins Godwinssons drap av Bjørn og utvisningen av Asbjørn (om Asbjørn var i England) noen av Svein Estridssons muligheter i England, og Svein Estridsson hadde grunnet krigføringen med Norge ikke mulighet til å hevne drapet på broren sin. Det er lite som tyder på at Godwinsson-brødrene konspirerte mot Svein. Trolig var de interesserte i å holde seg inne med Svein Estridsson, heller enn å gjøre ham til fiende. Om man ser Svein Godwinssons handlinger under ett, framstår han som en løs kanon.

Hvorfor Svein Godwinsson drepte Bjørn kan ikke vites. En mulighet er at Bjørn ikke ville gi fra seg jarledømmet som han overtok etter at Svein måtte flykte i 1047. En annen mulighet kan ha vært at Bjørn, grunnet Sveins utagerende oppførsel, var nummer to i rekken hos familien Godwin (Harald Godwinsson og Bjørn Estridsson var foran Svein), og at dette utløste Sveins vrede.³⁴² Harald Godwinsson skal også senere ha hentet Bjørn fra graven hans ved drapsstedet og gravlagt ham i Winchester, nær onkelen sin Knut den mektige³⁴³ – en kongelig begravelse.

Om man følger Adams beretning, ble også Estridssons andre bror, Asbjørn utvist fra England og sendt i eksil etter drapet på Bjørn.³⁴⁴ Hvorvidt denne opplysningen stemmer skal være usagt, men trolig er opplysningen feil. Asbjørn opptrer ikke i noen av diplomene som vitne. Om man ser på vitnelistene fra Edvard Bekjennerens periode, er så å si alle som oppholdt seg ved hoffet hans å finne i en eller annen vitneliste.³⁴⁵ Samtidig virker det for meg usannsynlig at Svein Estridsson i perioden under krigføringen med Norge ville sendt begge brødrene sine over til England. Om Adams opplysning mot all formodning skulle stemme kan Asbjørn blitt sendt i eksil, fordi Edvard var redd for en åpen konflikt mellom Asbjørn og familien Godwin. Å miste Bjørn i England, må ha vært et hardt slag for Svein, men om man følger vitnelistene fra perioden til Edvard Bekjenneren var fortsatt 10 jarler av dansk herkomst og trolig i slektsrelasjon til Svein Estridsson, noe som betyr at han til tross for tapet av Bjørn fortsatt hadde slekt i det engelske hoffet som ivaretok hans danske interesser.

4.3 Jarlene under Edvard Bekjenneren og deres tilknytning til Svein Estridsson

Jarlene under Edvard Bekjenneren³⁴⁶ er i dag å finne som vitner på de ulike diplomene som ble attestert i Edvard Bekjennerens regjeringstid. Jarlene fra huset Godwin: Godwin, Svein, Harald, Tostig, Gyrrh, Leofwin (og dronning Edith); fra huset Leofric: Leofric, Ælfgar, Eadwin

³⁴¹ AB, *Gesta*: Bok III, xii (11) og xiv (13).

³⁴² Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 91.

³⁴³ ASC: DEF s.a. 1049.

³⁴⁴ AB, *Gesta*: Bok III, xiv (13).

³⁴⁵ Atlas of Attestations: Earls during King Edward.

³⁴⁶ Alle disse listene ligger ute og tilgjengelig på Kemble <http://dk.usertest.mws3.csx.cam.ac.uk/node/118>

og Morkere.³⁴⁷ Fra huset Siward: Siward og Waltheof. Og fra øvrige hus finner man: Bjørn Estridsson, Thuri, Tofig, Ralf og Odda.

Tofig er bedre kjent som Tovi the Proud, mannen som giftet seg med datteren til Osgod Clapa i 1042.³⁴⁸ Hvorvidt de har hatt en biologisk slektsrelasjon med Svein Estridsson er for meg ukjent, men Tovi the Proud og Osgod Clapa hadde sitt område i nærheten av London, og begge var å regne som viktige medlemmer av Knuts hoff.³⁴⁹ Osgod Clapa, «the staller» var en av Knuts menn som beholdt makten til han av ukjente årsaker ble sendt i eksil i 1046. Det finnes en del informasjon rundt denne hendelsen som går ut på at Osgod muligens var innblandet i Svein Godwinssons bortføring av abbedissen av Leominster,³⁵⁰ og kong Magnus erobring av Danmark i 1047. Det kan ikke bevises, men Osgod kan ha vært involvert med menn som ble ansett som fiender av riket, og dermed mistet sitt gode navn og rykte, som resulterte i at han i 1046 ble sendt i eksil av Edvard³⁵¹ Hans etterkommere gjennom sin datter og Tovi the Proud, besatt «the stallership» i London fram til den normanniske erobringen i 1066.³⁵² Odda var i likhet med Osgod en av Knut den mektiges menn, som Edvard i regjeringsperioden sin ikke klarte å bytte ut med en engelsk jarl. Av de sytten jarlene som opptrer på Edwards vitnelister i perioden 1042–1066 var ikke mindre enn 11 (10 etter Bjørns død) av jarlene i en mulig slektsrelasjon til Svein Estridsson.³⁵³

Man kan dermed anta at Knut den mektiges menn endret de politiske alliansene sine med hvert bytte av konger. Det er likevel tankevekkende at så mange av Knuts menn beholdt sine politiske posisjoner helt til den normanniske erobringen i 1066.³⁵⁴ Hvorvidt Edvard i perioden sin har vært ute av stand til å bytte disse ut, enten med engelskmenn, eller menn fra Normandie, som han må ha følt et nærere slektskap til enn de anglo-danske kan ikke vites med sikkerhet. Disse mektige mennene og familiene deres kom opprinnelig fra Skandinavia, og utfra kildene er det tydelig at interaksjonene deres og båndet til den engelske politikken ikke ble brutt av hendelsene i England i perioden fra Knuts død i 1035 til innsettelsen av Edvard Bekjenneren i 1042. De lot øyensynlig heller ikke båndet til Danmark bli påvirket av en ny konge.³⁵⁵ Mye av dette kan kanskje tilegnes den rollen Godwin hadde både rundt innsettelsen av Edvard Bekjenneren, samtidig som han fikk satt sønnene sine i sterke maktpolitiske posisjoner i

³⁴⁷ Det er verd å merke seg at dette var den eneste rene engelske familien i Edvard Bekjennerens hoff..

³⁴⁸ ASC: CD s.a. 1042.

³⁴⁹ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great.*: s. 21.

³⁵⁰ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great.*: s. 310.

³⁵¹ ASC: C s.a. 1046.

³⁵² Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great.*: s. 310.

³⁵³ Atlas of Attestations: Earls during King Edward.

³⁵⁴ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great.*: s. 311.

³⁵⁵ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great.*: s. 312.

Edwards regjering, samt giftet datteren sin Edith til Edvard. Dette kommer også fram hos Adam av Bremen: «And Godwin's sons held England in their power, for Edward was contented with life alone and the empty title of king. »³⁵⁶ Det kan være at Adam lot seg rive litt med i beskrivelsen av Edvard som konge, selv om Edvard trolig tidvis har følt seg bundet av de anglo-danske jarlene.

Svein Estridsson ba om militær støtte først i 1047 grunnet trusselen fra Magnus den gode, så i 1048³⁵⁷ på grunn av Harald Hardråde, men fikk avslag av Leofric og hele folket;³⁵⁸ dette viser at avgjørelsen trolig til slutt lå hos kongen, så helt maktesløs var ikke Edvard. John av Worcester noterte at jarl Godwin mente det var tilrådelig å sende en flåte på minst 50 skip, mens Leofric og folket sa nei.³⁵⁹ Hvem folket var framgår ikke; det kan ha vært det engelske *witangemont*, som hadde følere ute i folket. Slik jeg tolker kildene fra perioden lå trolig mye av makten hos jarlene Godwin og Leofric, der Edvard selv avgjorde hvem han hørte på. Edvard drev trolig også med en «splitt og hersk» politikk med de to mektige jarlene. Godwin anså seg selv som mer dansk enn engelsk, og ville støtte Danmark, mens Leofric tilhørte det gamle engelske aristokratiet, og var trolig i likhet med Edvard bekymret for at Svein skulle bruke flåten til å erobre England. Der Godwin ville holde Danmark som en del av England, var Leofric anti-dansk. Edvard, som hadde tilbragt store deler av livet sitt i normannisk eksil på grunn av den danske erobringen i 1016, ville trolig mer enn noe annet la Danmark seile sin egen sjø. Derfor ble utvilsomt Edwards vetorett brukt i Leofrics favør i 1047 og i 1048. Selv om alle jarlene under Edvard trolig hadde sitt å si, må dette ikke ses på som et demokrati; kongen hadde det endelige ordet.

Hva som skjedde med den engelske eliten, som hadde virket under Knut den mektige, Harald Harefot og Hardeknut, og som ble sendt til Danmark, vet man ingenting om. Det er lite som tyder på at det har vært snakk om en masseutsendelse fra England og til Danmark i perioden 1035–1042, og de som dro opparbeidet seg trolig en ny karriere i Danmark og fortsatte å arbeide under Svein Estridsson og etterkommerne hans. Det er hevet over enhver tvil at Svein Estridsson, etterkommerne hans, og den tilhørende elite opprettholdt kravet sitt om fortsatt styre i England i årene etter Edvard Bekjennerens død.³⁶⁰ Både Adam av Bremen og den anonyme forfatteren av *Vita* indikerer at Svein Estridsson kan ha gjort en form for krav på den engelske tronen i 1043, men fordi aggresjonsnivået fra Norge økte ble Sveins prioriteringer endret til å

³⁵⁶ AB, *Gesta*: Bok III, xiv (13).

³⁵⁷ ASC: D s.a. 1047 og 1048.

³⁵⁸ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 312.

³⁵⁹ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1047 og 1048.

³⁶⁰ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 312.

holde Magnus den gode ute av Danmark. I *Vita* kommer det fram at Svein dro over til England i 1043 for å overvære Edwards kroning, og at Svein aksepterte Edvard som konge og «... chose him as a father, submitted himself to him in all things as a son, and by the order of the English king affirmed this agreement by oath and confirmed it with hostages.»³⁶¹

Vitas forklaring var at Svein kom til England for å vise Edvard respekt, slik historien framstilles er den helt klart i Edwards favør, der Svein underkastet seg Edvard. Likevel, en viktig detalj her er utvekslingen av gisler, som kan tyde på at det har vært en uenighet eller politisk låst situasjon mellom Svein og Edvard, som ofte var tilfellet når det ble utvekslet gisler.³⁶² Trolig har Svein Estridsson reist over til England for å forsikre seg om at hans danske interesser i England ble ivaretatt under den nye engelske kongen. I Adams beretning kommer det fram at

Edward was a holy man and one fearing God. Since he suspected that Svein would claim the English scepter for himself, Edward made peace with the despot, designating him to be, on his death, the next heir to the English throne, even if Edward had sons.³⁶³

Videre kan man hos Adam lese at Svein hadde en flåte klar for å legge England under seg, men fordi Edvard «... preferred peace before victory and proffering tribute, ordained, as has been stated above, that Svein should inherit the kingdom after him ...»³⁶⁴ Dette er en indikasjon på at det kan ha vært noe i Adams beretning om Sveins avtale med Edvard. Likefullt mener jeg at man skal være noe moderat i å stole på denne versjonen, da den kom fra Svein selv, trolig kort tid før Svein samlet flåten sin for det første invasjonforsøket av England i 1069/70. Edwards utnevning av flere dansker som jarler, som Bjørn Estridsson, kan ha vært en del av en avtale mellom Edvard og Svein i 1043, der Svein forsikret seg om at interessene hans i England ble ivaretatt.³⁶⁵ Jeg synes det er særlig interessant å se nærmere på årene 1043, 1044 og 1045.

Som tidligere nevnt overvar Svein Edwards kroning i 1043, sannsynligvis for å sikre de danske interessene sine i England. Om Adam hadde rett i at Svein stod klar med en flåte allerede i 1043, må dette ha bekymret Edvard. I 1044 ble Gunnhild som var Knuts niese, og dermed en kongelig dane utvist fra England. Dette kan ha vært en konsekvens av at Edvard var redd for at Svein gjennom Gunnhild eller en av hennes sønner skulle gjøre krav på den engelske tronen med hjelp av Knuts tidligere jarler. Med utvisningen av Gunnhild og sønnene hennes, mistet

³⁶¹ *Vita Ædwardi Regis*: s. 16.

³⁶² Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 313.

³⁶³ AB, *Gesta*: Bok II, lxxxviii (74).

³⁶⁴ AB, *Gesta*: Bok III, xxi (11).

³⁶⁵ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 313.

trolig Svein det sterkeste daværende kortet sitt i England, som kunne gjort et legitimt krav på tronen.

I 1045, da det norske aggresjonsnivået utvilsomt begynte å øke, både mot England og Danmark, virker det underlig at Svein valgte å sende broren sin Bjørn til England for å motta et forholdsvis stort jarledømme. Det er usannsynlig at Svein valgte å la broren sin dra til England for å få et jarledømme der, mens Danmark og Norge stod på randen av krig. Trolig har opprettelsen av dette jarledømmet til Bjørn vært en form for diplomatisk avtale mellom Svein og Edvard som etter utsendelsen av Gunnhild og sønnene hennes, forsikret Sveins interesser i England. Det er ikke usannsynlig at Svein har hatt en større flåte i 1043–1045, som Edvard må ansett som en trussel, samtidig som man vet at Svein under krigføringen med både Magnus den gode og Harald Hardråde raskt klarte å opprette nye hærer og flåter. Jeg ser det derfor ikke som en urimelighet at om Edvard hadde dødd barnløs i 1043–1044 uten arving, ville Svein vært en reell kandidat til den engelske tronen. Krigføringen med Magnus fra 1045 har derimot gjort at Svein slo seg til ro med Bjørn som jarl i England, iveretok hans interesser i England, sammen med resten av de anglo-danske jarlene i England.

4.3.1 Spørsmålet om arvingen til den engelske tronen etter Edwards død i 1065

Det største problemet mot slutten av Edwards regjeringsperiode var mangelen på en arving. Man vet at Edvard ved ulike anledninger lovet den engelske tronen til både Svein Estridsson og Vilhelm Erobreren, men disse løftene kan ha vært med forbehold, fordi det kunne kommet en arving ut av ekteskapet. Det er også lite trolig at de engelske magnatene på 1050–1060-tallet, om Edvard hadde dødd på dette tidspunktet, hadde hentet Svein eller Vilhelm til England som Edwards etterfølger. Han fikk hentet sønnen etter Edmund Jernside, Edvard, som kunne vært i midten av trettiårene i 1054.³⁶⁶ Dessverre døde han i England før han rakk å møte Edvard i 1057, men etterlot seg tre barn, Margaret, Christina og Edgar ætlingen. Angivelig skal Bekjenneren ha fostret disse tre barna, som om de var hans egne.³⁶⁷ Dermed kan det se ut til at Edvard selv hadde løst problemet rundt en arving til tronen på midten av 1050-tallet.

Godwins sønner, Harald og Tostig, som var brødre av Edith, og Bekjennerens svigerbrødre begynte trolig på dette midten av 1060-tallet å vise ambisjonene sine om å bestige tronen. Samtidig begynte også de utenlandske kongene og melde sin interesse. Harald Hardråde, Svein Estridsson og Vilhelm av Normandie var i motsetning til på 1050-tallet i en posisjon for erobring av England. Svein hadde i 1064 inngått en avtale med Harald, og som vi

³⁶⁶ Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 214–215.

³⁶⁷ Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 217–218.

har sett hadde ikke Svein problemer med å skaffe seg flåter og hærer av anselige størrelser på kort varsel.

Edvard må i perioden før sin død ha vært klar over den skiftende situasjonen utenfor England, og hans avgjørelser må ha blitt tatt på grunnlag av de ulike interessene hjemme og ute. Det er sannsynlig at han i England forsøkte å balansere Tostig mot Harald og Edgar ætlingen mot begge de to.³⁶⁸ Angivelig skal Edvard, i følge William av Jumièges sendt sin mektigste jarl, Harald Godwinsson til Normandie, for å få Vilhelm til å sverge troskap til tronen og hans overtakelse av den.³⁶⁹ Med Edwards død i desember 1065, og før noen av de utenlandske tronkreverne fikk muligheten til å dra over til England, besteg Harald Godwinsson tronen. Dette må ha vært et tveegget sverd for Svein. Han så på seg selv som en mann med et (i følge ham selv) legitimt krav på den engelske tronen,³⁷⁰ og det er ikke urimelig å anta at han ikke ønsket å gå til krig mot en slektning. Hvem av de ulike kongene han anså seg som arving etter, er vanskeligere å svare på. Han kunne sett på seg selv som arvingen etter Hardeknut og Harald Godwinsson, gjennom biologi, og etter Edvard gjennom arvepakten de to angivelig skulle hatt mellom seg.

Svein hadde i 1064 fått pasifisert Norge, i den forstand at han inngikk en fredsavtale med Harald Hardråde. På sett og vis må Harald Godwinsson som engelsk konge gjort ha at Svein, som på dette tidspunktet hadde vært i krig fra 1045 til 1064, endelig gikk inn i en rolig periode, der han kunne fokusere på situasjonen innad i Danmark, uten å måtte drive forsvarskrig mot Norge. Svein Estridsson var, til tross for hva andre mener, god på krig, så lenge han hadde penger. Likevel må man anta at etter nesten 20 år med mer eller mindre kontinuerlig krigføring mot Norge, så var både han og Danmark krigstrøtt. Med Harald Godwinsson på tronen ville de danske interessene hans fortsatt ha vært ivaretatt, samtidig som han gjennom Harald Godwinsson opprettholdt pengestrømmen inn til Danmark. Selv om Svein ikke fikk tronen, kan man på sett og vis si at han fikk mange av godene. England var i motsetning til Danmark et velutviklet kongedømme, med et velutviklet skattesystem, en etablert kirke og lovsystem. Hvorvidt Svein Estridsson selv hadde et ønske om å legge England under direkte styre, eller bare være konge i navnet kan man ikke vite, fordi kildene ikke forteller noe om dette.

Det Svein, i likhet med, Harald Godwinsson, ikke forutså var de to angrepne mot England, først Harald Hardråde i september 1066, og like etter fra Vilhelm Erobreren i oktober 1066.

³⁶⁸ Barlow, 1997, *Edward the Confessor*: s. 219–220.

³⁶⁹ William av Jumièges, *The gesta Normannorum ducum of William of Jumièges*, bd. 2, bok V-VIII i Elisabeth M. C. Van Houts, Vitalis Ordericus og Torigni Robert de (red.), Oxford, Clarendon Press 1995: Bok vii, kap. 13.

³⁷⁰ AB, *Gesta*: Bok II, lxxviii (74) og Bok III, xxii (11).

Hvorvidt Harald Godwinsson ba Svein om hjelp mot Vilhelm i 1066, og om Svein sendte hjelp kan ikke vites med sikkerhet, da dette heller ikke framkommer av de engelske kildene. William av Poitiers beretter at Svein hadde sverget troskap til Vilhelm Erobreren gjennom ambassadører, men at Svein brøt eden sin ved å sende danske styrker til slaget ved Hastings. Fordi disse opplysningene ikke er å finne i noen andre samtidige kilder, må de behandles med skepsis.³⁷¹ Likevel kan det ikke utelukkes at Harald ba Svein om assistanse. Svein sendte neppe styrker til England, noe han burde ha gjort av egeninteresse. Om dette må ses i kontekst med at Svein trodde Harald Godwinsson ville klare seg selv eller om Svein har undervurdert først Harald Hardrådes og så Vilhelm Erobrerens hærstyrker kan ikke vites.

4.4 Tapet av fotfeste i England

Det var først med den normanniske invasjonen i 1066 at Sveins slektsrelasjoner i det engelske hoffet ble tynnet kraftig ut, og særlig kvinnene som var i tilknyttet til huset Godwinsson, forlot England og dro i eksil til slektningene sine i Skandinavia.³⁷² Gyda, som var Godwins enke, var kanskje den mest prominente flyktningen ved hoffet til Svein Estridsson i perioden etter den normanniske invasjonen i 1066. John av Worcester noterte for 1067 at Gyda flyktet sammen med flere til Flandern.³⁷³ I ASC ble det notert for 1067 at mange mektige menns koner fulgte henne til Flatholm, der de ble en periode før de reiste videre til St. Omer.³⁷⁴

Orderic Vitalis rapporterte at Gyda i hemmelighet skal ha samlet sammen store rikdommer, trolig fra ulike kloster og tilhørende områder, før trusselen fra Vilhelm ble så stor at hun flyktet, og aldri mer returnerte.³⁷⁵ Trolig var dette kvinner som var enker etter familiens sønner, eller andre menn i tilknytning til Godwinsson som enten hadde falt i 1066, eller som var tatt som fanger. Gyda skal i 1068 så krysset kanalen til Saint-Omer, Flandern; hun forsvinner så ut av de engelske kildene, det er dermed tenkelig at hun brukte flåten for å komme seg til Danmark, der hun hadde familie. Datteren Hennes Gunnhild skal angivelig ha vært nonne en periode i Flandern, før hun dro videre til Danmark.³⁷⁶ Fra Saxo kommer det fram at Harald Godwinssons datter Gyda, og to av sønnene hans, flyktet til Svein Estridsson i Danmark.³⁷⁷

Disse to sønnene var trolig to av de tre sønnene som John av Worcester identifiserte som Godwin, Magnus og Edmund, som angrep Bristol og raidet Devon og Cornwall i 1068, før de

³⁷¹ Sonne 2016, Svend Estridsens politiske liv: s. 32.

³⁷² Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*,: s. 309.

³⁷³ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1067.

³⁷⁴ ASC: D s.a. 1067.

³⁷⁵ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 19; OV: Bok IV, kap. ii. 190.

³⁷⁶ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 19.

³⁷⁷ Saxo, *Gesta Danorum*, :

dro til Irland.³⁷⁸ Godwins kone, Gyda, som kom fra en aristokratisk dansk familie, trakk seg trolig tilbake på områdene faren hennes kom fra, mens barnebarna hennes. Harald Godwinssons sønner flyktet trolig fra England og til Danmark, der de inntok posisjoner ved det danske hoffet. For Haralds datter, Gyda, fikk Svein Estridsson arrangert et giftermål med prinsen av Smolensk og senere Kiev, Vladimir Monomakh, en allianse som må ha vært kjærkommen for Svein, som trolig hentet leiesoldater fra dette området. Hva som skjedde videre med Gyda, sønnene etter Harald Godwinsson, eller andre engelske støttespillere de tok med seg fra England og til Danmark vites ikke da de som tidligere nevnt forsvinner fra de engelske kildene, og det ikke er skriftlige kilder fra Danmark for denne perioden. Det er derfor vanskelig å si noe om hvilken innvirkning disse sekulære flyktningene fikk på Danmark generelt, og hvilken rolle og i hvilken grad de hadde noen form for innflytelse på hoffet til Svein Estridsson.³⁷⁹

4.4.1 Geistlige flyktninger ved Sveins hoff

Det var ikke bare familie som på slutten av 1060-tallet og starten av 1070-tallet kom som flyktninger til Svein Estridsson.³⁸⁰ Munken Thomas av Elham, som var tilhørte klosteret St. Augustin, noterte tidlig på 1400-tallet at det også var geistlige som fant veien til Danmark. En abbed med navn Æthelsige, munk ved St. Augustin Abbey, Canterbury, mottok sitt embete under Edvard Bekjenneren i 1061, og skal i følge Thomas skal i 1071 i frykt for Vilhelm Erobreren flyktet til Danmark og Svein. Kilden er av en senere datering, men er troverdig fordi den kan bekreftes av andre kilder. Bekreftelsen finner man i Domesday Book, som refererer til abbedens eierskap over eiendommer i England, fram til han ble gjort fredløs av Vilhelm Erobreren. Den viktigste opplysningen fra denne kilden er likevel at eiendommen hans ble gitt videre, mens abbeden selv oppholdt seg i Danmark. I William Thornes krønike, som kan dateres til 1300-tallet, daterer Æthelsiges overtager av stillingen som abbed til ca. 1070, slik at man utfra disse opplysningene kan datere Æthelsiges avreise fra England til ca. 1070–1071. En stevning utestedt av Vilhelm Erobreren fra 1077 beretter om konfiskeringen av eiendommene Æthelsige hadde gitt til medfølgere sine, noe som viser at Æthelsige i 1077 var ute av England. Dog er han å finne i engelske vitnelister som har blitt datert til ca. 1080–1081, som viser at han på dette tidspunktet var tilbake i England. Uenighetene hans med Vilhelm Erobreren var trolig i 1080 ordnet opp i, og han kunne returnere tilbake til England. Trolig har Æthelsige oppholdt seg hele 1070-tallet i Danmark.

³⁷⁸ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1068.

³⁷⁹ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 19–21.

³⁸⁰ Det følgende er i hovedsak hentet fra Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 17–36.

En annen abbed som forlot England var Ælfwold, som hadde mottatt embetet sitt som abbed ved St. Benet, Holme i 1064, også under Edvard Bekjenneren. I følge William av Worcesters arbeid fra ca. 1400-tallet, måtte Ælfwold i likhet med Æthelsige flykte til Danmark etter den normanniske erobringen, i frykt for Vilhelm Erobreren. I redegjørelsen til munken John fra Oxnead fra 1200-tallet kommer opplysningen at Ælfwold led under Vilhelm Erobrerens styre. Disse kildene er noe sene, men kan i noen grad bekreftes av kilder som kan dateres til 1000- og 1100-tallet, som på sin side også indikerer at noen av Ælfwolds sekulære venner også ble med ham til Danmark. Et eiendomsdokument fra 1101–1107, som redegjør for tapene til klostret St. Benet, kommer det fram at en ikke navngitt eiendom ble tatt fra Ringulf og gitt videre. Ringulf selv fulgte abbeden til Danmark. Det har gjennom Domesday Book til en viss grad vært mulig å identifisere denne eiendommen, og dermed også Ringulf. Man får også gjennom Domesday Book informasjon om en annen prominent landholder, Eadric, som indikerer at Ringulf ikke var den eneste ikke-geistlige som flyktet sammen med abbeden.³⁸¹ Det kommer også fram at Vilhelm Erobreren bannlyste Eadric fra England;³⁸² hvorfor forteller ikke kilden noe om. Likevel virker det rimelig å tro at Eadric i likhet med Ringulf fulgte abbed Ælfwold til Danmark. Gjennom sine eiendommer var Eadric knyttet tett opp mot både samfunnet rundt St. Benet og abbed Ælfwold.

Man kan gjennom kildene som belyser eiendomsforholdene ta rede på når Ringulf forlot England, som er omtrent samtidig med Æthelsige. Fordi man har kilder på at Ringulfs eiendommer var fordelt av Vilhelm Erobreren innen 1075, må Ringulf – og etter all sannsynlighet også abbed Ælfwold og Eadric ha forlatt England enten veldig sent i 1069, eller helt i starten av 1070. Det er ikke utenkelig at abbed Æthelsige forlot England i samme tidsperiode. I likhet med Æthelsige ser det ut til at også Ælfwold har oppholdt seg i Danmark gjennom hele 1070-tallet. I følge John fra Oxnead kom Ælfwold, til tross for motgangen han hadde med Vilhelm Erobreren tilbake til England og embetet sitt, og døde i 1089. I følge William av Worcester flyktet Ælfwold til Danmark og kom aldri tilbake til England. For å få svar på dette er det en vitneliste, der en abbed ved navn *Alfwold* kan indentifiseres som abbeden Ælfwold. Denne vitnelisten er datert til ca. 1080, som betyr at Ælfwold og Æthelsige har kommet tilbake til England i en av periodene Vilhelm Erobreren tilbød amnesti, altså i 1079–1080.³⁸³

³⁸¹ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 23.

³⁸² Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 21–23.

³⁸³ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 23–25.

I perioden 1070–71 til 1079–80 oppholdt to innflytelsesrike engelske abbeder seg i Danmark, der minst én av abbedene ble fulgt i eksil av innflytelsesrike ikke-geistlige menn. Fordi kildene mangler, kan man ikke med sikkerhet si at disse oppholdt seg ved hoffet, eller i områder underlagt Svein Estridsson. Til en viss grad kan man gjennom fragmenter bekrefte at i alle fall Æthelsige har vært i kontakt med den danske kongen. Man finner abbeden *Elsinus* (Ælfsige/Æthelsige) i skrifter omhandlende miraklene rundt jomfru Maria, der det tidligste manuskriptet kan dateres til tidlig på 1100-tallet. Her kommer det fram at abbeden *Elsinus*, som tilhørte St. Augustin, Canterbury, ble sendt av Vilhelm Erobreren til Danmark på et diplomatisk oppdrag for å få den danske kongen og hans adelige allierte til å skrinlegge erobringsplanene sine av England. Dermed kan det ikke ses bort fra at *Elsinus* (Ælfsige/Æthelsige) hadde kontakt med Svein før Sveins invasjonforsøk av England, noe som kan ha vært med på å forme Sveins planer om erobring. Fordi invasjonstrusselen fra Danmark mot England var i perioden abbed Æthelsige fortsatt holdt sitt embete ved St. Augustin, Canterbury, kan dateres til rundt 1069/70, har abbedens diplomatiske til Danmark trolig funnet sted kort tid før Svein sendte den første flåten mot England. Det er nettopp derfor tenkelig at fordi Æthelsige allerede hadde vært i kontakt med Svein Estridsson, før erobringsforsøket, var det Sveins hoff han flyktet til i 1069–70 og oppholdt seg hos gjennom 1070-tallet.

For de geistlige som hadde overlevd den normanniske invasjonen og erobringen i 1066, må perioden før og like etter 1070–71 ha fortont seg som skremmende. Vilhelm Erobreren kvittet seg i 1070, under et konsil i Winchester, med to biskoper og erkebiskop Stigand, av angivelige helliggjorte årsaker, i 1072, under et konsil i Windsor med en av Stigands nære medarbeidere. At Vilhelm i et relativt høyt tempo kvittet seg med geistlige må ikke ses i en kirkerettslig sammenheng, ingen hadde misligholdt embetet sitt. I 1071 mistet abbeden av Abingdon stillingen sin angivelig fordi han hadde konspirert mot biskop Æthelwine av Durham, og den neste avsettelsen var, abbeden Wulfric av New Minster, Winchester, i 1072.³⁸⁴

Man kan også i ASC lese at Vilhelm Erobreren lot mennene sine plyndre alle klostrene i England.³⁸⁵ Som regel var denne plyndringen også ensbetydende med at noen mistet livet. Frykten som etter all sannsynlighet ble spredt blant de geistlige i England kan ha vært en av årsakene til at abbedene flyktet til Danmark der de sannsynligvis ble tatt i mot med åpne armer.³⁸⁶ Både Ælfwold og Æthelsige hadde tilknytning til det gamle regimet og Edvard Bekjenneren. Man får også fra William av Thorne indikasjoner på at abbed Æthelsige sammen

³⁸⁴ Bolton, 2007a, «*Was the family of Earl Siward*,»: s. 25.

³⁸⁵ ASC: DE s.a. 1070.

³⁸⁶ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 26–27.

med erkebiskop Stigand hadde ytt normannerne under invasjonen i 1066 såpass motstand ved havnen i Dover, at de tvang normannerne inn i fredsforhandlinger. Gjennom Domesday Book kan man også få bekreftet at Æthelsige hadde mottatt eiendommer av Stigand, og etter Stigands avskjed i unåde er det lite trolig at hans nærmeste allierte skulle motta gavebrev fra Vilhelm Erobreren i all overskuelig framtid. Dette kan også ha vært en medvirkende årsak til at Æthelsige flyktet til Danmark.

Ett annet svar på hvorfor de flyktet og mistet sine embeter, var at de kom fra den delen av England som stod for rekrutteringen av opprørere i 1069. Dette var det samme området der både Ælfwold og Æthelsige fungerte som viktige geistlige, og eide store landeiendommer. Dette er ikke nok til å sette disse i forbindelse med opprøret, men begge to hadde besatt viktige militære posisjoner i 1066. Ælfwold hadde vært militær kommandør på vestkysten av England, og den sekulære vennen hans, Eadric er hos John fra Oxnead referert til som kommandør av skip; i Domesday Book er han referert til som kommandør av kong Edwards skip. Man kan anta at menn med en så bred militær erfaring og med en høy militær rang, som oppholdt seg i områdene til opprøret hadde blitt møtt med forventninger om deltakelse, og i ettertid blitt møtt med mistanke. Om disse geistlige med deres medfølgere forlot England i 1070, fordi de hadde deltatt i opprøret, kan ikke bekreftes av kildene, men det er ikke utenkelig at deltakelse i opprøret var årsaken til at de måtte forlate landet.³⁸⁷ Det er ikke en usannsynlig tanke at disse geistlige, med kjennskapen til England og den militære bakgrunnen deres var en ressurs for Svein under planleggingen av invasjonforsøket i 1075.

I tillegg er det verd å nevne at Ringulf, som er satt i en relasjon til Ælfwold, kan knyttes til en av de ledene opprørerne i England. I følge Domesday Book var Ringulf en *freeman* under *Alsi* som var en av jarl Ralphs nevøer. Ralph kan identifiseres som Ralph Guader, jarl av Øst-Anglia, som også var en av lederne i det som er kjent som «Revolt of the Three Earls» som fant sted i 1075. I likhet med opprøret i 1068/69 var dette også planlagt i Øst-Anglia. De to andre lederne av opprøret var jarl Roger av Hereford, og jarl Waltheof, som også var dypt involvert i opprøret fra 1069, med familiær tilknytning til Danmark. Derfor kan det ikke kategorisk avvises at abbedene var en del av opprøret i 1069–71.³⁸⁸

For Svein Estridsson må årene etter 1066 med tanke på England fortont seg som kaotiske. I Danmark var situasjonen til forandring rolig. Olav Kyrre som konge i Norge, gav avkall på alle utenrikspolitiske ambisjoner. Hans fokus var å trygge Norge som eget rike, noe han gjorde gjennom ulike ekteskapsallianser, blant annet hans eget giftermål med Ingrid, datter av Svein

³⁸⁷ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 27–28.

³⁸⁸ Bolton, 2005, «*English political refugees*,»: s. 28–29.

Estridsson.³⁸⁹ Norge var således pasifisert, men Sveins engelske ambisjoner kollapse. Erobringer visker ut tidligere avtaler og allianser, noe som også var tilfellet for Svein Estridsson etter den normanniske erobringen i 1066. Svein må ha sett at det anglo-danske aristokratiet forsvant. Tovi Prouds barnebarn Asgar the Staller døde etter 1066, andre anglo-dansker var allerede døde, eller oppholdt seg som flyktninger ved Svein Estridssons hoff i Danmark.

Dermed var det bare jarl Waltheof igjen, som eneste jarl etter Vilhelms erobring med tilknytning til den danske kongefamilien, men han havnet under press fra ca. 1069. Det er ikke urimelig å tenke at en av avtalene mellom Svein Estridsson og Vilhelm Erobreren kan ha vært at jarl Waltheof, skulle beholde stillingen sin i England som jarl. Som tidligere nevnt mottok Waltheof jarledømmet sitt i Øst-Anglia i ca. 1065, og han inngikk giftermål med Vilhelms niese Judith i 1071; samtidig mottok han trolig store landområder av Vilhelm, som inkluderte Northumbria og en del av Huntingdon, som den innflytelsesrike dansken Torkell av Haringworth, (som også var i opprør mot Vilhelm sammen med Svein Estridsson i 1069), tidligere hadde besatt.³⁹⁰ For Vilhelm må det ha vært viktig å få kontroll over den engelske eliten, samtidig som han måtte holde de politiske spenningene med den danske kongen til et minimum.

Forholdet mellom Vilhelm og Waltheof må under perioden til 1066–1076 må mildt sagt vært turbulent, der de trolig har hatt maktpolitiske uenigheter fra dag en. Hvilken kommunikasjon Danmark og England har hatt i perioden kan ikke vites, men det har med all sannsynlighet vært en form for kommunikasjon mellom Danmark og Sveins siste jarl i England, hvor Svein ble fortløpende oppdatert om situasjonen etter maktoverdragelsen til Vilhelm. Med freden som ble sluttet mellom Svein og Harald Hardråde i 1064, har Svein etter all sannsynlighet beholdt flåten, eller i alle fall restene av den, og kan ha vært klar for et erobringforsøk allerede i 1067. Svein hadde – så lenge han hadde økonomien til det – ingen problemer med opprette og mobilisere en flåte på kort tid, som om ønskelig kunne blitt brukt i et angrep mot England. Det er mulig at i Svein stedet for å gå til et angrep tidligere enn 1069, satt i Danmark og ventet på at engelskmennene og normannerne skulle slite hverandre ut gjennom ulike konfrontasjoner og opprør. Svein hadde trolig i perioden 1066–1069 forsøkt alle former for diplomatiske kanaler med Vilhelm, men at diplomatiet på et tidspunkt feilet eller av andre årsaker ble brutt. Dette kombinert med at det anglo-danske aristokratiet forsvant, må ha gjort at Svein innså at han mistet alle dem som tidligere hadde opprettholdt de danske

³⁸⁹ Moseng, Opsahl, Pettersen og Sandmo, 2007, *Norsk historie : 1 : 750–1537*: s. 87.

³⁹⁰ Bolton, (Under publisering)-a, «Earl Siwards Mythological Genealogy and the Death of His Son, Earl Waltheof»: s. 3, fotnote 5.

interessene i England. For Svein var det bare én mulighet igjen for å ivareta ambisjonene og interessene hans i England: invasjon. Muligheten kom i forbindelse med det engelske opprøret i 1068–71.

4.5 Det engelske opprøret 1068–1071

Uroen i 1068 startet i det nordlige England, etter at kong Vilhelm, etter å ha «hørt på sine uærlige og grådige normanniske ledsagere» holdt tilbake en datter fra et giftermål med Edvin. Edvin av Mercia og broren hans Morcar av Northumbria vendte seg mot kongen som et resultat av dette. I følge William av Malmesbury, skal Edvin og Morcar ha hatt ambisjoner om den engelske tronen etter Harald Godwinssons død, men ikke funnet støtte.³⁹¹ Dog var det neppe et tapt giftermål som gjorde at Edvin følte seg truet av den politiske utviklingen i 1068. Det var i ca. 1068 Vilhelm gav de juridiske rettighetene til fylkene i Mercia til abbeden Æthelwig av Evesham, men med et unntak. Delen av Mercia, som Edvin hadde kontroll over. For Edvin betydde dette at hans jarledømme ble omringet, og derfor følte seg truet av Vilhelm. Det ble opprettet mindre jarledømmer som gikk til normannere og under Vilhelms kontroll. Orderic beskriver Edvins reaksjon som et opprør mot det normanniske styret.³⁹²

ASC beskriver hendelsene i perioden 1068–1070 som et anliggende som bare omhandlet Northumbria, selv om både ASC indirekte sammen med andre kilder forteller noe helt annet.³⁹³ Samtidig må man heller ikke se Vilhelms konflikter med Northumbria, som en konflikt som startet i 1068. Northumbria kan i perioden sammenlignes med Det ville vesten, der kongen trolig gjorde klokt i å la jarlene styre og holde seg lengst mulig unna. Northumbria ville bli styrt fra Northumbria, helst uten noen form for påvirkning fra sør. Konfliktene mellom Vilhelm og Northumbria må derfor ses i kontekst med kravene Vilhelm stilte om en formell underkastelse av magnatene i Northumbria. Responen fra magnatene i York var at de nesten startet et opprør.³⁹⁴

Etter oppføringen av en borg i Nottingham fikk magnatene i York panikk, og i et forsøk på å roe situasjonen fikk kongen nøklene til York og det ble utvekslet gisler. Blant gislene som ble utvekslet var også Gospatric, som var sønn av Arnkell, som i perioden var den mektigste mannen i Northumbria. Til tross for anstrengelsene deres overfor kongen, kom det neste trekket fra normannisk hold, da Vilhelm, uten å møte motstand, bygde en borg i York. Ved sin ankomst i York skal Vilhelm også ha forsterket to borger, med femhundre mann. Denne

³⁹¹ WaM, *Gesta Regnum Ang.* : Bok iii, kap 249.

³⁹² OV: Bok IV, ii 183–184.

³⁹³ ASC: DE, s.a. 1068–1070.

³⁹⁴ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 25–26.

maktdemonstrasjonen fra normannisk hold gjorde at thegnene i nord, i frykt for represalier, sluttet fred med kongen. Noen magnater, som hadde stått i opposisjon mot Vilhelm samt jarl Gospatric valgte å flykte til Skottland.³⁹⁵ I følge John av Worcester skal Gospatric sammen med flere adelige, fra Northumbria som fryktet kongens harde styre, seilt til Skottland, sammen med Edgar ætlingen, moren, og de to søstrene hans. Der skal de ha blitt tatt i mot av den skotske kongen Malcolm.³⁹⁶ Før slutten av året, dro Vilhelm til Normandie etter å ha oppnevnt normanneren Robert de Commines som jarl av Bamburgh, som var forlatt av Gospatric.³⁹⁷

Høsten 1068 følte Vilhelm seg trygg med tanke på Northumbria, og sendte tilbake leiesoldatene sine.³⁹⁸ I slutten av januar 1068 angrep northumbrene byen Durham, drepte de normannerne de fant i gatene, og beleiret biskopens hus. Fordi de ikke klarte å utføre et stormangrep for å ta byen, satt de fyr på den, og i et fluktforsøk ble Robert, sammen med angivelig ni hundre menn drept.³⁹⁹ Hos William av Jumièges kan man lese:

... and they withdrew to an area in a certain county, Cumberland, which is inaccessible on account of water and woods, where they raised a stronghold, called Durham in their own language. From there they organized frequent raids and remained hidden for some time while waiting for the arrival of Svein, king of the Danes, to whom they had sent messengers to ask for his support. They also despatched envoys to the inhabitants of York, to reveal their wicked, ill-fortuned venture and won them over. They combined forces and with the support of mercenary troops, encouraging each other in resistance, they fortified York, and appointed as their king a boy, named Edgar, who descended from the same noble stock as King Edward.⁴⁰⁰

ASC kommer med en lignende beretning om begynnelsen til opprøret. ASC beretter også at øyeblikkelig etter drapet på Robert ankom Edgar ætlingen York, sammen med alle mennene fra Northumbria, og mennene i festningen sluttet fred med Edgar.⁴⁰¹

Opplysningene fra William og ASC sier lite om hvem som var lederne av opprøret, og hvilken relasjon de eventuelt hadde til Svein Estridsson. Northumbria var etter erobringen i 1066, den siste anglo-danske bastionen i England og hadde trolig tett kontakt med Danmark.

Vilhelms reaksjoner på opprøret tyder på at han langt fra hadde anglo-danene, northumbrene og Northumbria under kontroll. For å få en klarere forståelse av Sveins tilknytning til opprøret, er det viktig å se rollen anglo-danene hadde under opprøret 1068–71 og deres motstand mot Vilhelm, og Vilhelms forsøk på å få kontroll over Northumbria. Noen

³⁹⁵ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 57.

³⁹⁶ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1068.

³⁹⁷ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 26–27.

³⁹⁸ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 26–27.

³⁹⁹ ASC: DE s.a. 1069.

⁴⁰⁰ WaJ, *gesta Normannorum*: Bok, vii, kap. 19.

⁴⁰¹ ASC: DE s.a. 1068.

av mennene som var dypt involverte i opprøret mot Vilhelm var menn med tette bånd til Svein Estridsson og Danmark, noe Vilhelm var klar over. Jarl Waltheof var med, og som tidligere nevnt kan han ha vært Svein Estridssons tremenning.⁴⁰² Om man går til Orderic Vitalis kommer han med flere navn, Marleswein, Gospatric, Edgar ætlingen, Arnkell og Karlis fire sønner (som er ikke navngitt i kildene). Disse sluttet seg til det Orderic beskriver som andre mektige rebeller, som slo seg sammen med borgerne og menn fra distriktet, og som sammen gikk til angrep på den kongelige borgen i York.⁴⁰³ Alle disse mennene, med unntak av Marleswein var tilknyttet huset Bamburgh, som hadde styrt den nordlige delen av England siden starten av 1000-tallet.⁴⁰⁴ Særlig denne nordlige delen er kjent for sine lange og tette bånd mot Skandinavia.

Man kan utfra disse opplysningene om opprørets trolige ledere, samt foreningen av mennene i nord si noe om størrelsen på opprøret, og misnøyen mot Vilhelm Erobreren og det normanniske styret. En forkynning fra 1069, viser at den normanniske bosetningen i nord var begynt. For disse mennene, med felles familiebakgrunn, -tilknytning og maktbaser i nord, må Vilhelms tilstedeværelse følte som en ekstrem trussel mot deres eksistens og posisjon.⁴⁰⁵

Den langt på vei bakenforliggende årsaken til opprøret og uroen i nord må settes i kontekst med innbyggernes, både de som var knyttet til huset av Bamburgh, og ulike anglo-danske familiers sterke motstand mot å underkaste seg et direkte styre fra sør og Vilhelm. Kong Edgars legale anerkjennelse av Danelagen, var holdt nidkjært av mennene i nord. For disse mennene var det av liten betydning *hvem* som prøvde å styre dem, svaret fra nord var opprør og valg av ny konge. Siden starten av det danske kongedømmet, som erkebiskopen i de nordlige provinsene i sin tid hadde støttet, til fordel for kongen i Winchester, var det at Northumbria skulle velge seg sin egen konge en eventualitet som de vest-saksiske kongene lenge hadde fryktet. Northumbrenes utvelgelse av Edgar ætlingen som konge, og alliansen deres med Svein Estridsson, må for Vilhelm Erobreren ha fortont seg som et skrekksenario som ble en realitet.

Vilhelms respons, var at han etter å ha returnert fra Normandie sendte hæren og troppene sine i et voldsomt tempo nordover, for å slå ned opprøret.⁴⁰⁶ I følge ASC kom Vilhelms og hans tropper overraskende på opprørene i høyt tempo sørfra, der hæren hans sendte opprørene på flukt, og drepte dem som ikke kom seg unna, noe som i følge kildene skal ha vært flere hundre menn.⁴⁰⁷ Edgar ætlingen var i følge ASC en av de som kom seg unna, og returnerte til

⁴⁰² 4.1.1

⁴⁰³ OV: Bok IV, ii. 188.

⁴⁰⁴ ASC: s.a. 1068.

⁴⁰⁵ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 29–31.

⁴⁰⁶ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 32–33.

⁴⁰⁷ ASC: DE, s.a. 1068.

Skottland.⁴⁰⁸ Den eneste tilleggsopplysningen rundt opprøret jeg kan se kommer fra William⁴⁰⁹ og Orderic⁴¹⁰ som rapporterte at sønnene til Harald Godwinsson var med i opprøret og deltok i slaget mot Vilhelm i York, der de etter nederlaget flyktet med restene av fars hær og flåte til den irske kongen, for å be om støtte, noe de i følge disse to kildene skal ha fått. Hvor stor betydning deres eventuelle deltagelse i slaget mot Vilhelm hadde, i forhold til Sveins intervensjon i opprøret er usikkert. Harald Godwinsson var Svein Estridsson fetter, men det er lite trolig at Haralds sønner i denne situasjonen skal ha agert i det første opprøret på vegne av andre enn seg selv.

Kong Vilhelm skal ha blitt i York etter opprøret og fått oppført en ny borg. Han sendte de flamske troppene sine i retning av Durham, men opprørerne kom seg unna. Selv om opprøret var slått kraftig tilbake, var lederne fortsatt på frifot, og hadde fått en ny og mektig alliert i jarl Waltheof. Det er rimelig å anta at han i perioden 1068–1069 var i kontakt med Svein og det danske hoffet, der han trolig kom med opplysninger om opprørets utvikling, som igjen kan ha vært utslagsgivende for Sveins avgjørelse om når flåten fra Danmark skulle sette kursen mot England. I følge William av Malmesbury hadde angivelig Waltheof i starten vært en god venn av den nye kongen, men på et tidspunkt, trolig i forbindelse med uroen i Øst-Anglia gikk Waltheof over til opprørerne.⁴¹¹ Williams skriver at hun ikke skjønner hvorfor Waltheof sluttet seg til opprøret i 1069. Jeg tror at svaret på dette ligger i hans mulig slektsrelasjon til det danske kongehuset, der Svein var mer enn interessert i å reetablere de danske interessene sine i England. Samtidig kan Waltheof følt at posisjonen hans var truet av de normanniske borgene som ble oppført året før i Cambridge og i Huntingdon. Waltheofs sidebytte fra de engelske opprørerne og til den danske erobningsflåten kan medvirket at mindre mektige menn fra de østre midtlandene og Øst-Anglia trakk seg fra opprøret. Likefult var det en kontingent med øst-angler involvert i opprøret i York, der noen av disse senere flyktet til Svein i Danmark, blant annet abbed Ælfwold av St. Benet, Holm.⁴¹²

⁴⁰⁸ ASC: DE s.a. 1068.

⁴⁰⁹ WaJ, gesta Normannorum: Bok vii, kap. 19.

⁴¹⁰ OV: Bok IV, 189–190.

⁴¹¹ WaM, *Gesta Regnum Ang.* : Bok iii, kap. 253.

⁴¹² Williams, 1995, *The English and the*, : s. 35.

Kapittel 5: Det danske erobringsforsøket i 1069/70

Slik jeg tolker kildene er det vanskelig å si noe om hvorvidt Sveins motiv og ide om kravet hans på den engelske tronen ene og alene stammet fra avtalen med Edvard Bekjenneren, som man kan finne i beretningen til Adam av Bremen,⁴¹³ eller om han anså seg som arvingen etter Knut den mektige og Hardeknut eller sin fetter på farssiden Harald Godwinsson. Han var barnebarn av Svein Tjugeskjegg, nevø av Knut den mektige og fetter av Harald Harefot, Hardeknut og Harald Godwinsson, samtlige var tidligere konger av England. Fordi det ikke står noe om Svein Estridssons erobringsforsøk i det nordiske kildematerialet kan man ikke med sikkerhet vite når planleggingen eller avgjørelsen om en invasjon av England ble tatt. Likevel er det engelske kildematerialet forholdsvis rikt på informasjon om omstendighetene i England rundt det engelske opprøret 1068–70, som kan gi noen indikasjoner på når Svein tok avgjørelsen om å sende den første flåten til England.

Man kan gjennom rapporteringen fra *ASC* se hvordan vikingraidene, fra 850-tallet og utover midten av 860-tallet, utviklet seg fra plyndringsraid, til organiserte kampanjer, hvis mål var lengre opphold i England.⁴¹⁴ Utover midten av 870-tallet og utover 880-tallet begynte danene, som tidligere hadde returnert til Danmark etter raidene, og bosette seg i Øst-Anglia, deler av Mercia og Northumbria; områder som i dag er kjent som Danelagen. Innen år 920 var danene underlagt den engelske kongen, og hadde tapt sin tidligere politiske selvstendighet.⁴¹⁵ De fortsatte innenfor sine egne områder med dansk sedvane, og det er ingenting som tyder på at båndet til Danmark på noe tidspunkt ble brutt.

Båndet mellom Danmark og Northumbria ble etter erobringen til Knut den mektige i 1016 forsterket. Erik Ladejarl, som var innenfor Knuts innerste krets, og en viktig alliert, ble satt inn som jarl av Northumbria, noe som også var med på å forsterke de anglo-danske relasjonene til Norge og Danmark.⁴¹⁶ Den neste jarlen av Northumbria var jarl Siward, som trolig var søskenbarn av jarl Ulf, Sveins far. Det er derfor rimelig å anta at jarlene under regjeringsperiodene til Knut og Edvard Bekjenneren hadde tett kontakt med det danske hoffet, og fra 1040-tallet med Svein Estridsson. Mye av den anglo-danske eliten forsvant riktignok under Vilhelm, men det er ikke utenkelig at de gjenværende anglo-danene, og da særlig i periodene med opprør, beholdt og styrket båndene og relasjonen til Svein og Danmark. Man kan derfor på mange måter se på Northumbria som den siste anglo-danske bastionen i England,

⁴¹³ AB, *Gesta*: Bok II, lxxviii (74) og Bok III, xxii (11).

⁴¹⁴ *ASC*: s.a. 850–867.

⁴¹⁵ Niels Lund, *Danelagen*, 2017.

⁴¹⁶ Bolton, 2017, *Cnut the Great*: s. 74–75 og 95.

der de gjennom opprør forsøkte å løsrive seg fra Vilhelm. På grunn av den tette relasjon mellom Svein Northumbria, er det ikke vanskelig å forstå hvorfor de i 1069/70, og senere i 1075, valgte å støtte Svein og den danske invasjonsstyrken. For anglo-danskene i Northumbria dreide seg for dem like mye om å få gjenopprettet den autoriteten de hadde hatt under Knut og Edvard, som det var for Svein og få reetablert de danske interessene sine i England.

Derfor må Vilhelms problemer med Northumbria vært en gavepakke for Svein, som må ha visst at han hadde støtte av opprørerne i Northumbria. Om eroblingsplanene var noe Svein hadde hatt fra Vilhelm Erobreren tok tronen i 1066, der han i perioden rustet opp og ventet på rette det retteøyeblikket, eller om han startet opprustingen når opprøret startet i 1068, og i 1069 hadde en flåte som var klar for England, har man ingen mulighet til å si med sikkerhet. Likevel mener jeg at det ikke er urimelig at det var en kombinasjon av alle disse som førte til invasjonsforsøket.

Det er ingenting som tyder på at han i 1066 etter Edvard Bekjennerens død og innsettelsen av Harald Godwinsson hadde konkrete invasjonsplaner for å avsette Harald Godwinsson. Trolig fikk Svein med Harald på tronen ivaretatt de danske interessene sine i England, og økonomisk støtte fra England. Situasjonen i Danmark var fra 1064 rolig ettersom Svein hadde fått en fredsavtale med Harald Hardråde, som gjorde at Svein for første gang siden han besteg tronen som konge av Danmark fikk et opphold når det gjaldt krigføring. Etter nitten år med konstant krigføring med Norge er det tenkelig at Svein kan ha slitt økonomisk, derfor er det vanskelig å ha et utgangspunkt i at Svein i perioden 1066–1069 har hatt en flåte stående klar for avgang til England, fordi å ha en stående hær var en kostbar affære.

Man kan i beretningen til Orderic Vitalis lese at engelskmennene etter erobringen i 1066 sørget over sin tapte frihet, og at de gikk sammen for å kvitte seg med Vilhelm Erobreren. Noen skal ha sendt bud etter Svein, kongen av Danmark og bedt ham skynde seg med å gjøre krav på England, som hans forfedre Svein Tjugeskjegg og Knut den mektige hadde tatt med vold.⁴¹⁷ Noen anglo-daner hadde flyktet i eksil, der de enten kunne levde i fred, eller reise en hær med hjelp av utlendinger for å en dag dra tilbake til England å ta hevn på Vilhelm Erobreren. Noe av det samme finner man hos William av Jumièges, der opprørerne etter å ha inntatt festningen i Durham satt i skjul mens de ventet på Svein, danenes konge.⁴¹⁸ Ingen av de andre kildene beretter noe om at opprørerne skulle sendt bud etter Svein i kampen mot Vilhelm Erobreren. Likevel er det ikke usannsynlig at det ble bedt om støtte fra Danmark.

⁴¹⁷ OV: Bok IV, ii, 172.

⁴¹⁸ WaJ, gesta Normannorum: Bok VII, kap. 19.

Det er ingenting i kildene som indikerer på at Svein var med å starte opprøret, eller deltok i det på andre måter. Likevel kan det heller ikke utelukkes at Waltheofs deltakelse i opprøret kan settes i forbindelse med Svein. Danmark hadde vært nitten år i krig, noe som trolig har vært den viktigste årsaken til at Svein ikke gikk mot England i de første par årene etter 1066. Et angrep mot England og Vilhelms enorme hær må i denne perioden ha vært noe Svein selv så på som en umulighet. Sveins mulighet kom med opprøret som startet i 1068, der Vilhelm Erobrerens hær allerede hadde fått slite med opprørerne, samtidig som Svein visste at han i England ble møtt av opprørerne, og således ikke ble stående alene i kampen mot Vilhelm.

Hvorvidt Svein støttet opprørerne, forteller kildene ingenting om; derimot kommer det fram av kildene at opprørerne henvendte seg til Svein for hjelp, noe som tyder på at Svein muligens ikke har hatt en nøytral rolle under urolighetene i England. Man kan videre hos Orderic Vitalis lese at Svein, etter at Gyda Godwins enke hadde flyktet, startet med å samle sammen en flåte, bestående av engelskmenn og daner, som kan dateres til rundt 1068. Han hadde da i følge kilden mottatt flere sendebud fra engelskmennene som bønnfalt han om å sende hjelp og annen støtte.⁴¹⁹ Det skal ha vært i perioden rundt det engelske opprøret at Adam av Bremen besøkte Svein og hans hoff i Danmark, og Svein fortalte Adam om arvekravet sitt på England, der Edvard skal ha gjort Svein til sin legitime arving.⁴²⁰

Det er viktig å få fram hvordan Svein, trolig har presisert arvekravet sitt til England overfor Adam, slik at han ved en invasjon ikke ville framstå som en tronrøver. Hvorvidt Edvard testamenterte den engelske tronen til Svein kan man ikke vite med sikkerhet, men det er ikke en umulighet at dette var noe Edvard gjorde som en del av hans «splitt og hersk» politikk.

I følge William av Malmesbury fant Svein det å leve i fred og fordragelighet utålelig, og sendte sønnen sin Knut på to erobringforsøk til England.⁴²¹ Denne bemerkningen fra William mener jeg man burde leses med forsiktighet. Jeg tror at Svein sannsynligvis først forsøkte alle mulige diplomatiske kanaler overfor Vilhelm Erobreren før han gikk til invasjon. Svein så i løpet av disse årene alle anglo-danene som tidligere hadde vært i England og holdt hevd kravet hans, og som kunne gjøre krav på tronen for ham, forsvinne. Den normanniske erobringen må ha gjort at det diplomatiet, eller trusler, som tidligere hadde fungert, hadde mistet sin funksjon. Det ser ut til at forholdet til England i perioden 1066–1069 har vært forholdsvis godt, men at Svein på et eller annet tidspunkt innså at Vilhelm ikke lot seg forhandle med, true, og kanskje viktigst av alt, ikke lot seg fjerne uten makt. Uansett hvilke motiv Svein hadde, som arving etter

⁴¹⁹ OV: Bok IV, ii. 191.

⁴²⁰ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 36.

⁴²¹ WaM, *Gesta Regnum Ang.* : Bok iii, kap. 261.

Edvard Bekjenneren eller Knut den mektige, Hardeknut eller Harald Godwinsson eller som en mann som ikke likte fred, sendte han den første flåten mot England i 1069. I følge Orderic Vitalis var Svein en mektig mann, som kunne hente ressurser ut fra sitt eget kongedømme, samtidig som han kunne samle store hærer fra nabolandene sine, som var vennlig innstilte overfor han. Han skal ha hentet tropper fra «Poland, Frisia, and Saxony all helped. Lithuania also sent many auxiliary troops to aid of the English. » Videre står det «... Swein – as I said before – sent a mighty fleet to England against King William. »⁴²²

5.1 Den første flåten 1069/70

Den første flåten som ble sendt mot England i 1069, var under kommando av Asbjørn Estridsson, som dro over med to av Sveins sønner, Harald og Knut.⁴²³ I følge ASC var det også med en ikke navngitt sønn, samt biskop Christian av Århus og jarl Torkell;⁴²⁴ hvem denne jarl Torkell var vites ikke, men han har trolig vært i en nær relasjon til den danske kongefamilien.⁴²⁵ I følge Orderic hadde Svein satt sammen en stor flåte under kommando av de to sønnene hans, jarl Asbjørn, to biskoper og tre jarler som Svein aktet høyt.⁴²⁶ Størrelsen på flåten spriker noe: John av Worcester melder om 240 skip; det samme gjør D-manuskriptet i ASC, mens E-manuskriptet i ACS, William av Malmesbury og Henry av Huntingdon opererer med et antall på 300 skip.⁴²⁷ Nøyaktig antall skip, kan ikke vites, men jeg tror ikke kildene overdriver i at antallet skip var en plass mellom 250–300 skip. Slik jeg ser det var ikke dette en plyndringsflåte, men en erboringsflåte, der Svein trolig har samlet sammen det som var av skip og båter som kunne klare overfarten med væpnede menn. Til sammenligning var flåten Harald Godwinssons sønner kom med på litt over 60 skip. Hvorfor Svein selv ikke var med på den første flåten står det ikke noe om i kildene. Det er ikke urimelig å anta at han selv måtte bli igjen i Danmark for å opprette en flåte til.

Flåten skal i følge Orderic Vitalis ha tatt den gamle vikingruten opp mot Northumbria.⁴²⁸ De skal først ha gått i land i Dover, hvor de ble angrepet av de kongelige styrkene og drevet til Sandwich, hvor de igjen ble drevet tilbake av normannerne. De så en mulighet for å stoppe i Ipswich for å plyndre, men ble der også drevet tilbake av innbyggerne, der tretti menn i den

⁴²² OV: Bok IV, ii. 191.

⁴²³ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1069.

⁴²⁴ ASC: D s.a. 1069 og E s.a. 1070. ASC opplyser for 1070 at biskop Christian møtte Svein ved Ely, derfor må han ha vært med den første flåten, sammen med Asbjørn og Sveins sønner.

⁴²⁵ Bolton, 2009, *The empire of Cnut the great*, : s. 313.

⁴²⁶ OV: Bok IV, ii. 190.

⁴²⁷ ASC: DE s.a. 1069. ; WaM, *Gesta Regnum Ang.* : Bok iii, kap. 261. ; JaW, *Chronicon*, : s.a. 1069. ; HaH: Bok vi, kap. 32.

⁴²⁸ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 36.

danske flåten skal ha blitt drept før de gikk videre til Norwich, der de skal ha blitt møtt av Ralph av Gael. Her skal angivelig mange daner ha blitt drept, mens andre skal ha blitt drevet på sjøen og druknet, før resten ble tvunget til retrett tilbake til flåten.⁴²⁹ De tre andre kildene, Henry av Huntingdon, John av Worcester og ASC nevner ikke noe om disse stoppene. Likevel er det ikke noe grunn til å her tvile på Orderics framstilling av reiseruten. De har trolig benyttet seg av den gamle vikingruten, der det kan tenkes at de på vei opp mot Northumbria, i tillegg til å plyndre, også stoppet innom handelsknutepunkt. I framstillingen i de tre andre kildene går flåten rett til Humber der de møtte jarl Waltheof, Mærlesvein, Edgar ætlingen,⁴³⁰ og Gospatric, sammen med resten av mennene fra Northumbria. Sannsynligvis har disse kildene utelatt de tidligere stoppene, fordi det var først når de kom til Northumbria at de kom i kontakt med den kongelige hæren. De skal ha startet på veien opp mot York, stormet borgene og jevnet dem med jorden, plyndret, og drept flere hundre normannere.⁴³¹ 19. september skal normannerne vært på defensiven og satt fyr på husene nært slottet for å forhindre at danene skulle bruke husene for å fylle grøftene rundt slottet. Dessverre spredte brannen seg, og plutselig var hele byen inklusive St. Peter's minster gått opp i røyk. Før hele byen var nedbrent skal danene ha ankommet York, ødelagt slottene og drept 3000 normannere. De eneste som ble spart var Vilhelm Malet, hans kone og barn, samt noen få andre, før danene returnerte til skipene sine med et enormt plyndringsbytte.

Vilhelm Erobreren må på dette tidspunktet ha blitt klar over trusselen danene faktisk utgjorde. Han skal ha samlet sammen det han klarte av hæren sin og sendt dem i et voldsomt tempo mot Northumbria, der han skal ha ødelagt Northumbria og nærliggende «*shires*» for vinteren og drept for fote, for å forsikre seg om at danene ikke kunne få støtte av befolkningen eller forsørge hæren sin gjennom plyndring. Dette var ikke første året Vilhelm hadde brukt brente jords taktikk, men i følge John av Worcester hadde Vilhelm i 1069 og i 1070 herjet England, og da særlig Northumbria så til de grader at det endte med en omfattende sultkatastrofe i de nordligste områdene. Så ille «*that man ate the flesh of horses, dogs, cats and human beings*».⁴³² Når og hvordan den danske hæren skal ha blitt presset til retrett i York kommer ikke fram i kildene, men Vilhelms hær fikk presset den danske hæren tilbake til skipene sine som la seg med flåten sin i elven Humber der Vilhelm ikke fikk tak i den med hæren sin.⁴³³

⁴²⁹ OV: Bok IV, ii. 191–192.

⁴³⁰ I ASC er Edgar omtalt som prins Edgar.

⁴³¹ ASC: DE s.a. 1069.

⁴³² JaW, *Chronicon*, : s.a. 1069.

⁴³³ ASC: D s.a 1069.

Vilhelm skal ha sendt sendebud til Asbjørn Estridsson, og i hemmelighet lovet ham en stor sum penger samt løfte om at han og flåten kunne forlate England uten å komme til skade om de forlot landet uten kamp når vinteren var over. Asbjørn, som i følge John av Worcester var en grådig mann, skal ha takket ja til denne avtalen.⁴³⁴ Hvorvidt Asbjørn var grådig og dette var årsaken til at han aksepterte avtalen kan man ikke vite med sikkerhet. Slik jeg ser det var Vilhelm Erobrerens krigsmaskin, kombinert med nedbrenningen av Northumbria trolig også en medvirkende årsak. Vinteren var i anmarsj, og det kan være at Asbjørn innså at det ville bli vanskelig å presse den normanniske hæren tilbake uten snarlige militære forsterkninger fra Danmark. Vilhelm kunne trolig enkelt hente nye soldater fra Normandie, der overfarten over kanalen om vinteren var langt mindre strabasiøs kontra den over Nordsjøen. Asbjørns intensjoner bak kapitulasjonen har trolig vært gode nok, der alt ikke handlet om hans egen grådighet, men viten om at de rett og slett ikke kunne hankes med Vilhelms hær.

Til jul i 1069 var det ingen tvil om at Vilhelm Erobreren var kongen, da han viste overlegenheten sin ved å bære kronen i York.⁴³⁵

Tidlig i 1070 gav Vilhelm Erobreren ordren om at alle klostrene i England skulle plyndres og rikdommene skulle tilfalle ham.⁴³⁶ Hvorvidt dette var fordi han trengte ressurser til leiehæren og hæren sin, eller om dette ble gjort i frykt for at de skulle bli plyndret av danene framgår ikke av kildene, men det er ikke en urimelig tanke at begge deler spilte inn. Samtidig begynte Vilhelm å kvitte seg med biskoper og abbeder som ikke hadde blitt dømt i henhold til geistlige eller sekulære årsaker. De som ikke kom seg unna ble holdt fengslet med grunnlag i at Vilhelm mistenkte dem for å være i opposisjon til det normanniske styret; disse ble naturlig nok erstattet med Vilhelms egne normanniske biskoper og abbeder.⁴³⁷ Det er tenkelig at Vilhelm hadde erfart at både opprørerne under det engelske opprøret i 1068–69, og kanskje også den danske invasjonsflåten, om ikke mottok støtte fra det geistlige England, så i alle fall hadde fått en form for støtte eller sympati. Samtidig var Vilhelm sannsynligvis klar over at en ny flåte fra Danmark under kommando av Svein Estridsson var på vei, og tok forhåndsregler for å unngå at geistlige som hadde vært i tjeneste før erobringen i 1066 ikke skulle yte sympati eller støtte til Svein og danene.

⁴³⁴ JaW, *Chronicon*, : s.a 1069.

⁴³⁵ Williams, 1995, *The English and the*, : s. 32.

⁴³⁶ WaM, *Gesta Regnum Ang*, : s.a. 1070. ; ASC: s.a 1070.

⁴³⁷ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1070.

5.2 Sveins ankomst i 1070

Sveins flåte kom i juni 1070, og dens størrelse er ikke opplyst i kildene. Likevel er det tenkelig at Svein hadde samlet sammen en anselig flåte. I følge William av Malmesbury var Svein Estridsson

*... the only obstacle between Vilhelm and continual peace and happiness, and it was with him in mind he hired such a great multitude of knights serving for pay, from every side of the Alps, that their numbers were a burden on the kingdom.*⁴³⁸

Dette tyder på at Vilhelm tok den danske trusselen alvorlig, og jeg tror ikke der er urimelig å anta at Vilhelm var oppriktig redd for Svein og den danske flåten. Situasjonen rundt Svein Estridssons ankomst i 1070 kommer noe ulikt fram i kildene. I beretningen til John av Worcester returnerte Asbjørn tilbake til Danmark våren 1070 med flåten han hadde overvintret med i Humber, trolig også med plyndringsbyttet, hvorpå Svein sendte ham i eksil, fordi han hadde mottatt pengene fra Vilhelm, noe som var i mot danenes ønsker.⁴³⁹ Dette er den eneste kilden som forteller at Svein sendte Asbjørn i eksil.

At Svein sendte Asbjørn, sin egen bror og et prominent medlem av den danske kongefamilien, i eksil vitner om at Svein ikke tok Asbjørns retrett særlig pent, og at Sveins intensjon med den første invasjonsflåten ikke var plyndring eller å få utbetalt et engangsbeløp, men erobring. John av Worcester beretter ingenting om at Svein selv kom til England. Det gjør heller ikke Orderic Vitalis, hvis beretning er ganske lik Johns. I følge Orderic skal danene ha blitt sultet ut av England, der prinsene, biskopene, jarlene og offiserene til slutt åt like dårlig mat som soldatene. De turte ikke å plyndre eller søke til land i frykt for innbyggerne. Dette skal ha gjort at det lille som var igjen av den en gang så mektige danske flåten returnerte til Danmark, hvorpå de fortalte kong Svein om alle sine prøvelser, den redselsfulle normanniske hæren og tapet av sine kamerater.⁴⁴⁰

Her er det viktig å påpeke Orderics moralistiske pekefinger, der han i likhet med Adam av Bremen forsøkte å få fram at om man gikk i mot Guds ønsker, eller i dette tilfellet Vilhelms, ble man straffet. Summen Vilhelm betalte Asbjørn Estridsson må vært av en slik størrelse at danene uten problemer kunne kjøpe de forsyningene de trengte. I følge Williams er det tenkelig at flåten her delte seg i to, der Svein ble i Humber, mens resten under fortsatt kommando av Asbjørn Estridsson, biskop Christian og trolig Sveins sønn Knut gikk inn myrlandene, der de

⁴³⁸ WaM, *Gesta Regnum Ang.* : Bok iii, kap. 262.

⁴³⁹ JaW, *Chronicon.* : s.a. 1070.

⁴⁴⁰ OV: Bok IV, ii. 197.

skal ha blitt tatt varmt i mot av engelskmennene som «expected that they were going to conquer all the country.»⁴⁴¹

Det er ut fra kildematerialet vanskelig å si noe om støtten Svein hadde i England, men trolig hadde Vilhelm grunn til å tvile på lojaliteten til befolkningen på innlandet, særlig i øst. Leofric, abbeden av Peterborough, som var Peterboroughs siste abbed som hadde mottatt embetet sitt før erobringen av England, og deltok i slaget ved Hastings på Harald Godwinssons side. Etter Leofrics død hadde etterfølgeren hans Brand bedt Edgar ætlingen om godkjenning av embetet sitt. Vilhelms svar var å oppnevne en ny abbed av Peterborough: Tuold.

Tuold hadde i 1067 mottatt embetet som abbed av Malmesbury, men hadde raskt kommet i konflikter med befolkningen. Angivelig skal Vilhelms utnevning av Tuold ha bunnset i at han var like mye kriger som abbed. Derfor var det kanskje ikke uventet at Vilhelm satte Tuold inn en plass der han i tillegg til å få praktisert de geistlige egenskapene sine også kunne få utøvd de krigerske. Militær erfaring hos geistlige var nobelt og edelt i seg selv, men det er rimelig å anta at Vilhelms utnevning av Tuold lå i forventningen om at et opprør var nært forestående. Tuold kom raskt til sin rett: Mens Tuold og ridderne hans var ved Stamford, hadde munkene ved Peterborough hørt at klostret skulle plyndres av Hereward, som hadde kjempet mot Vilhelm i Ely.⁴⁴²

Ivar av Peterborough, kirketjeneren, tok i følge *ASC* ingen sjanser, og i ly av natten tok han med seg det han kunne bære av verdier, før han satte av gårde for å møte den nye abbeden, hvorpå han ba om hans beskyttelse og informerte ham om at Hereward var på vei for å plyndre klostret. Hereward og gjengen hans kom dagen etter og brant klostret, før de plyndret det og tok utbyttet med seg til Ely der den danske flåten ventet. Da Tuold kom fra Hastings, var alt som stod igjen en kirke fri for relikvier og kosteligheter. Selv om opprørernes argument var at de plyndret kirken for å unngå at Tuold skulle få tak i skattene som tilhørte klostret, er det ikke urimelig å anta at sannheten var at de samarbeidet med Svein Estridsson. I følge *ASC* skal Svein Estridsson og Vilhelm Erobreren ha kommet til en avtale etter plyndringen av Peterborough, hvorpå Svein skal ha fått med seg alle skattene fra klostret. Sveins flåte gikk deretter sørover, der de lå to dager før de fortsatte til Danmark.⁴⁴³ Hvorfor Sveins erobringforsøk av England i 1070 endte med retrett kan man ikke vite med sikkerhet. Det er tenkelig at Asbjørn Estridssons avtale med Vilhelm Erobreren også var gjeldene for Svein, samtidig som mye av overraskelsesmomentet var borte da Svein kom.

⁴⁴¹ *ASC*: D s.a. 1070.

⁴⁴² Williams, 1995, *The English and the*, : s. 47–48.

⁴⁴³ *ASC*: E s.a. 1070.

Jarl Waltheof hadde i 1070, før Svein kom, blitt tatt inn i varmen igjen av Vilhelm, noe som betød at Svein mistet en viktig alliert og militær støtte innad i England. Svein var trolig informert om tingenes tilstand i England da han dro fra Danmark, og det kan tenkes at han selv kom over for å se om det var mulig å gjøre et nytt framstøt mot Vilhelm og England, men på dette tidspunktet hadde nok Vilhelm klart å samle sammen det han hadde av riddere, både innad i England og fra Normandie kunne han hente det han hadde behov for av leiesoldater. For en dansk konge, uavhengig av hvor god han var på krigføring, må Vilhelms krigsmaskin ha vært for mye å hankes med, noe Asbjørn allerede i 1069 må ha innsett. Hvilken plan Svein hadde rundt det å være konge av England er vanskelig å si. Edgar ætlingen var en av dem som møtte Svein da han ankom England i 1070, og Edgar var allerede tronkandidaten utnevnt av mennene i Northumbria. Det er for meg ikke utenkelig at Svein selv var interessert i å ha en form for samkongedømme med Edgar, der Edgar hadde vært konge i England og ved å gjeninnsette anglo-daner som jarler ville Svein igjen, som under Edvard, holde sine interesser i England i hevd, samtidig som han ville ha tilgang på de engelske ressursene.

5.3 Nytt erobningsforsøk 1075

Jeg skal i det følgende redegjøre for Sveins siste erobningsforsøk av England, samt komme nærmere inn på tidspunktet for hans død, som kan settes i sammenheng med henrettelsen av jarl Waltheof.

Sveins ambisjoner om England endte ikke med det mislykkede erobningsforsøket av England i 1069/70. Det historiske narrativet rundt Svein har kalkulert med at Svein døde i 1074, hvilket betyr at han da den andre erobningsflåte under Knut allerede var død. Jeg har derfor valgt å gå ut fra de engelske kildene studiet i mitt om Svein, som melder om hans død i 1076.⁴⁴⁴ I tillegg rapporterte, William av Malmesbury at Svein «... *sent his son Cnut twice to England ...*», hvilket betyr at han var i live i 1075.⁴⁴⁵ Det kan selvfølgelig stilles spørsmålstegn rundt nøyaktigheten til disse kildene, men ASC var godt informert, det samme var John av Worcester. I 1075 fikk Svein igjen muligheten til å sende en ny erobningsflåte mot England etter det som senere har blitt kalt de «tre jarlers opprør». Denne flåten var under kommando av Sveins sønn Knut og jarl Håkon. Hvorfor Svein selv ikke var med denne flåten beretter ikke kildene om.

I følge ASC, John av Worcester og Henry av Huntingdon skal jarl Ralph Gauder av Øst-Anglia og jarl Roger, sammen med noen ikke identifiserte abbeder og biskoper gått sammen

⁴⁴⁴ JaW, *Chronicon*, : s.a. 1076. ; ASC: s.a. 1076.

⁴⁴⁵ WaM, *Gesta Regnum Ang*, : Bok iii, kap. 261.

for å kvitte seg med Vilhelm.⁴⁴⁶ I følge disse kildene skal Roger og Ralph vært ledere av komplottet. Om man går til Orderic Vitalis kan man få inntrykk av at Waltheof, som igjen var en sentral deltaker i opprøret, ble lokket med av Roger og Ralph, selv om sannheten trolig var en ganske annen.⁴⁴⁷

Vilhelm skal på dette tidspunktet ha oppholdt seg i Normandie, og raskt blitt klar over opprøret i England. I følge ASC skal Ralph og Roger i tillegg til å ha lurt bretonerne med seg i opprøret, sendt bud til Danmark etter hjelp av den danske flåten. En mulig årsak til at de vendte seg mot Danmark, var at de denne gangen ikke hadde støtte hjemme i England. Det er ikke usannsynlig at engelskmennene hadde opprøret fra 1068–1070 i friskt minne, og dermed ikke var interessert i å delta i et nytt. Jarl Waltheof så trolig selv at opprøret ikke ville nå fram, til tross for en eventuell dansk støtte. Han skal ha dratt til Normandie for å møte kongen, der han hadde tilstått, og bedt om kongens tilgivelse. Vilhelm skal ha lurt Waltheof og gitt ham tilgivelse som varte til de kom til England, der han ble kastet i fengsel.⁴⁴⁸ Jeg finner ingen steder i kildene at Vilhelm skal ha tatt med seg flere leiesoldater fra Normandie eller som i 1069/70 hastet med hæren sin tilbake til England. Det kan tenkes at Vilhelm hadde store deler av sin hær i England, i alle fall en stor nok del av den til at Knut innså at det ville være fånyttet å kjempe mot den. Knuts flåte var på 200 skip, noe som igjen vitner om at dette var en erobningsflåte, og ikke en plyndringsflåte. Likevel skal den danske flåten ha ankommet England, og mer eller mindre snudd i havna. D-manuskriptet av ASC melder at de ikke våget å kjempe mot Vilhelm, men i stedet snudde flåten og dro til York, der de plyndret og raserte St. Peters Minster, før de returnerte til Danmark.⁴⁴⁹

5.4 Svein Estridssons død og jarl Waltheofs henrettelse

Som tidligere nevnt ble jarl Waltheof fengslet av Vilhelm Erobreren, og ble sittende i nærmere et år før hans fiender ved hoffet fant han skyldig i hans rolle i «tre jarlers opprør» og han ble henrettet. Det interessante rundt denne henrettelsen er tidspunktet for den. Om man går ut fra ASC vil Svein Estridssons død vært 28 april 1076. Datoen for dødstidspunktet finner man i *Lund-annalene*, og selve datoen er trolig korrekt, men årstallet, 1074, er feil.⁴⁵⁰ Om man så går tilbake til jarl Waltheofs henrettelse fant den sted 31 mai 1076, altså ca. 33 dager etter

⁴⁴⁶ ASC: DE s.a. 1075. ; JaW, *Chronicon*, : s.a. 1074. ; Henry of Huntingdon, *Historia Anglorum*, *The history of the English people*, i Diana E. Greenway (red.), Oxford, Clarendon Press 1996: Bok vi, kap. 34.

⁴⁴⁷ Bolton, (Under publisering)-a, «Earl Siwards Mythological Genealogy and the Death of His Son, Earl Waltheof»: s. 4.

⁴⁴⁸ ASC: DE s.a. 1075.

⁴⁴⁹ ASC: D s.a. 1075.

⁴⁵⁰ Carsten Breengaard, *Muren om Israels hus : regnum og sacerdotium i Danmark 1050–1170*, Kirkehistoriske studier, København, Gad 1982: s. 47.

Sveins død. Det er derfor tenkelig at Vilhelm holdt Waltheof innesperret, fordi han grunnet sitt slektskap med Svein kunne gjort krav på den engelske tronen. I tillegg hadde denne mulige ætlingen etter de to opprørene, som endte i to danske invasjonsflåter bevisst overfor Vilhelm at han var i stand til å skaffe betydelig militærstøtte gjennom sine slektsrelasjoner i Danmark.⁴⁵¹ Trolig ville Sveins død bety at Vilhelm ikke lengre hadde noen grunn til å holde Waltheof i live. Det er ikke urimelig å tenke at Vilhelm holdt Waltheof innesperret så lenge, fordi han var redd for represalier fra Danmark, om han henrettet Waltheof mens Svein enda var i live. Så fort Svein var død, ville det å henrette Waltheof bety at Vilhelm kvittet seg med den siste anglo-dansken, men nære slektsrelasjoner til Danmark. Og dermed også kvittet seg med den siste anglo-danen som kunne gjør krav på tronen gjennom en tidligere anglo-dansk konge.

⁴⁵¹ Bolton, (Under publisering)-a, «Earl Siwards Mythological Genealogy and the Death of His Son, Earl Waltheof»: s. 10–11.

Kapittel 6: Konklusjon og oppsummering

Hovedformålet for denne avhandlingen har vært å belyse Svein Estridssons vei til den danske tronen, og hans ambisjoner om England. Delen som har omhandlet hans vei til den danske tronen har hatt som fokus å betrakte Svein og hans politikk utenfor saganarrativet, men samtidig se hva kongesagaene forteller om ham, og hvordan de framstilte han i sagaskrivernes samtid. Årsaken til dette valget er at saganarrativet sammen med Adam av Bremen i stor grad har vært lagt til grunn for vår forståelse av Svein Estridsson. Den andre delen har omhandlet Sveins ambisjoner om England, der hans slektsrelasjoner innad i Danmark har vært redegjort for, men det har også vært viktig å vise hvordan disse relasjonene gikk dypt inn i den anglo-danske eliten i Edvard Bekjennerens hoff. Det har også her vært viktig å se nærmere på hans mulige slektsforhold med jarl Waltheof. Jeg har også tatt de engelske opprørene i nærmere øyesyn for å se om disse kan settes i en form for sammenheng med Sveins to invasjonforsøk i 1069/70 og i 1075. Jeg vil i det følgende oppsummere og der det er mulig å konkludere.

Den historisk aksepterte tradisjonen rundt Svein Estridsson beretter om en konge som kom til makten ved flaks, og som nesten mirakuløst klarte å beholde den fram til fredsavtalen med Harald Hardråde i 1064. Man får forespeilet en forrædersk mann som lot seg hylle til konge over landet Magnus den gode hadde satt ham som jarl over. Og en mann som var villig til å drepe sin allierte, Harald Hardråde, da Harald ikke ville gå sammen med Svein mot Magnus. Det tydeligste bildet er likevel kongen som tapte alle slagene mot de norske kongene, og måtte flykte ydmyket til Sverige. Når det kommer til Sveins vei til den danske tronen har jeg i studiet mitt ikke funnet noen holdepunkter som kan støtte at han var ansett som en reell tronkandidat etter Hardeknuts død i 1042. Den eneste kilden som forteller noe om tronkandidatene i 1042 er Adam av Bremen, og i følge ham var det jarl Harald som stod nærmest septret.

Svein og Harald var begge sønner av fedre med dype forankringer i gamle og mektige aristokrati. Begges fedre hadde vært trusler for Knut den mektige, men bare Sveins far hadde gått til åpen krig mot Knut, og ble senere myrdet for sin rolle i slaget ved Helgeå. Likevel tror jeg situasjonen i 1042 var noe mer sammensatt. Årsaken til Haralds fortrinn over Svein hadde, ingenting å gjøre med Sveins far. Jarl Harald hadde under Knut en sentral maktpolitisk rolle både i England, Danmark og Norge, og det er tenkelig at han etter Hardeknut ble konge i England har fungert som regent i Danmark fra 1040–1042 og oppholdt seg i både England og Danmark. Jarl Harald var derfor allerede godt etablert i Danmark, og i 1042, med Norge som hisset til krig er det ikke usannsynlig at den eldre og mer erfarne Harald ble foretrukket i valget

av konge. Hvorvidt fredsavtalen som ble gjort mellom barnekongen Magnus den gode og den noe eldre Hardeknut omfattet en «arvepakt» lik den man får presentert i sagamaterialet kan man ikke si med sikkerhet, selv om det for meg virker tvilsomt at Hardeknut og danskene skulle gått med på en slik avtale. Magnus og hans regenter var klar over den trusselen jarl Harald utgjorde i deres krav på Danmark. Derfor ikke urimelig å se Magnus som aktør i drapet på jarl Harald. Igjen er kildematerialet mangelfullt og den eneste som opplyser om drapet er Adam.

Det er fra Adam, som brukte Svein som hovedkilde, opplysningen om jarl Harald nærhet til det danske septret kommer fra. Det er her verd å merke seg at Svein ikke er nevnt. I følge sagamaterialet var Svein først jarl under Magnus, før han lot seg hylle som konge i Danmark. Dette skal ha vært årsaken til krigføringen mellom de to kongene som varte til Magnus' død i 1047. Myntfunn fra Magnus' periode viser at han ikke hadde kontroll over hele Danmark, men utfra de tilrådelige kildene er det ikke mulig å si med nøyaktighet hvilke deler av Danmark de kontrollerte hver. Det er også interessant å se hvordan de engelske kildene forskyver tidspunktet for krigføringen mellom de to kongene. Sagamaterialet, særlig Snorre som har en viss form for kronologi, presenterer starten for krigføringen som ganske umiddelbar etter Sveins hylling, og Magnus tok raskt kontroll over Danmark. I følge de engelske kildene var det en eskalering i aggresjonsnivået mellom landene i 1045, der Magnus erobret Danmark i 1046 og fikk full kontroll i 1047 før han selv dør samme år.

Kildene spriker noe når det gjelder tidspunktet for Haralds tilbakekomst. ASC tyder på at Harald kom tilbake *etter* Magnus' død. Adam av Bremen roter veldig kronologisk når det kommer til Haralds retur til Norge, og kan derfor ikke tillegges særlig troverdighet. Selv om ASC, som er en samtidig kilde, dog nedskrevet på ulike tidspunkter har man skaldediktet som bekrefter Haralds tilbakekomst og underkastelse for Magnus. Jeg bemerker meg at kildene spriker noe rundt hans tilbakekomst, men har valgt å stole på skaldediktet som er en samtidig kilde, og som i tillegg ble framført for Harald. Magnus og Harald skal raskt ha inngått et samkongedømme, men dette framstår ikke som et lykkelig «ekteskap». Det er verd å merke seg at den hardeste krigføringen mellom Svein og Magnus startet når Harald returnerte ca. 1045. Det er for meg rimelig å tro at Magnus følte posisjonen sin i Norge truet av Harald, og har intensivert angrepene mot Danmark, for å sikre seg et rike om Harald skulle ta kontroll over Norge. De engelske kildene rapporterer ikke om en felles krigføring mot Svein, men *Morkinskinna* beretter at de tok ut leidangen for et angrep på Danmark. Magnus' dødsfall gjorde at angrepet ble avblåst. Han skal på sitt dødsleie gitt Norge til Harald og Danmark til Svein.

Her kan man se et skille i Sveins liv som konge. Svein var utvilsomt konge over Danmark, men måtte nå kjempe for å *beholde* makten. Hans utenrikspolitikk ble i perioden 1042/3–1064

i stor grad bestemt av Haralds framstøt mot Danmark. Haralds ambisjoner ovenfor Danmark var erobring, noe krigføringen også bevitner. For denne krigføringen har dessverre sagamaterialet i for stor grad vært vektlagt. Svein omtales positivt i sagalitteraturen, men framstillingen av ham gjør Haralds seier over ham desto større.

Når det kommer til Sveins skaldedikt har alle sagaskriverne visst at det var Sveins dikt, men satt i sagakonteksten får man av og til inntrykk av at Sveins skald byttet oppdragsgiver. Dette diktet har for forskningen min vært av stor kildemessig betydning, fordi det har gitt tilleggsopplysninger om Svein som ikke har vært «forurenset» av det norsk-islandske saganarrativet. Svein framstår ikke i diktet sitt som en tafatt kone, med en utslettet hær som ydmyket flyktet til Sverige. Han kommer fram som en handlekraftig og dedikert konge, en mann med integritet og med store diplomatiske evner. Han var i stand til å samle store flåter og hærer på kort tid, og ser ut til å ha vært respektert av menneskene rundt seg i samtiden sin.

Kanskje tapte han alle slagene mot de norske kongene, men man kan snu på dette bildet og si at de norske kongene ikke klarte å vinne over ham. Harald Hardråde, med all rikdommen sin, krigserfaringen og de store hærene sine klarte ikke å knekke kongen som tapte *alle* slag. Diktet viser også en konge som ikke hadde problemer med å hamle opp med Haralds krigsmaskineri, noe også *Nizarvisur* også bekrefter. Her kan man igjen spørre om hvordan Svein som ikke hadde tjent en formue i Bysants hentet ressurser til flåter og hærer fra. Dette spørsmålet har jeg hatt som underproblemstilling, og det har vært viktig å finne et svar fordi det forteller noe om hvordan han beholdt makten i Danmark. Kildene er sparsommelige. Sagamaterialet forteller ikke *om* Svein, han er med fordi han kriget mot Norge. Både Adam og sagamaterialet beretter likevel at han hadde en alliert i Anund Jakob. Utover denne opplysningen kan man ikke si noe om hvilke skandinaviske allierte han hadde for perioden. Likevel kan det se ut til at Sveins mange «danske ekteskap» langt på vei kan ses på som en måte for han å knytte nye allianser. Kvinnenes fedre, som trolig i brorparten av tilfellene var mektige danske stormenn, gjorde at Svein kunne knytte politiske og militære allianser i det han inngikk partnerskap med kvinner i deres nære familie.

Disse alliansene var viktige for Svein når det kom til å opprette nye hærer og flåter i krigføringen mot Norge. I delkapitlet rundt Sveins allianser, ressurser og flåter, kommer det fram at Svein hentet soldater til sine hærer fra Baltikum. Dette kommer fram i kilder som *Ágrip*, William av Malmesbury, og senere for erobringsforsøket av England fra Orderic Vitalis. Samtidig kan giftermålsalliansene med venderne indikere på at han hadde allierte der. Leiesoldatene må ha vært en kostbar affære for Svein. Derfor er det trolig at han i tillegg til å ha hentet ut ressurser fra Danmark, fikk økonomisk støtte fra sine slektsrelasjoner i England.

Det er også mulig at Sveins myntreform som fant sted i 1050–1065 ikke var en veloverveid myntreform, men en desperat handling for å kunne betale økte krigsutgifter under krigføringen mellom Svein og Harald i samme periode. Det kom i likhet med Magnus den gode ikke til noen militæavgjørelse mellom Svein og Harald Hardråde, men det ble inngått en fredsavtale mellom de to kongene i 1064. Her mener jeg at det på nytt kommer et skifte i Sveins periode som konge. I forbindelse med fredsavtalen i 1064 fikk Svein for første gang mulighet til å fokusere på noe annet enn forsvarskrig mot Norge. Dermed kan man for perioden 1042/3–1064 skille på hva som var Sveins egne handlinger, og hva han grunnet andre faktorer måtte agere på. I perioden måtte Svein agere på andres framstøt, som gjorde at hans utenrikspolitikk i stor grad ble diktert av andre.

Det samme gjelder til en viss grad Sveins ambisjoner om England, der man også på sett og vis kan se hvilke handlinger som kommer fra Svein selv, og hvilke handlinger han utførte som reaksjoner på ulike hendelser utenfor hans egen kontroll. Det er ingenting som tyder på at Svein i begynnelsen av Edwards Bekjennerens periode hadde noen klare ambisjoner om erobring av England. Dette kan ses i sammenheng med at han måtte forsvare seg selv og Danmark mot stadig hardere norske angrep. Således hadde han ikke mulighet til å lede en erobningsflåte mot England i perioden like etter Hardeknuts død. Samtidig er det her viktig å påpeke at det trolig var Hardeknut, med god hjelp av Godwin, som pekte ut sin tronfølger, og at denne etterfølgeren hadde støtte fra de mektigste jarlene, der brorparten av jarlene var anglo-daner. Flere av disse var i en nær slektsrelasjon med Svein. Valget av Edvard som Hardeknuts etterfølger var et valg som jeg tror Svein respekterte.

Fordi Knut den mektiges jarler fortsatte under Edvard Bekjenneren, og den mektigste av Edwards jarler, jarl Godwin og senere hans sønn Harald Godwinsson, var så nært tilknyttet Svein Estridsson gjennom slektskap,⁴⁵² er det ikke usannsynlig for meg å anta at Svein så at hans danske interesser i England ble ivaretatt. Sveins onkel var Englands mektigste jarl, han var fetter til den engelske dronningen, samtidig som flere av Sveins fettere satt som jarler i Edwards regjering. Til tross for Godwins død i 1053 beholdt familien sin posisjon i hoffet ut Edwards regjeringstid. Svein fikk ikke militær støtte fra England under krigføringen med de norske kongene, men det er for meg ikke urimelig å anta at Svein under krigføringen mottok økonomisk støtte fra England. Edvard var ikke interessert i et nytt dansk angrep, og hans politikk overfor Skandinavia var defensiv. Edwards støtte til Svein må ses i kontekst med Edvars

⁴⁵² Godwin var Sveins onkel. Han var gift med Gyda, som var jarl Ulfs søster.

frykt for dannelsen av et stort norsk-dansk rike, med en norsk konge som ønsket å gjenopprette Knut den mektiges nordsjøimperium.

Hvorvidt Edvard Bekjenneren skal ha lovet Svein Estridsson den engelske tronen er vanskelig å svare på med sikkerhet, da kilden til dette løftet var Svein selv. Utvekslingen av gisler under Edwards kroning i 1043 kan tyde på at det har vært uoverensstemmelser mellom de to kongene, men hva disse har dreid seg om framgår ikke av kildematerialet. Edvard drev med «splitt og hersk» overfor Svein og Vilhelm Erobreren, for å forsikre seg om at de holdt seg i sine respektive land, framfor å sette ut en flåte med kurs mot England. Likevel framstår dette som noe uklart da verken Svein eller Vilhelm i Edwards regjeringsperiode var i stand til å ta ut en invasjonsflåte overfor England.

Det er også viktig å bemerke seg utnevnelsen av Sveins bror, Bjørn Estridsson, som jarl i England. Svein sendte sin bror til England i det konflikten med Norge eskalerte til store militære sammenstøt i 1045. Derfor er det ikke urimelig å se på denne innsettelsen av Bjørn som en avtale mellom Edvard og Svein, der Svein etter utsendelsen av Gunnhild i 1044 la press på Edvard for å igjen få inn noen som kunne ivareta interessene hans i England. Uansett hva Edvard fortalte til de ulike potensielle utenlandske tronkandidatene utpekte Edvard i 1054 arvtageren sin for tronen, ved å hente tilbake Edvard ætlingen som døde kort tid etter sin ankomst til England i 1057. Selv om Edvard Bekjenneren med dette utelukket Svein som arvtageren sin bestod de anglo-danske relasjonene fram til Edwards død i januar 1066. Svein fikk under hele Edwards periode ivaretatt interessene sine i England, som trolig først og fremst omhandlet at Sveins danske arvekrav på den engelske tronen ikke skulle bli glemt.

Hvem av de engelske kongene Svein anså seg som arver av til den engelske tronen, er det vanskelig å gi et svar på. Han var barnebarn av Svein Tjugeskjegg, nevø av Knut den mektige og fetter til ikke mindre enn tre engelske konger: Harald Harefot, Hardeknut og Harald Godwinsson. I tillegg må man ta med hans angivelige arvepakt Edvard Bekjenneren. Det er for meg ikke utenkelig at Svein selv, ikke vektla så mye *hvem* han anså seg som arvingen til. Dette ble trolig ikke et tema Svein måtte forholde seg til før 1068 når invasjonsplanene begynte å ta form, og Adam av Bremen oppholdt seg ved hoffet til Sveins. At Svein har presisert arvepakten hans med Edvard overfor Adam kan ha kommet opp som et ledd i forberedelsene av invasjonen.

Ved å framstille seg som Bekjennerens arving, renvasket han seg langt på vei fra å bli stemplet som en tronrøver i spørsmålet om den engelske tronen. Nøyaktig når invasjonsplanene ble lagt kan ikke vites. Det er lite trolig at Svein hadde et ønske, eller muligheter til å gå mot England i 1066, etter den normanniske erobringen. Det er også tvilsomt at Svein like etter Bekjennerens død har hatt ønske eller mulighet for å gå til krig mot Harald Godwinsson. For

Svein må Haralds korte regjeringsperiode vært et kjærkommet avbrekk, der han for første gang hadde kontrollen over Danmark og Norge var langt på vei pasifisert. Harald Godwinsson som konge i England må ha fristilt Svein, fordi han for første gang i regjeringsperioden sin ikke trengte å agere på handlinger utført av andre. For Svein betydde sistnevnte at interessene hans i England ville ivaretas, samtidig som det danske kravet på den engelske tronen etter Svein Tjugeskjegg og Knut den mektige var holdt i hevd av en ny anglo-danske, dog ikke i en slektsrelasjon med de to førstnevnte, men med Svein gjennom Sveins far Ulf.

Katastrofen for Svein var de to raske invasjonforsøkene av England på høsten i 1066. Først av Harald Hardråde, og like etter Vilhelm Erobreren. Hvorvidt Harald Godwinsson anmodet Svein om militær støtte forteller ikke kildene noe om, og det er for meg tvilsomt at Svein av eget initiativ skulle sendt hjelp til England. Sveins flåte og den danske økonomien var trolig i perioden preget av alle årene med krigføring mot Norge, og det kan tenkes at Svein selv har antatt at dette var noe den engelske hæren selv klarte å hamle opp med. Noe den ikke gjorde. For Svein må slutten av 1066 fortont seg som kaotisk. Det er sannsynlig for meg at Svein i starten har prøvd alle mulige diplomatiske kanaler med Vilhelm Erobreren, for å få ivaretatt sine interesser i England, og beholde fotfestet. Dessverre har det trolig ikke gått opp for Svein at Vilhelm ikke lot seg forhandle med på samme måte som Edvard før det var for sent, og Sveins relasjoner som tidligere hadde strekt seg langt inn i det engelske hoffet var borte.

Den eneste engelske jarlen som var igjen var jarl Waltheof, som etter kildene og dømme, var i en slektsrelasjon med Svein Estridsson. Hvorvidt Waltheofs jarletittel under Vilhelm var et resultat av avtaler mellom Vilhelm og Svein kan ikke vites, men det er ikke utenkelig at Vilhelm har beholdt Waltheof som jarl, for å dempe spenningen mellom England og Danmark. Samtidig er det også viktig å se på betydningen til de engelske flyktningene som kom til Svein fra slutten av 1060-tallet og i starten av 1070-tallet. Dette var deler av høyadelen i England, samt geistlige i høye posisjoner i England. De sistnevnte skulle få betydningen for utviklingen av kirken i Skandinavia. Dette gir igjen informasjon om Sveins kontakter innen for den engelske eliten, både sekulært og geistlig, og hva hans tankegang rundt England og ham selv kan ha vært. Han anså seg som en konge med arvekrav på England. At høyadelen og flere prominente geistlige søkte tilflukt hos ham må ha forsterket denne tankegangen. Det er derfor tenkelig at Svein anså seg selv som en anglo-dane, framfor dane.

Svein har etter all sannsynlighet etter den normanniske erobringen i 1066 ventet på en åpning for å sende en flåte. Muligheten kom i forbindelse med det engelske opprøret som startet i 1068 i Northumbria, og som eskalerte i 1069. Opprørene som begge hadde opphav i Northumbria og Øst-Anglia, er et tydelig signal på at den siste anglo-danske bastionen i

England forsøkte å kvitte seg med Vilhelm, samtidig som opprørene også tyder på at Vilhelm selv ikke hadde kontroll over Northumbria. Sveins kontakter i Northumbria og England, sammen med flyktningene som kom til hoffet hans, informerte Svein om situasjonen og utviklingen av opprørene, som gav Svein muligheten til å avgjøre når han skulle sende flåten over til England. Det er her ingenting i kildene som tyder på at Svein var en aktør i starten av opprørene, selv om kildene bekrefter at opprørerne ventet på militær støtte fra Svein.

Den første flåten på mellom 240–300 skip under kommando av Asbjørn Estridsson ble sendt fra Danmark i 1069, men endte raskt i eksil i Humber etter at Asbjørn mottok et større beløp fra Vilhelm. Asbjørns avgjørelse bunnet ikke i hans grådighet, men i forståelsen av at de var sjanseløse mot Vilhelms krigsmaskineri. De fikk støtte fra opprørerne, men Vilhelm hadde i perioden før flåten kom i stor grad slått ned stor deler av opprøret, som medførte at danskene til en viss grad må ha følt seg isolerte uten mulighet for snarlige forsterkninger fra Danmark. Vilhelms raske troppeflytting fra sør til nord viser at han tok den danske trusselen på alvor.

Forsterkningen kom i 1070, med Svein selv, der han skal ha inngått en fredsavtale med Vilhelm, før også denne trakk seg tilbake til Danmark etter å ha plyndret med Vilhelms velsignelse. Jarl Waltheof hadde på dette tidspunktet sluttet fred med Vilhelm, og overraskelsesmomentet var forsvunnet. Det siste invasjonforsøket kom i 1075, denne gangen under kommandoen av Knut den hellige og kom i likhet med det forrige invasjonforsøket også i forbindelse med et nytt opprør, med jarl Waltheof som sentral deltaker.

Denne gangen var opprøret slått ned før flåten ankom England, og det kan virke som om flåten ankom England, før den snudde i havnen og returnerte til Danmark. Jarl Waltheof ble fengslet, og henrettet av Vilhelm Erobreren ca. 33 dager etter Svein Estridssons død, noe som markerte slutten på de anglo-danske relasjonene i det engelske hoffet.

Kildematerialet indikerer på at Sveins ambisjoner for England var erobring, gjennom to opplysninger. Den ene er at flåten Svein sendte under Asbjørns kommando i 1069/70 var en erobringsflåte. Det at flåten bestod av mellom 240–300 skip, der størrelsen på den vitner om at de ville mer enn å plyndre. Den andre er at Svein sendte Asbjørn i eksil etter Asbjørn mottok et engangsbeløp fra Vilhelm, og John av Worcesters opplysning at Asbjørns handling var i mot ønskene til danene. Intensjon hans var ikke å få utbetalt et engangsbeløp, men ta kontroll over England og holde en åpen pengestrøm mellom landene, der jarlene i England var anglo-danske. Hvorvidt Svein selv ønsket å være konge over England forteller kildene ingenting om. Edgar ætlingen var en del av det første opprøret, og det er ikke urimelig å tro at Svein ønsket samkongedømme, eller gjenopprette en regjering lik Edwards. England hadde et godt utviklet administrasjon-, retts- og skattesystem. Samtidig var kirken godt etablert. Det kan tenkes at

Svein innså at det å styre England for kunne bli for avansert for ham, og ønsket være «konge i navnet», eller kun være konge over Danmark, men få ivaretatt sine interesser i England og motta finansielle goder. Dessverre mangler kildene, og man kan derfor ikke konkludere rundt hvorvidt Svein selv ønsket å sitte som konge i England.

Målet for denne avhandlingen har i først og fremst vært å besvare på min problemstilling, men jeg har underveis også hatt et håp at jeg gjennom min besvarelse og nye funn i Sveins dikt sammen med de engelske kildene gir en mer nyansert framstilling av Svein.

Ved å benytte meg av hans skaldedikt og de engelske kildene sammen med Adam av Bremen får jeg fram en konge som for meg ikke er sammenlignbar med den Svein Estridsson som blir presentert i sagamaterialet, og det historiske narrative han er presentert i. Svein kommer gjennom disse kildene ut som en sterk dansk konge, som var dypt involvert i den danske og engelske politikken. Dette diktet har så langt jeg kan se ikke tidligere blitt brukt som frittstående kilde, noe som har gitt en ubalansert framstilling av Svein. Det er her også for meg viktig å presisere at skaldediktingen som er min mest samtidige kilde, framstilte Svein som en dyktig hærfører, diplomat, strateg og konge.

For denne avhandlingen viser mine funn at deler av hans politikk ble lagt av andre, og at han selv hadde lite handlingsrom til å føre en politikk ført av ham selv. Likevel framstår Svein Estridsson for meg som en konge var mer enn en overlever. Han tilpasset seg omgivelsene og svarte på de norske angrepene, og klarte i 19 år og stagge en stadig økende norsk aggresjon. Fordi de engelske kildene jeg har benyttet meg av i min studie rapporterer om en økt norsk aggresjon fra midten av 1040-tallet, tenker jeg det kan være fruktbart og vurdere hvorvidt Magnus den gode hadde kontroll over Danmark fra 1042–1045, da de engelske kildene tyder på at han ikke erobret Danmark før i 1046 og ikke fikk kontroll over Danmark før 1047.

Hvorvidt Svein var enekonge, eller Magnus og Svein har hatt deler av Danmark, beretter ikke kildene om. Jeg mener også at man burde revurdere den stillingen Harald Hardråde har i narrative rundt Svein. Harald har blitt framstilt som den overlegne parten i den dansk-norske krigspolitikken, men til tross for formuen sin og tilgangen på soldater klarte ikke Harald å knekke Svein. Og så langt jeg kan se ut fra de tilrådelige kildene var Harald ikke i nærheten av å kunne utrope seg til konge av Danmark. Det kan være at han vant slagene mot Svein, men han var aldri i stand til å utnytte seieren.

Selv Harald Hardrådes skald beretter om en konge som klarte å mobilisere en hær, som var den doble av Haralds. Han var ikke bare en konge som tapte alle slag, men en konge som klarte å mobilisere nye hærer, holde de norske kongene på avstand. Samtidig manøvrerte han i utenrikspolitikken overfor England, mens han kjempet store slag mot Norge. Særlig er delen

rundt Svein evne til å mobilisere nye hærer et viktig funn som jeg ikke kan se har vektlagt så langt. For å mobilisere nye hærer må Svein ha hatt tilgang på store ressurser. Fordi han angivelig ikke vant slagene, skulle det å få menn til å kjempe for seg vært umulig. Likevel stilte han opp med en hær som var dobbelt så stor som den norske, og tilbydde flåtestøtte til Baldwin i 1049. Hans manøvrering i utenrikspolitikken med England vitner også om en sterk strateg og diplomat, noe som i større grad bør vektlegges i vårt samlede bilde av ham som konge. Det historiske narrativet om Svein har vært farget av alt han ikke klarte i forhold til krigføringen med Norge og invasjonforsøkene.

Mine funn viser alt han faktisk klarte. Han vant kanskje ikke alle slagene mot Norge, men han klarte å samle nye hærer og med disse holde nordmennene ute av Danmark. Hans relasjoner med England i perioden 1042–1066 viser en konge som klarte å manøvrere i utenrikspolitikken med stor suksess. Selv om han ikke hadde suksess med invasjonforsøkene av England, var han i stand til å samle en flåte som gjorde Vilhelm oppriktig bekymret. Svein har lenge stått i skyggen av sin mer berømte onkel Knut den mektige, og forholdt seg som en fotnote i den engelske og skandinaviske historieskrivingen.

Han var ikke Knut den mektige, men han var i likhet med sin onkel en dyktig diplomat og strateg og krigsherre som fortjener en større plass i historiebøkene. Sveins regjeringstid og krigføring mot Norge, samt ambisjoner om England trenger en større utredning enn hva en masteravhandling kan besvare. Det vil også for framtidig forskning være viktig og i større grad benytte seg av de utenlandske kildene, framfor sagamaterialet samtidig som Sveins skaldedikt må benyttes som selvstendig kilde få fram Svein som en selvstendig aktør.

Svein Estridsson var i utgangspunktet aldri ment som konge av Danmark, likevel regjerte han i nærmere 30 år og la grunnlaget for et solid kongelig dynasti, der han selv ble etterfulgt av ikke mindre enn fem av sine sønner. Som Þorleikr fagri i strofe nummer 10 sa: «hanns snjallr konungr» – «han er en klok konge».⁴⁵³

⁴⁵³ Whaley, 2012, *SkP*: Stansa 10, s. 322.

Vedlegg

Sveins flokkur

Jeg vil i det følgende presentere hele Sveins *flokkur*, der jeg har valgt og oversette den engelske oversettelsen til norsk. Til venstre vil Sveins *flokkur* stansas stå som originalt, hvor jeg til høyre vil legge ved den engelske oversettelsen, samt min norske. Jeg vil her understreke at den norske oversettelsen er min. Jeg har også valgt og ikke oversette kennings i diktet, og har fokusert på den engelske oversettelsen etter disse parentesene.

Stansa 1.

Fúrsendir vann fjöndum
fjörspell í gný hjörva
(brøð fekk hrafn fyr Heiða-)
haukstorða (-bæ norðan).

Røkusk Vinðr, en vákar
Vals ginu þar und halsa,
– dauðr lá herr á heiði
hundmargr – fáir undan.

The distributor of the fire of hawk-lands [(*lit.* ‘the fire-distributor of hawk-lands’)] ARMS > GOLD > GENEROUS MAN] inflicted death on enemies in the din of swords [BATTLE]: the raven got meat north of Hedeby. Few Wends got away, and the buzzard-hawks of the slain [RAVENS/EAGLES] gaped beneath necks there; a tremendously large host lay dead on the heath.

Fordeleren av våpnene påførte død over fiendene i larmen av sverdene [slag]: raven fikk kjøtt nord for Hedeby. Få Vendere kom seg unna og ørnen gapte over dem: en enorm haug lå døde på heden.

Stansa 2.

Von erumk vísa kænum
vígs á Rakna stígu,
orr í odda snerru
Innþrænda lið finni.

Þó má enn, hvárr annan
Qndu nemr eða löndum
– lítt hyggur Sveinn á sáttir
sjaldfestar – goð valda.

I believe there is an expectation of battle for the wise ruler on Rakni’s <sea-king’s> paths [SEA], [and that] the brave one will meet the host of Innþrændir in the onslaught of spearpoints [BATTLE]. Yet God can decide again which one will deprive the other of life or lands; Sveinn cares little for shaky agreements.

Jeg tror det er en forventning om et sjøslag for den kloke herskeren, den modige vil møte lederen for inntrønderene i et voldsomt angrep av spydspisser [slag]. Bare Gud kan bestemme hvem som kan frarøve den andre fra liv eller land: Svein bryr seg ikke om vage avtaler.

Stansa 3.

Færir reiðr, sás rauða
rönd hefr opt fyr löndum,
breið á Buðla slóðir
borðraukn Haraldr norðan.

En lauks of sæ sækja
Sveins fagrdrifin steini
glæsidýr, þess's geira,
gullmunnuð, rýðr, sunnan.

The enraged Haraldr, who frequently raises the red shieldprim off the shores, steers the broad draught-animals of the ship-board [SHIPS] from the north onto Buðli's <sea-king's> trails [SEA]. And the gold-mouthed splendid beasts of the mast [SHIPS] of Sveinn, who reddens spears, advance from the south across the sea, beautifully covered with colour.

Den rasende Den Harald som ofte reiser det røde vernet fra kysten og styrer de brede trekkdyrene [skip] fra nord til sjøkongens hav. De gullmunnede storartede beistene på Sveins skip som får spydene røde, rykker frem fra sør trukket vakkert i farger.

Stansa 4.

Fjors man flestum hersi
fengsæll Dana þengill
– reiðr hefr hann fyr hauðri
hábrynjuð skip – synja

ef húnferils hreina
hlunntamðra rek sunnan
við Hqrða gram harðan
hundrud sex til fundar.

The booty-blessed lord of the Danes [DANISH KING = Sveinn] may deny life to most *hersar* – enraged, he has amoured ships before the land–, if he steers six hundred rollertamed reindeer of the mast-top track [SEA>SHIPS] from the south to encounter with the harsh ruler of the Hqrðar [NORWEGIAN KING = Haraldr].

Den danske kongen, velsignet med bytte, kan nekte livet til de fleste høvdinger, rasende har han pansret sine skip framfor land. Om han styrer sekshundre skip fra sør for å møte den harde herskeren [Harald Hardråde]

Stansa 5.

Stýrir Ulfs til Elfar
óskmogr skipum fõgrum,
sás hrækõstu hæsta
hleðr i Gunnar veðri.

Skolla vé, þars vøllu
vápnlauðdr drífr rauðd,
(regn drepr Gauts í gõgnum)
gullmerk*ð (Hqõlfs serki).

Úlfr's beloved son [=Sveinn], who stacks the highest corps-piles in the storm of Gunnr <vaklyrie> [BATTLE], steers fair ships to the Gõtaälv. Gold-embroided banners flutter where red weapon-foam [BLOOD] covers the fields; the rain of Gautr <=Óðinn> [ARROWS] hammers through Hálfr's <legendary king's> shirts [BRYNIES].

Ulfs elskede sønn [Svein] som stabler de høyeste likhaugene i valkyriens storm, styrer sine vakre skip til Gõtaelv. Gullbroderte bannere blafrer hvor blodet dekker slagmarken: pilene hamrer gjennom Hálfr's brynje.

Stansa 6.

Hvé hefr til Heiðabæjar
heiptgjarn konungr arnat,
folk-Rønir getr fregna
fylkis sveit, hinns veitat,

þás til þengils bæjar
þarflaust Haraldr austan
ár, þats on of væri,
endr bryskíðum renndi.

The battle-Rønir, <=Oðinn> [WARRIOR] who does not know can ask the ruler's troop how the war-eager king travelled to Hedeby, when Haraldr once sent his fair wind [SHIPS] without due cause from the east to the lord-s town that year, wich never should have been.

Krigeren som ikke vet kan spørre herskerens tropp hvordan den krigsivrige kongen reiste til Hedeby, den gang Harald sendte sine skip uten gyldig grunn til herrens by det året, det skulle aldri vært gjort.

Stansa 7.

Bauð, sás beztrar tídar
borinn varð und miðgarði,
ríkri þjóð at róða
randir Sveinn á landi.

Þó lézk, heldr, ef heldi
hvatráðr konungr láði,
á byrjar Val berjask
bilstyggr Haraldr vilja.

Sveinn, who was born at the luckiest time on earth, told the powerful people to redder shield-rims ashore. Yet hesitation-shy Haraldr said he preferred to fight on the Valr <horse> of fair wind [SHIP], if the quick-witted king withheld land [from him].

Svein som var født på jordens heldigste øyeblikk fortalte de mektige menn å gjøre vernet rødt på land. Likevel sa den utålmodige Harald at han foretrakk å kjempe på skipene om den oppvakte og forstandige kongen nektet han land.

Stansa 8.

Allt of frákk, hvé elti
austmenn á veg flausta
Sveinn, þás siklingr annarr,
snarlundaðr, helt undan.

Fengr varð þrænda þengils
– þeir léttu skip fleiri–
allr á éli sollnu
Jótlundshafi fljóta.

I heard it all, how quick-tempered Sveinn pursued the Norwegians on the path of ships [sea], when the other prince steered away. All the loot of the lord of the þrændir [NORWEGIAN KING = Haraldr] had to float on the hail-swollen Kattegat; they emptied more ships [of their cargo].

Jeg hørte alt sammen, hvordan den oppvakte og herdede Svein forfulgte nordmennene til havs når den andre prinsen styrte unna. Alt plyndringsgodset til den norske kongen fløt på det oppbragte Kattegat; de tømte flere skip for sin last.

Stansa 9.

Sætt buðu seggja dróttni
siklings vinir mikla;
svofðu hjaldr, þeirs hofðu,
hugstinnir, lið minna.

Ok snarráðir síðan
sókn, es orðum tókusk,
– ond vas ýta kindum
ófól – búendr dvöldu.

The leader's friends offered the lord of men [KING = Sveinn] a mighty settlement; the fierce-hearted ones, who had a lesser force, checked the fight. And the quick-witted farmers then prevented the attack when they began to exchange words; life was precious to the progeny of men.

Ledernes venner tilbydde herskeren over men [Svein] et svært stort forlik; deres en gang voldsomme hjerter, som hadde en mindre styrke kontrollerte slaget. Og de kloke bøndene avverget angrepet når de begynte å utveksle ord; livet var dyrebart for etterkommerne av menn.

Stansa 10.

Hætt hafa sér, þeirs sóttu
Sveins fundar til, stundum;
lítt hefr þeim at þreyta
þrimr bragningum hagnat.

Þó hefr haldvinr haldit
– hanns snjallr konungr – allri
Jóta grund með endum ógnstarkr
ok Danmörku.

They have frequently put themselves at risk, those who sought an encounter with Sveinn; for those three lords little has been gained by their striving. Yet friends of freeholders [KING] has held, battle-strong, and all the land of the Jotar from border to border and Denmark too; he is a clever king.

De har tidvis utsatt seg selv for fare, de som søkte å møte Svein; for de tre magnatene lite har blitt oppnådd for deres strid. Dog vennen til de frie mennene [Kong Svein] har holdt kampsterkt alt landet til Jötene fra grense til grense og også Danmark; han er en klok konge.

Jeg vil her legge fram og legge til min oversettelse av stansa 2 og 7 av *Nizarvisur* som ble diktet av skalden Steinn Herdísarson. Jeg vil igjen framheve at den norske oversettelsen er min.

Stansa 2.

Hætti hersa dróttinn
hugstangr, skipa langra
hinns með halft beið annat
hundrað Dana fundar

Næst vas, þats réð rista
reiðr atseti Hleiðrar
þangs lád mörum þingat
þrimr hundruðum sunða

The strong-minded lord of *hersar* [KING = HARALDR] put him self at risk, he who awaited the encounter with the Danes with a hundred and fifty long ships. Next it happend that the furious resident of Lejre [DANISH KING = Sveinn] cut the kelp's land [SEA] thither with three hundred steeds of the sea [SHIPS]

Den kloke herskeren over høvdingene [Harald] satt seg selv i fare, han som ventet på møtet med Danene hundre og femti langskip. Det neste som hendte var at den rasende danske kongen kom over havet med trehundre skip.

Stansa 7.

Eigi myndi undan
allvaldr Dana halda
– oss dugir satt of snotran
sælinga kon mæla–,

ef menn fyr s´sunnan
sverð reiddusk at ferðir–
þeirs herskildi heldu,
hrafnfæði vel tæði.

The mighty ruler of the Danes [=Sveinn] would not have fled it is fitting for us [me] to speak the truth about the wise descendant of the wealthy people, if men south of the sea, who held the war-shield, had supported the raven-feeder [WARRIOR] well; troops swung swords at [each other].

Danenes mektige hersker [Svein] ville ikke flyktet – det er passende for meg å si sannheten om den kloke etterkommeren fra et mektig folk; om menn fra sør som holdt krigsskjoldene hadde støttet ravnemateren [krigeren] godt; troppene svingte sverdene sine mot hverandre.

Litteraturliste

Primærtekster

- Adam av Bremen, *Beretningen om Hamburg stift, erkebiskopenes bedrifter og øyrikene i Norden*, i Bjørg Tosterud, Anne-Katrine Frihagen, Helge Ingstad og Bjørg Tosterud Danielsen (red.), Oslo, Aschehoug 1993.
- Adam av Bremen, *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*, i Francis J. Tschan og Timothy Reuter (red.), New York, Columbia University Press 2005.
- Ágrip af Nóregskonungasögum – *A twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*, bd. 10. (red.). Viking Society of Northern Research University College London, 2008.
- The Anglo-Saxon Chronicle*, i Michael Swanton (red.), London, Psychology Press 1998.
- Atlas of Attestations: Earls during Cnut, Harald and Harthacnut*. «Harald and Harthacnut LXXIX Attestations of earls during the reigns of Cnut». http://dk.usertest.mws3.csx.cam.ac.uk/sites/default/files/files/LXXIX_Cnut_Earls.pdf: Kemble : The Anglo-Saxon Charters Website.
- Atlas of Attestations: Earls during King Edward*. «LXXIV Attestations of earls during the reign of King Edward the Confessor». [http://dk.usertest.mws3.csx.cam.ac.uk/sites/default/files/files/LXXIV_Edward_Earls\(1\).pdf](http://dk.usertest.mws3.csx.cam.ac.uk/sites/default/files/files/LXXIV_Edward_Earls(1).pdf) Kemble : The Anglo-Saxon Charters Website.[lest/sitert 15 mars 2017].
- Atlas of Attestations: Thegns*. «Harald and Harthacnut LXX Attestations of thegns during the reigns of Cnut». http://dk.usertest.mws3.csx.cam.ac.uk/sites/default/files/files/LXX_Cnut_Thegns.pdf: Kemble : The Anglo-Saxon Charters Website.[lest/sitert 20 mars 2017].
- Bjarni Guðnason, *Danakonunga søgur : Skjöldunga saga, Knýtlinga saga, Ágrip af Sögu danakonunga*, bd. 35. (red.). Reykjavík. Hið íslenska fornritafélag, 1982.
- Den Norsk-Islandske Skjaldedigtning*, i Finnur Jónsson (red.), København og Christiania, Nordisk Forlag 1912–1915.
- The Electronic Sawyer*. <http://www.esawyer.org.uk/charter/1396.html>.
- English Historical Documents : 2 : 1042–1189*, i David Douglas og George W. Greenaway (red.), London, Eyre and Spottiswode 1953.
- Fagrskinna : a catalogue of the kings of Norway*, bd. 7. Finlay, Alison (red.). Leiden. Brill, 2004.
- Henry av Huntingdon, *Historia Anglorum : The History of the English people*, i Diana E. Greenway (red.), Oxford, Clarendon Press 1996.
- Huntingdon, Henry of, *Historia Anglorum , The history of the English people*, i Diana E. Greenway (red.), Oxford, Clarendon Press 1996.
- John av Worcester, *Chronicon ex chronicis, The Chronicle of John of Worcester* bd. 2: The annals from 450 to 1066 i Reginald R. Darlington og P. McGurk (red.), Oxford, Clarendon Press 1995.
- John av Worcester, *Chronicon ex chronicis, The Chronicle of John of Worcester* bd. 3: The annals from 1067 to 1140 with the Gloucester interpolations and the continuation to 1141 i Reginald R. Darlington og P. McGurk (red.), Oxford, Clarendon Press 1998.
- Morkinskinna: the Earliest Icelandic chronicle of the Norwegian kings (1030–1157)*, bd. Andersson, Theodore Murdock og Kari Ellen Gade (red.). Ithaca og London. Cornell University Press, 2000.
- Ordericus Vitalis, *Historia Ecclesiastica, The ecclesiastical history of Orderic Vitalis* bd. 2: Bok 3 og 4 i Marjorie Chibnall (red.), Oxford, Clarendon 1969.
- Roskildekrøniken*, i Michael H. Gelting (red.), Højbjerg, Wormianum 1979.

- Saxo Grammaticus, *Danorum regum heroumque historia : books X–XVI : 1 : Books X, XI, XII and XIII*, bd. 84 i Eric Christiansen (red.), Oxford, British Archaeological Reports 1980.
- Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum : The History of the Danes*, i Karsten Friis-Jensen og Peter Fisher (red.), Oxford, Clarendon Press 2015.
- Skaldic poetry of the Scandinavian Middle Ages : Vol. 2 Pt. 1 : Poetry from the Kings' sagas 2*, bd. Vol. 2 Pt. 1 i Kari Ellen Gade (red.), Turnhout, Brepols Publishers 2009.
- Snorri Sturluson, *Heimskringla Snorres kongesagaer*, bd. Hødnebo, Finn og Hallvard Magerøy (red.). Oslo. Gyldendal Norsk Forlag, 1979.
- Svend Aggesøn, *The Works of Sven Aggesen : Twelfth-Century Danish Historian*, bd. vol. 9 i Eric Christiansen (red.), London, Viking Society for Northern Research, University College London 1992.
- Theodricus monachus, *An Account of the Ancient History of the Norwegian Kings*, i Faulkes Anthony og Perkins Richard (red.), London, University College London 1998.
- Vita Edwardi Regis, The Life of King Edward Who Rests at Westminster*, i Frank Barlow (red.), 2. utg., Oxford, Clarendon Press 1992.
- Vita Edwardi Regis, The Life of King Edward who Rests at Westminster*, i Frank Barlow (red.), London, T. Nelson 1962.
- William av Jumièges, *The gesta Normannorum ducum of William of Jumièges*, bd. 2, bok V–VIII i Elisabeth M. C. Van Houts, Vitalis Ordericus og Torigni Robert de (red.), Oxford, Clarendon Press 1995.
- William av Jumièges, *The gesta Normannorum ducum of William of Jumièges, Orderic Vitalis, and Robert of Torigni : Vol. 1 : Introduction and books I–IV*, bd. Vol. 1 i Elisabeth M. C. Van Houts (red.), Oxford, Clarendon Press 1992.
- William av Malesbury, *Gesta Regum Anglorum : the history of the English kings* bd. 1 i R. A. B. Mynors, Roger Aubrey Baskerville, R. M. Thomson og Michael Winterbottom (red.), Oxford, Oxford University Press 1998.

Sekundærlitteratur:

- Andersen, Per Sveaas, «Harald Hardråde», i Arno Berg (red.), *Harald Hardråde*, Oslo 1966.
- Arntzen, Jon Gunnar og Stig-Audun Hansen, *Norges konger og dronninger*, Oslo, Kunnskapsforl. 2005.
- Arup, Erik, «Kong Svend 2.s Biografi», *Scandia : tidskrift för historisk forskning* nr. 1, 1931.
- Auður Magnúsdóttir, *Frillor och fruar : politik och samlevnad på Island 1120–1400* (29), Göteborg: Historiska institutionen 2001.
- Bagge, Sverre, ««När sägen och dikt sopats bort ...» Den weibullske kildekritikk etter 100 år», *Historisk tidsskrift* nr. 04, 2014.
- Barlow, Frank, *Edward the Confessor*, New Haven, London, Yale University Press 1997.
- Bolin, Sture, «Kring mäster Adams text. Interpretation och kommentar. Bidrag till Nordens historia under 900- och 1000-talen.», *Scandia : tidskrift för historisk forskning* nr. 2, 1932.
- Bolton, Timothy, *Cnut the Great*, New Haven and London, Yale University Press 2017.
- Bolton, Timothy, «Earl Siwards Mythological Genealogy and the Death of His Son, Earl Waltheof », (Under publisering)-a.
- Bolton, Timothy, *The empire of Cnut the Great : Conquest and the Consolidation of Power in Northern Europe in the Early Eleventh Century*, The Northern World, Leiden, Brill 2009.
- Bolton, Timothy, «English political refugees at the court of Sveinn Ástríðarson, king of Denmark (1042–76)», *Mediaeval Scandinavia*, 2005.

- Bolton, Timothy, «Preliminary Investigations into the scholia of Adam of Bremen's 'Gesta Hamburgensis ecclesiae pontificum'», (Under publisering)-b.
- Bolton, Timothy, «Was the family of Earl Siward and Earl Waltheof a lost line of the ancestors of the Danish royal family?», *Nottingham Medieval Studies*, 2007a.
- Bolton, Timothy, «Ælfgifu of Northampton: Cnut the Great's 'other woman'», *Nottingham Medieval Studies*, 2007b.
- Bolton, Timothy og Christine Sagemoen, «Spears and Stanzas: Sven Estrithsson and His Scaldic Poet», *Viking Society for Northern Research Text Series Saga Book*, (Under publisering).
- Breengaard, Carsten, *Muren om Israels hus : regnum og sacerdotium i Danmark 1050–1170*, Kirkehistoriske studier, København, Gad 1982.
- Brooks, Nicholas, «Why Is the Anglo-Saxon Chronicle About Kings?», *Anglo-Saxon England*, 2010.
- Brundage, James A, «Concubinage and marriage in Medieval Canon law», *Journal of Medieval History* nr. 1, 1975.
- Freeman, Edward Augustus, *A History of the Norman Conquest of England, Its Causes and Its Results*, 6 vols., 3rd ed. utg., Cambridge, Oxford 1877–9.
- Gazzoli, Paul, *Anglo-Danish Relations in the Later Eleventh Century*: University of Cambridge 2010.
- Goody, Jack, *The development of the family and marriage in Europe*, Cambridge University Press 1983.
- Gullbekk, Svein H., «Myntforringelse i Danmark og innføring av monopolmynt under Sven Estridsen (1047–74)», *Nordisk Numismatisk årsskrift*, 1994–96.
- Gullbekk, Svein Harald, «Myntenens omløpshastighet i norsk middelalder: middelalderens økonomiske system», *Historisk tidsskrift* nr. 04, 2011.
- Hansen, Lars Ivar, «Slektskap, eiendom og sosiale strategier i nordisk middelalder», *Collegium Medievale*, 1994.
- Hauberg, P., *Myntforhold og udmyntninger i Danmark indtil 1146 : avec un résumé en français: Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146*, bd. 5:1, Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, Kjøbenhavn 1900.
- Helle, Knut, «Hovedlinjer i utviklingen av den historiske sagakritikken», *Leiv Eriksson, Helge Ingstad og Vinland: kjelder og tradisjonar*, 2001.
- Helle, Knut, «Hvor står den historiske sagakritikken i dag?», *Collegium Medievale*, 2011.
- Hybel, Nils, «Den såkaldte Svend Estridsens kongemagt», i *Svend Estridsen*, 2016.
- Jesch, Judith, «History in the 'political sagas'», *Medium aevum* nr. 2, 1993.
- Jochens, Jenny M, «The politics of reproduction: medieval Norwegian kingship», *The American historical review* nr. 2, 1987.
- Jones, S. R. H, «Devaluation and the Balance of Payments in Eleventh-Century England: An Exercise in Dark Age Economics», *The Economic History Review, New Series*, Nov., 1991.
- Karras, Ruth Mazo, *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, bd. 934 i Series Editor (red.), Series Medieval Scandinavia : an encyclopedia, New York, Garland 1993.
- Keynes, Simon, «Cnut's Earls», i Alexander R. Rumble og Studies Manchester Centre for Anglo-Saxon (red.), *The Reign of Cnut : King of England, Denmark and Norway, Studies in the early history of Britain*, London 1994.
- Keynes, Simon og Rosalind Love, «Earl Godwine's ship», *Anglo-Saxon England*, 2009.
- Kjeldstadli, Knut, *Fortida er ikke hva den en gang var : en innføring i historiefaget*, 2. utg. utg., Oslo, Universitetsforlaget 1999.

- Koht, Halvdan, «Sagaenes opfatning av vår gamle historie», i Jarle Simensen og Andreas Holmsen (red.), *Norske historikere i utvalg : 1 : Rikssamling og kristendom*, bd. 1, Oslo 1967.
- Krag, Claus, *Ynglingatal og Ynglingesaga : en studie i historiske kilder*, bd. 2, Studia humaniora (trykt utg.), Oslo, Rådet for humanistisk forskning ; Universitetsforlaget 1991.
- Kørner, Sten, *The battle of Hastings, England, and Europe 1035-1066* (14), Lund: Gleerup 1964.
- Lawson, M. K., *Cnut : the Danes in England in the early eleventh century*, The Medieval world, London, Longman 1993.
- Lund, Niels, «Svend Estridsens blodskam og skilsmisse», i Lasse Christian Arboe og Sarah Croix Sonne (red.), *Svend Estridsen*, Danmark 2016.
- Morawiec, Jakub, «Skald's epithets toward kings and their potential value for historical studies – the case of Magnús góði», *Średniowiecze Polskie i Powszechnie*, 2014.
- Moseng, Ole Georg, Erik Opsahl, Gunnar I. Pettersen og Erling Sandmo, *Norsk historie : 1 : 750–1537*, bd. 1, 2. utg. utg., Oslo, Universitetsforl. 2007.
- Ólafía Einarsdóttir, *Studier i kronologisk metode i tidlig islandsk historieskrivning* (13), Stockholm: Natur och kultur 1964.
- Opsahl, Erik, «I kongenes tid, 900–1814», i Knut Kjeldstadli (red.), bd. B. 1, Oslo 2003.
- Rodger, NAM, «Cnut's geld and the size of Danish ships», *English Historical Review*, 1995.
- Roesdahl, Else, «Svend Estridsen – en konge mellom vikingetid og middelalder», i *Middelalderens Verden*, 2010.
- Ræder, Johan Georg Frederik, *Danmark under Svend Estridsen og hans sønner*, H. Hagerup 1871.
- Skaare, Kolbjørn, *Coins and coinage in Viking-Age Norway : the establishment of a national coinage in Norway in the XI century, with a survey of the preceding currency history*, Oslo, Universitetsforlaget 1976.
- Skaare, Kolbjørn, *Norges mynthistorie : mynter og utmyntning i 1000 år : pengesedler i 300 år : numismatikk i Norge : B. 1*, bd. B. 1, Oslo, Universitetsforl. 1995.
- Sonne, Lasse Christian Arboe, «Svend Estridsens politiske liv», i Lasse Christian Arboe Sonne (red.), *Svend Estridsen*, Danmark 2016.
- Sonne, Lasse Christian Arboe og Sarah Croix, *Svend Estridsen*, University of Southern Denmark studies in history and social sciences ; vol. 528, 1. udgave. utg., Odense, Syddansk Universitetsforlag 2016.
- Stafford, Pauline, *Queen Emma and Queen Edith : queenship and women's power in eleventh-century England*, Oxford, Blackwell 1997.
- Stenton, Frank Merry, *Anglo-Saxon England*, bd. 2, Oxford University Press 1971.
- Thomson, Rodney M, «William of Malmesbury as historian and man of letters», *The Journal of Ecclesiastical History* nr. 04, 1978.
- Whaley, Diana, *Skaldic poetry of the Scandinavian Middle Ages : Vol. 1 Pt. 1 : Poetry from the Kings' sagas 1*, bd. Vol. 1 Pt. 1, Turnhout, Brepols Publishers 2012.
- Williams, Ann, *The English and the Norman conquest*, Woodbridge, Boydell Press 1995.
- Williams, Ann, *Some notes and considerations on problems connected with the English royal succession, 860–1066*, bd. 1 i Allen. R. Brown (red.), Proceedings of the Battle Conference on Anglo-Norman Studies 1978.
- Ågotnes, Knut, «Komparasjon – metode eller oppdagelsesreise», *AHS ARBEIDSLIV-HISTORIE-SAMFUNN* nr. AHS SERIE B 1989 – 8, 1989.

Bratberg, Terje, «Thegn», <https://snl.no/thegn> [lest/sitert 03.03.2017].
Lund, Niels, «Danelagen», 2017,
http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Storbritannien_og_Irland/England_450-1066/Danelagen [lest/sitert 26.05].
Oldervoll, Jan, «Leopold von Ranke», 2017, https://snl.no/Leopold_von_Ranke [lest/sitert 10. mai 2017].
Skaare, Kolbjørn, «Numismatikk», <https://snl.no/numismatikk> [lest/sitert].

Forelesningsnotater

Egne forelesningsnotater fra His-2017, 9.januar, 2014 med Richard Holt.

Egne forelesningsnotater, forelesning med Timothy Bolton, 16.03.2017.